

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra pedagogiky

Diplomová práce

**VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH V OBLASTI CIZÍCH JAZYKŮ V ČESKÝCH
BUDĚJOVICÍCH**

Vedoucí práce: PhDr. Otakar Jíra

Autor práce: Bc. Lucie Malkusová

Studijní obor: Pedagogika volného času

Ročník: V

2012

Prohlašuji, že jsem svou diplomovou práci vypracovala samostatně, pouze s použitím pramenů a literatury uvedené v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

1. března 2012

.....

Bc. Lucie Malkusová

Děkuji vedoucímu diplomové práce PhDr. Otakaru Jírovi za cenné rady, připomínky
a metodické vedení práce.

OBSAH

Úvod.....	7
Teoretická část	10
1 Definování základních pojmů	11
1.1 Andragogika	11
1.2 Vzdělávání	12
1.3 Dospělost	13
1.4 Učení dospělých	16
1.5 Vzdělavatelé dospělých	17
1.6 Účastníci vzdělávání dospělých	18
1.7 Další vzdělávání	20
1.8 Celoživotní učení a vzdělávání.....	21
1.9 Jazykové vzdělávání.....	23
2 Vzdělávání dospělých	24
2.1 Smysl a cíle vzdělávání dospělých	26
2.2 Didaktický proces a jeho metody ve vzdělávání dospělých.....	27
2.3 Specifika vzdělávání dospělých	29
2.4 Možnosti vzdělávání dospělých v ČR	32
2.5 Zájmové vzdělávání dospělých	34
2.6 Motivace ke vzdělávání dospělých.....	35
2.6.1 Vnitřní a vnější motivace při vzdělávání dospělých	38
2.7 Bariéry ve vzdělávání dospělých.....	39
2.8 Pedagogičtí pracovníci ve vzdělávání dospělých	41
2.8.1 Osobnost vzdělavatele dospělých	42
2.8.2 Charakteristika učitelů dospělých	42
2.9 Strategické dokumenty týkající se vzdělávání dospělých	43

3	Jazyk	48
3.1	Jazyk a kultura	49
3.2	Jazyk a společnost	51
3.3	Cizí jazyk	51
3.3.1	Dovednosti potřebné ke komunikaci v cizím jazyce	52
3.3.2	Motivace a cíle ve vztahu k učení se cizím jazykům	54
3.3.3	Vztah inteligence a učení se jazyků	57
3.3.4	Výukové metody cizích jazyků	58
3.3.5	Alternativní metody učení se cizích jazyků	61
3.3.6	Jazyková politika České Republiky	63
3.3.7	Celoživotní osvojování cizích jazyků	64
3.3.8	Prostředky definující dosažené znalosti, dovednosti a zkušenosti	65
4	České Budějovice z pohledu oblasti výuky cizích jazyků	67
4.1	Projekt tandemové vzdělávání a jeho aplikace v dalším vzdělávání v cizích jazycích	72
	Praktická část	73
1	Téma výzkumu	73
2	Teoretický úvod k výzkumu	73
3	Cíl výzkumného šetření	74
4	Hypotézy	74
5	Metodika výzkumu	75
6	Charakteristika výzkumného vzorku	76
7	Výsledky a závěry výzkumu	82
	Závěr	97
	Seznam použitých zdrojů	99
	Seznam příloh	103
	Přílohy	103

Abstrakt.....	110
Abstract.....	111

ÚVOD

Ve své diplomové práci se zaměřuji na vzdělávání dospělých v oblasti výuky cizích jazyků, a to konkrétně v Českých Budějovicích. Pro toto téma jsem se rozhodla především proto, že jsou to právě cizí jazyky, které nás dnes běžně obklopují a ať chceme nebo ne, jsou běžnou a neopominutelnou součástí našeho života. V televizi, v časopisech, na internetu, v literatuře, ale také v běžném a každodenním životě – na billboardech, zboží a řadě jiných - nás obklopujících - věcí se setkáváme s cizojazyčnými hesly či popisy. Jazyk je pro dnešní společnost jednou z významných oblastí, na kterou je kladen velký důraz. Dnešní děti se jazykům věnují již od dětství. Jeden cizí jazyk je vyučován již na základní škole. Mnoho dětí už v raném věku navštěvuje kroužky, například anglického či německého jazyka. Ale jak je tomu s dospělými? Musíme si přiznat, že právě dnešní doba je průlomová, co se jazykové oblasti týče. Důraz na znalost cizích jazyků v České republice nebyl vždy tak silný jako dnes, také vzhledem k politické situaci se dřívější nabídka výuky jazyků výrazně lišila. Dřívější generaci (našich rodičů a prarodičů) se v cizojazyčné oblasti nabízela možnost výuky v drtivě většině pouze jazyka ruského, velice zřídka německého či anglického, ještě méně pak jazyka francouzského. Kromě velmi málo rozšířených oficiálních jazykových kroužků a školní výuky byla možnost soukromého vyučování, která byla však zřídka využívána. Často se děti učily jazyk od starších příbuzných, a to zejména němčinu. Na trhu sice existovala řada učebnic angličtiny, ovšem vycházející v ruském jazyce. Oficiální výuka tedy mimo ruštinu na cizí jazyky příliš nedbala. Dnes je tomu i díky politické a společenské situaci již jinak. Nejčastěji vyučovaným a používaným cizím jazykem je v České republice jazyk anglický. Jsou to tedy právě nynější dospělí lidé, kteří se cizí jazyky chtějí nebo musejí ve svém věku učit.

Celková míra vzdělávatelnosti byla v dřívějších dobách odlišná, než jak je tomu dnes. To je znatelně viditelné i na míře terciárního vzdělávání starších generací.

V první teoretické části své práce popisuji širokou oblast vzdělávání dospělých, andragogiku, její historii a současnou situaci. Jsou zde rovněž popsána specifika vzdělávání dospělých, jejich možnosti, smysl a cíle. Dále se v teoretické části dočteme o

dokumentech týkajících se jazykového vzdělávání dospělých. Závěr teoretické části je věnován cizímu jazyku, jeho vlivu na kulturu a zlepšování mezinárodních vztahů. Je zde také část věnovaná historii a současnému pohledu na město České Budějovice, kde byl proveden výzkum.

Ve druhé části teoretické práce je poukázáno na instituce zabývající se vzděláváním dospělých v Českých Budějovicích se zaměřením na oblast cizího jazyka. Je zde popsáno, o jaké instituce se jedná, je podán jejich popis a nabídka.

Praktická část práce je zaměřena na výzkum, jehož hlavní otázkou je, v jakém jazyce se nejčastěji dospělí jedinci v Českých Budějovicích vzdělávají, jak dlouho se v daném jazyce vzdělávají, co je pro dospělé jedince hlavní motivací a jaké vnímají nejdůležitější bariéry v této oblasti vzdělávání. Následuje porovnání odpovědí mužů a žen.

Jak jsem již v úvodu poznamenala, jsou to právě dospělí jedinci, kteří se najednou ocitli v době a situaci, kdy jazyky začaly být velmi důležité. Současná situace ve společnosti, ale především na trhu práce znalost jazyků často již přímo vyžaduje. Ve výzkumu si kladu za hlavní cíl zjistit, jaký je nejčastější důvod dospělých k učení se cizím jazykům. Dále je cílem zmapovat situaci, zda jsou opravdu dospělí jedinci kvůli tlaku ze strany profesní či kariérní oblasti motivováni k učení se cizím jazykům, nebo zda je učení se cizím jazykům pro dospělé jedince, kteří již většinou žijí pracovním životem, spíše otázkou osobního růstu, snadnější orientace v současné společnosti a životě či jiných hledisek. Za dospělé jedince jsem v této práci považovala ty jedince, kteří již dokončili školní vzdělávání.

Věková hranice je stanovena na 18 let. Právě tento věk je zpravidla obdobím, kdy člověk vystupuje z procesu školního vzdělávání a stává se z něj dospělý jedinec, který se chce uplatnit na trhu práce, založit si rodinu a stát se soběstačným subjektem. Dokud jedinci studují, často bydlí u rodičů či na koleji, chodí pouze na brigády a odchodem ze školního vzdělávání se tento životní styl často zcela změní. Věkovou hranici jsem rozdělila do šesti oblastí. Tyto oblasti jsou následně popsány v teoretické části v kapitole 1.3.

Za hlavní přínos této práce pokládám zjištění motivace – zda dospělí jedinci v Českých Budějovicích mají dostatečnou motivaci a co je pro ně tou nejdůležitější motivací ve výuce cizích jazyků. Další přínos pak vidím ve zjištění bariér v jazykovém

vzdělávání dospělých, jelikož jsou to právě bariéry, které často ovlivňují celý proces jak samotného učení se cizím jazykům, tak již v začátcích rozhodování, zda jedinec do učení se cizích jazyků vůbec vstoupí či ne. Vedle toho jsou nedílnou součástí výzkumu také výsledky, jaký jazyk obecně dospělí jedinci ve výuce cizích jazyků preferují a jakou složku vnímají za nejpřínosnější při zlepšování svých jazykových schopností. Dalším cílem práce je zjištění, jaký jazyk se v současné době dospělí jedinci učí nejčastěji. Je to opravdu jazyk anglický, jak se většina lidí domnívá?

Závěry práce by mohly pomoci a přispět nejen lektorům jazykových kurzů, ale také dospělým účastníkům či organizátorům jazykových kurzů. Dále by mohly podat informace všem, kteří mají problematiku vzdělávání dospělých v oblasti cizích jazyků v popředí svého zájmu.

TEORETICKÁ ČÁST

Tématem této diplomové práce je „Vzdělávání dospělých v oblasti cizích jazyků v Českých Budějovicích“. Proto je teoretická část nejprve zaměřena na definování základních pojmů, které dané téma zahrnuje a které se následně budou prolínat celou prací. Poté se zaměřím na problematiku vzdělávání dospělých jako takovou, přiblížím smysly a cíle tohoto vzdělávání a zejména jejich specifika, jejichž vymezení je nezbytné pro hlubší pochopení celého tématu. Dále bude následovat kapitola věnovaná cizím jazykům, významu jejich studia a výukovým metodám.

Napříč teoretickou částí se v podobě podkapitol rovněž prolíná téma motivace – ať již k samotnému vzdělávání dospělých jedinců, tak právě i ke studiu cizích jazyků. Dále se v této části práce dočteme o bariérách ve vzdělávání dospělých, neboť právě na motivaci a bariéry jsem zaměřila vlastní výzkum v praktické části práce. Motivace je nezbytnou součástí učení, je jakýmsi „hnacím motorem“ a její přítomnost je nezbytná k dosažení jakýchkoliv studijních cílů. Bariéry jsou v oblasti vzdělávání dospělých také velice významným tématem, jelikož každý z nás sám ví, že pokud mu v cestě stojí bariéra či dokonce více bariér, může to zcela odvrátit náš zájem.

Na závěr této části bude zařazena kapitola o městě České Budějovice, kde se výzkum uskutečnil s ohledem na instituce poskytující jazykové vzdělání pro dospělé.

1 Definování základních pojmů

Nejprve je důležité definovat základní pojmy, které úzce souvisí s prací a jsou tím pro ni velice podstatné. V této kapitole budou tedy specifikovány pojmy jako andragogika, vzdělávání, dospělost, vzdělávání dospělých, vzdělavatel dospělých, účastníci vzdělávání dospělých, další vzdělávání, celoživotní učení a vzdělávání, přičemž celou kapitolu uzavírá definice pojmu jazyk a jazykové vzdělávání.

1.1 Andragogika

Mnou zkoumaná problematika jazykového vzdělání dospělých se nachází v oblasti, která patří do pole působnosti vědy nazývané **andragogika**.

Beneš definuje andragogiku jako „*Vědní a studijní obor zaměřený na veškeré aspekty vzdělávání a učení se dospělých. Existují rozdílná pojetí andragogiky. V našem pojetí je andragogika specifická součást věd o výchově, vzdělávání a vyučování.*“¹

Další z významných autorů v této oblasti Palán definuje andragogiku jako „*vědu o výchově dospělých, vzdělávání dospělých a péči o dospělé, respektující všestranné zvláštnosti dospělé populace a zabývající její personalizací, socializací a enkulturací dospělých*“.²

Přičemž Malach uvádí, že andragogika se snaží dopracovat k hlubšímu, objektivnímu a verifikovanému poznání antropogenetických a sociogenetických procesů a jim odpovídajících společenských jevů, které pozitivně formulují osobnostní kompetence dospělého člověka.³

Z výše uvedených definic je zřejmé, že oblast jazykového vzdělávání dospělých je nedílnou součástí andragogiky. Mnozí by mohli namítnout, že jazykové vzdělávání dospělých přece patří do oblasti pedagogiky, a také by měli částečně pravdu. Ráda bych zmínila důležitý vztah mezi oběma vědami a to je ten, že andragogika a pedagogika jsou sice velmi provázané a navzájem přínosné vědy, avšak liší se **objektem zájmu**. Pojem

---

¹ BENEŠ, M. *Andragogika*. Praha: Grada, 2008. s. 11. ISBN 978-80-247-2580-2.

² PALÁN, Z. *Výkladový slovník vzdělávání dospělých*. Praha: Daha, 1997. s. 11. ISBN 80-902232-1-4.

³ MALACH, J. *Kapitoly z andragogiky*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2002. s. 4. ISBN 80-7042-245-9.

pedagogika tak užíváme v souvislosti se školním prostředím, kde je jejím objektem *žák* a pedagogika tak zde představuje výchovu a učení řízené učitelem. Žáci jsou většinou v podřadných rolích, jsou závislí na učitelích a učí se to, co od nich společnost očekává, protože nemají vlastní zkušenosti. Na rozdíl od andragogiky, kde je objektem *dospělý člověk*, který už má své vlastní zkušenosti, zná cíle svého studia a má možnost kdykoliv ze vzdělávacího procesu vystoupit.⁴

1.2 Vzdělávání

Dle výkladového slovníku vzdělávání dospělých je v případě definice pojmu vzdělávání uvedeno, že se jedná o „*proces uvědomělého a cílevědomého zprostředkování a aktivního utváření a osvojování soustavy vědeckých a technických vědomostí, intelektuálních a praktických dovedností a lidských zkušeností, utváření morálních rysů a osobitých zájmů. Je procesem utváření osobnosti, individualizací společenského vědomí.*“⁵

Vzdělávání je součástí civilizace. V dětství a mládí si lidé prostřednictvím vzdělávání dopomáhají k určité pozici ve společnosti. Během dospívání se s vzděláním jedná jako s investicí do lidského kapitálu. V tomto období jde z pohledu žáků o přijímání osudu, jaký jim byl přidělen, jaký obsah, či jakou organizaci a didaktiku pro ně jiní naplánovali. Vzdělání je posuzováno především z hlediska užitečnosti, a to jak v oblasti profesní, tak v orientaci v každodenním životě. Během dalšího období dospělosti může být vzdělávání pocíťováno jako proces, do něhož se člověk musí zapojit, aby rozvíjel svůj osud.⁶

V Evropské unii jsou rozlišovány **tři hlavní podoby vzdělávání**, jak uvádí Mužík, a to formální, neformální a informální vzdělávání. Pro formální vzdělávání je specifické, že k němu dochází ve vzdělávacích institucích a že vede k získání uznávaných diplomů, certifikátů či kvalifikace. Neformální vzdělávání se naopak uskutečňuje mimo sektor formálního školství, tedy například na pracovištích či

---

⁴ PTÁČKOVÁ, L. *Úvod do andragogiky*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2005. s. 10. ISBN 80-7040-817-0.

⁵ PALÁN, Z. *Výkladový slovník vzdělávání dospělých*. Turnov: Daha, 1997. Str. 130. ISBN 80-902232-1-4.

⁶ BOČKOVÁ, V. a kol. *Aktuální problémy výchovy a vzdělání dospělých II*. Olomouc: Vydavatelství univerzity Palackého, 1995. s. 41. ISBN 80-7067-569-1.

prostřednictvím dalších neškolských institucí. Informální vzdělávání se prolíná celým životem člověka a velmi často nebývá ani záměrné.⁷

1.3 Dospělost

Již od starověku až po současnou dobu se především západní kultura snaží dělit život lidí na doby a období. V minulosti se životní milníky, jako je například maturita, sňatek, první zaměstnání, první dítě či odchod do důchodu objevovaly vždy v ustáleném sledu.

Například dle Komenského je mužem člověk, který dosáhl mezníku vzrůstu a sil. Je schopný k životním úkonům a životní etapě, pro kterou se připravil. V 18. století sloužil chronologický věk jako všeobecné kritérium pro stanovení rolí a úkolů, které na sebe jednotlivci berou během svého života. Byl tomu právě věk mezi jedenadvacátým rokem až šedesátým či pětadesátým, který byl vymezený jako horní a spodní hranice dospělosti. Avšak dnes se již věkové normy posunuly a nejsou tak snadno stanovitelné.⁸

V naší společnosti **není zcela jednotné vymezení a definice tohoto pojmu**. To, kdy vlastně dospělost začíná, se dá definovat hned podle několika faktorů.

Zdeněk Palán uvádí, že pojem dospělost lze charakterizovat dle několika různých východisek a pozic, a to: Příhoda definuje dospělost jako „*Stav, jehož každý živočich dosahuje, když doroste do konečné velikosti a síly, již potřebuje k vykonávání samostatných činností v životním přizpůsobení*“. Ústava nahlíží na dospělost ze dvou úhlů, kdy ji rozlišuje na pasivní (od věku 18 let) a aktivní (od věku 21 let). Petříková vymezuje dospělost z časového hlediska, jako prostor, jenž navazuje na mládí a vede ke smrti.⁹

---

⁷MUŽÍK, J. *Didaktické principy, formy a metody vyučování a učení dospělých*. (cit. 2012-03-26) Dostupné na WWW: www.uklizeno.cz/docmuzik/doc/ukazky/p15.doc_s.3.

⁸SHEEHYOVÁ, G. *Průvodce dospělostí*. Praha: Portál, 1999. Str. 21. ISBN 80-7178-185-1.

⁹PALÁN, Z. *Dospělý, dospělost*. (cit. 2012-03-26) Dostupné na WWW: <http://www.andromedia.cz/andragogicky-slovník/dospely-dospelost>.

Jochman charakterizoval dospělost dle ukončení vývoje ve třech dimenzích:

- 1) **somatické** (neboli tělesné – po ukončení růstu, ustálení výšky, kompletní zkosnatění kostry a dokončení vývoje všech orgánů)
- 2) **psychické** (dovršení vývoje osobnosti, ustálení charakteru)
- 3) **sociální** (zaujetí víceméně trvalých sociálních rolí, např. rodiče, živitele, trvalé převzetí odpovědnosti za svůj život, završení procesu akulturace)¹⁰

Dle vývojové psychologie je dospělost primárně určena biologicky – je spojena se zráním člověka, tedy jeho věkem. Složitější je pak psychosociální vymezení dospělosti. Hlavní problém je spatřován ve skutečnosti, že tato proměna nebývá jednoznačně lokalizována, probíhá u různých lidí v odlišnou dobu. Navíc nemá v jednotlivých oblastech stejné tempo, jako například když student uzavře manželský svazek. Za nejvýznamnější psychické znaky můžeme považovat samostatnost, určitou svobodu svého rozhodování a chování. S tím je také spojena zodpovědnost za své jednání, rozhodování a činy. Dle P. Říčana je toto období třetí fází (první fáze je v batolecím věku, druhá v dospívání) proměny sebeuvědomění a sebepotvrzení.¹¹

Jednotlivé etapy dospělosti v praktické části práce budou členěny dle **psychologických kritérií**, které se rozlišují následovně:

1)	Období zakončování dospívání	18 – 22 let
2)	Období stabilizace dospělosti	23 – 35 let
3)	Období životního vyvrcholení	36 – 50 let
4)	Období tvůrčí energie a životní moudrosti	51 – 65 let
5)	Období stárnutí	66 – 75 let
6)	Období stařeckosti	76 let a více ¹²

V období **zakončování dospívání**, tedy mezi 18. a 22. rokem, má jedinec již plnou schopnost uvažovat, myslet a řešit úkoly. Rovněž má více odvahy a vůle k

---

¹⁰ MALACH, J. ZAPLETAL, B. *Vybrané problémy andragogiky*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2005. s. 26. ISBN 80-7368-043-2.

¹¹ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. Str. 301. ISBN 80-7178-308-0.

¹² MALACH, J. ZAPLETAL, B. *Vybrané problémy andragogiky*. 2005. s. 27.

překonávání různých překážek. Chybí mu však zkušenosti a prožitky. Je schopen výrazné společenské a pracovní adaptace. Citové vztahy jsou hlubší a má různé zájmy v mimopracovní době.

Pro období **stabilizace dospělosti**, tj. mezi 23. - 35. rokem, je pro jedince snazší doplňování vědomostí a mezer v nich, mají schopnost učit se, reálně řešit situace na podkladě konkrétních informací, prokazují střízlivost v myšlení, zesílenou schopnost analýzy, výraznou psychickou koncentraci, vytrvalost a soustředěnost, a v neposlední řadě mají snahu dokončit započatou práci.

Období životního vyvrcholení, mezi 36. – 50. rokem života jedince, je období, pro které je typická stabilizace, nejvyšší výkonnost fyzických sil, plný rozvoj duševních schopností a dovedností, značný rozvoj životních zkušeností, vážnost, ustálenost, dosažení odbornosti, tvůrčí energie, ale také přepínání sil či výrazné angažování.

V posledních dvou obdobích lidského života se u jedinců projevuje snížená schopnost zvládnání nových situací a zhoršování paměti. Starší lidé často velmi prožívají minulost a přizpůsobují přítomnost reálným životním cílům. Dávají přednost vnitřnímu životu před životem společenským, význam práce již není na předních příčkách hodnot, ale naopak se zvyšuje důležitost citů a vlastních zážitků. Jedinci volí při svých činnostech volnější tempo a rychlost kompenzují přesností.¹³

Jelikož tématem diplomové práce je vzdělávání dospělých v oblasti cizích jazyků, je třeba dodat, že jednotlivá období jsou důležitá také pro výuku cizích jazyků. Především vzhledem k jejich charakteristikám a typickým rysům. Tyto rysy však ne vždy musí být u všech jedinců stejné. U jednotlivců se mohou mírně lišit například vzhledem k celkovému životnímu stylu, který jedinec ve svém životě preferuje, k jeho zdravotnímu a psychickému stavu a mnoha jiným odlišnostem.

---

¹³ MALACH, J. ZAPLETAL, B. *Vybrané problémy andragogiky*. 2005. s. 28.

1.4 Učení dospělých

V současnosti stále používanější pojem **učení dospělých** (z anglického „Adult learning“) zdůrazňuje větší svobodu osobnosti, pocit nezávislosti a víru ve vlastní schopnosti. Člověk je schopen se podle průběhu svého aktivního profesního života aktivně rozhodovat, zda dá přednost formalizovanému vzdělávání (účast na kurzech, rekvalifikacích), nebo zda dá přednost vlastnímu, individuálnímu učení. Osobnost člověka je převážně produktem učení, a čím více na sobě člověk v rámci svého dalšího vzdělávání pracuje, tím je jeho pozice na trhu práce pevnější. Z toho následně plyne zdravé sebevědomí a psychické zdraví jedince.¹⁴

V současném světě je učení dospělých neboli vzdělávání dospělých vnímáno velmi široce. Je to jeden z podstatných faktorů, díky nimž se pomáhají uskutečňovat nejen hospodářské cíle, ale také sociální a obecné lidské představy o životě v demokratické společnosti.¹⁵

Vzdělávání dospělých je chápáno ve dvou rovinách:

- 1) **Vzdělávací proces** – vzdělávání dospělé populace, které zahrnuje veškeré vzdělávací aktivity realizované jako řádné školské vzdělávání dospělých nebo jako další vzdělávání a vzdělávání seniorů. Je to tedy proces cílevědomého a systematického zprostředkování, osvojování a upevňování schopností, znalostí, dovedností, návyků a postojů, ale také společenských forem jednání a chování osob, které ukončily přípravu na povolání a vstoupily na trh práce.
- 2) **Vzdělávací systém** – systém institucionálně organizovaných i individuálních vzdělávacích aktivit. Tyto aktivity nahrazují, doplňují, rozšiřují a také inovují či jinak obohacují počáteční vzdělávání dospělých osob, které záměrně rozvíjejí své schopnosti, znalosti, dovednosti, postoje pro plnohodnotnou práci, plnění životních podmínek a v neposlední řadě také plnění společenských rolí.¹⁶

---

¹⁴ MUŽÍK, J. *Didaktické principy, formy a metody vyučování a učení dospělých*. (cit. 2012-03-26) Dostupné na WWW: www.uklizeno.cz/docmuzik/doc/ukazky/p15.doc_s.3.

¹⁵ MUŽÍK, J. *Soubor základních pravidel a dovedností pro lektorskou práci*. Praha: Institut pro místní správu, 2005. s. 5. ISBN 80-86976-02-5.

¹⁶ BARTÁK, J. *Profesní vzdělávání dospělých*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2007. s. 10. ISBN 978-80-86723-34-1.

1.5 Vzdělavatelé dospělých

V oblasti vzdělávání dospělých by měl působit člověk, který je odborníkem ve svém oboru a který prezentuje vzdělávací program. Tento člověk se nazývá **vzdělavatel**.¹⁷

Realizátory vzdělávání dospělých v oblasti cizích jazyků jsou například **lektoři, tutoři, instruktoři, konzultanti** či **přednášející**. Odbornost takového vzdělavatele spočívá především v jeho znalostech daného tématu – v případě výuky cizích jazyků ve znalosti daného jazyka, případně kultury národa mluvícího tímto jazykem. Tento člověk by měl mít znalosti nejen z oboru cizího jazyka, ale také z ostatních oborů. Vzdělavatel dospělých by měl znát minimálně základy psychologie a měl by být obeznámen s pojmy jako je učení, paměť, motivace, pozornost či vědomí a podvědomí. Vzdělavatel by měl dále umět respektovat učícího se jedince, jeho osobnost a být schopen přijmout rozdílné názory, se kterými se v průběhu vzdělávacího procesu setkává. Mezi další důležité vlastnosti vzdělavatele dospělých patří trpělivost, odpovědnost, schopnost empatie či smysl pro pořádek. Mělo by se jednat o charismatickou osobnost a měl by to být člověk, kterého si ostatní váží.¹⁸

Ideální vzdělavatel se ve svém oboru neustále vzdělává, doplňuje si dosavadní informace a je vždy schopen odpovědět na otázky týkající se daného tématu. Další ideální schopností vzdělavatele dospělých, konkrétně vzdělavatele cizích jazyků, by měla být schopnost používat nejen teorii, ale zároveň také praxi. Například po účastnících jazykového kurzu by měl tedy požadovat nejen teoretickou znalost (tj. slovíčka, gramatika), ale také, aby tuto teoretickou část uměli využít v praxi (tj. hovořit). Je nutné podotknout, že ve vzdělávání dospělých tvoří vzdělavatelé **základní předpoklad k zajištění kvality vzdělávacího procesu**. I přesto se objevuje mnoho případů, kdy jsou nevhodně vyškoleni, mají minimální kvalifikaci, nejsou dostatečně ohodnoceni nebo pracují v nevyhovujících podmínkách. Požadavky na tyto vyučující a podmínky jejich zaměstnávání bohužel nejsou zcela jednotné.¹⁹

---

¹⁷ EGER, L. *Technologie vzdělávání dospělých*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2005. s.64. ISBN 80-7043-398-1.

¹⁸ SCHAUEROVÁ, P. *Ideální versus špatný vzdělavatel (trenér)*. (cit. 2012-03-26) Dostupné na WWW: <http://www.diversity-management.cz/print.php?id=155>.

¹⁹ ANONYMUS. *Souhrnná zpráva o vzdělávání dospělých*. (cit. 2012-03-26) Dostupné na WWW: http://www.msmt.cz/uploads/adult_education/Souhrnna_zprava_o_vzdelavani_dospelych.pdf, s. 9.

Avšak požadavky na lektory, a to nejen v oblasti cizích jazyků, se v dnešní době neustále zvyšují. Především v oblasti znalosti andragogiky, informačních a komunikačních technologiích. Nedílnou součástí znalostí, které by měl dnešní lektor znát, je také stránka motivace vzdělávání dospělých.²⁰

Ve vzdělávání dospělých v oblasti cizích jazyků, která nás především zajímá, dnes již existují speciální obory lektorství cizích jazyků. Tyto obory najdeme například na Západočeské univerzitě v Plzni nebo na Masarykově univerzitě v Brně, kde se studentům nabízí například obor lektorství angličtiny, francouzštiny, němčiny nebo ruštiny.²¹

1.6 Účastníci vzdělávání dospělých

Ve vzdělávání dospělých se prostřednictvím variabilních programů obracíme na různé a měnící se skupiny účastníků, na rozdíl od relativně pevně daných obsahů a přiřazených účastníků vzdělávání ve školách. Liší se také přístup dospělých a dětí ke vzdělávání. Na cílové skupiny ve vzdělávání dospělých lze nahlížet z různých úhlů. Z hlediska psychologie učení se jedná o homogenizaci účastníků jako předpokladu efektivní výuky. Pedagogiku zajímá zapojení dosud nezúčastněných či například handicapovaných skupin obyvatelstva. Každý druh vzdělávání má svou klientelu, u které se snaží respektovat její specifika. Jednou z možností, jak lze rozřídít určité tradiční cílové skupiny dospělých dle jejich specifických problémů, jsou například:

- 1) ženy
- 2) muži
- 3) rodiče
- 4) zaměstnanci
- 5) management
- 6) nezaměstnaní
- 7) senioři
- 8) vězni

---

²⁰ MAŠEK, F. *Moderní lektor – vzdělávání dospělých moderně a efektivně*. (cit. 2012-03-26) Dostupné na WWW: <http://www.moderni-lektor.cz/cz/o-projektu/o-projektu-moderni-lektor/>.

²¹ WURMOVÁ, N. *Speciál o oborech: Lektorství cizích jazyků*. (cit. 2012-03-26) Dostupné na WWW: <http://www.vysokeskoly.cz/clanek/lektorstvi-cizich-jazyku>.

- 9) lidé v životních krizích
- 10) migranti a mnoho jiných, kteří svými specifiky zdůvodňují tvorbu pro ně přizpůsobených programů.²²

Velice zajímavě dělí účastníky vzdělávání dospělých Sládková, která rozlišuje 4 skupiny účastníků vzdělávání dospělých na základě specifík tohoto vzdělávání, o kterých blíže pojednávám v kapitole 1.6 :

- 1) Účastník „Neví, že neví.“
- 2) Účastník „Ví, že neví.“
- 3) Účastník „Ví, že ví.“
- 4) Účastník „Neví, že ví.“

Tato autorka vychází z toho, že takový účastník vzdělávání dospělých má již zafixované vlastní vzorce učení, také má ustálené názory a široké spektrum zájmů, které je odrazem a výrazem jeho způsobu života. Dospělý vnáší do vzdělávání unikátní životní zkušenosti a hodnotové žebříčky, přichází se vzdělávat s určitým záměrem a vlastní motivací a rovněž přichází s konkrétním očekáváním o kvalitě a formě učebního procesu.²³

V aplikaci na jazykové vzdělávání by toto rozdělení mohlo být následující:

- 1) Účastník jazykového vzdělávání, ale také jiný jedinec, jenž je přesvědčen, že cizí jazyk ovládá. Toto přesvědčení je mylné. (Neví, že neví.)
- 2) Účastník jazykového vzdělávání či jiný jedinec je přesvědčen, že cizí jazyk neovládá a jeho přesvědčení je pravdivé. (Ví, že neví.)
- 3) Účastník jazykového vzdělávání či jiný jedinec je přesvědčen, že cizí jazyk ovládá, přičemž toto přesvědčení je správné. (Ví, že ví.)
- 4) Účastník jazykového vzdělávání či jiný jedinec se domnívá, že jazyk neovládá, ale jeho domněnka je chybná. (Neví, že ví.)

---

²² BENEŠ, M. *Úvod do andragogiky*. Praha: Karolinum, 1997. s. 42. ISBN 80-7184-381-4.

²³ SLÁDKOVÁ, Z. *Vzdělávání dospělých: základní principy*. (cit. 2012-03-26) Dostupné na WWW: www.ivig.cz/prezentace/sladvkova.ppt.

1.7 Další vzdělávání

Jedná se o vzdělávací proces zaměřený na poskytování vzdělávání po absolvování určitého školského vzdělávacího stupně.

V současné době je často vyzdvihována skutečnost, že právě další vzdělávání (coby součást celoživotního učení, viz následující podkapitola 1.8) je důležitým faktorem růstu produktivity a konkurenceschopnosti ekonomiky. Pozitivní důsledky pro ekonomiku by mělo přinášet zejména profesně orientované další vzdělávání, kam patří právě vzdělávání se v cizích jazycích, které by mělo přispívat k vyšší schopnosti inovací, flexibilizaci pracovních sil, rychlé adaptaci nejen na nové technologie a technologické postupy.²⁴

Další vzdělávání lze členit na:

- 1) **Další profesní vzdělávání** – označuje všechny formy profesního a odborného vzdělávání v průběhu aktivního pracovního života, po skončení odborného vzdělávání a přípravy na povolání ve školském systému. Další profesní vzdělávání má za poslání rozvíjení postojů, znalostí a schopností vyžadovaných pro výkon určitého povolání.²⁵
- 2) **Občanské vzdělávání** – vytváří širší předpoklady pro kultivaci člověka jako občana, pro jeho adaptaci na měnící se společenské a politické podmínky. Slouží také k urychlení procesu socializace a občanské hodnotové orientace. Mělo by být jednoznačně v zájmu státu, a tím pádem státem podporováno.²⁶
- 3) **Zájmové (sociokulturní) vzdělávání** – vytváří širší předpoklady pro kultivaci osobnosti na základě jejích zájmů. (Pojmem zájem rozumíme – motivačně postojové zaměření neboli orientace osobnosti k určitým oblastem, činnostem nebo věcem. Tato postojová zaměření mají pro člověka význam z hlediska jeho potřeb). Dotváří osobnost a hodnotovou orientaci. Dále také umožňuje seberealizaci zejména ve volném čase. Obsahová orientace zájmového vzdělávání je velmi široká.²⁷

Z hlediska výše uvedeného členění lze jazykové vzdělávání zařadit právě do skupiny zájmového vzdělávání. Avšak u některých osob, které potřebují znalost určitého cizího jazyka vyloženě k výkonu svého povolání (např. manažeři nadnárodních firem,

---

²⁴ ANONYMUS. *Průvodce dalším vzděláváním*. (cit. 2012-03-26) Dostupné na WWW: www.msmt.cz/file/216_1_1/, s. 3.

²⁵ PALÁN, Z. *Výkladový slovník vzdělávání dospělých*. 1997. s. 22.

²⁶ PALÁN, Z. *Výkladový slovník vzdělávání dospělých*. 1997. s. 78.

²⁷ PALÁN, Z. *Výkladový slovník vzdělávání dospělých*. 1997. s. 135.

obchodní zástupci, pracovníci v odbytu a mnozí další), bychom jazykové vzdělávání dle výše uvedeného členění zařadili do vzdělávání profesního.

1.8 Celoživotní učení a vzdělávání

Celoživotní učení představuje zásadní změnu v pojetí celého vzdělávání, kdy všechny možnosti k učení – ať už v tradičních vzdělávacích institucích v rámci vzdělávacího systému či mimo ně – jsou chápány jako jediný propojený celek. Tento celek dovoluje rozmanité a četné přechody mezi vzděláváním a zaměstnáním. Umožňuje nám také získávat kvalifikace a kompetence různými cestami, a to *kdykoliv* během života, v souladu s našimi zájmy a potřebami.²⁸

Tento pojem představuje koncepční změnu pojetí vzdělávání a lze ho členit do dvou základních etap – **počáteční a další vzdělávání**.

1) Počáteční vzdělávání poskytuje vysoce kvalitní základní a všeobecné vzdělávání pro všechny, a to od nejtělejšího dětství. Mělo by být v oblasti vzdělávání základnou celoživotního učení. Mělo by zajistit, že se člověk „naučí učit se“ a že bude mít k učení pozitivní postoj. Zahrnuje v sobě základní, střední a terciární vzdělávání.

2) Další vzdělávání (blíže viz kapitola 1.7) není oblastí odtrženou od ostatních systémů vzdělávání. Je právě naopak s nimi velmi úzce propojeno, jelikož navazuje na stupně počátečního vzdělávání. Hlavním důvodem zvyšujícího se významu dalšího vzdělávání je především nutnost získávat nové znalosti a potřeba osvojovat si nové dovednosti. To vše vzniká z aktuální situace, kdy se lidé musejí přizpůsobovat měnícím se životním podmínkám.²⁹

Celoživotní vzdělávání představuje vlastně totéž, co pojem celoživotní učení. Celoživotní vzdělávání je proces rozvíjení vzdělanosti a osobnosti člověka po celý jeho život, od narození až do smrti. Jedinec má mít možnost vstoupit do procesu vzdělávání v jakékoli etapě své životní cesty. Tento pojem nezahrnuje jen vzdělání a výchovu dětí a mládeže, ale také dospělých, protože výchova a vzdělání nekončí ukončením školní docházky, ale je to celoživotní proces. Celoživotní vzdělávání nelze redukovat pouze

---

²⁸ MALACH, J. *Kapitoly z andragogiky*. 2002. s.14.

²⁹ ANONYMUS. *Průvodce dalším vzděláváním*. (cit. 2012-03-26) Dostupné na WWW: www.msmt.cz/file/216_1_1/, s. 3.

na vzdělávání dospělých, protože koordinuje a unifikuje všechny etapy vzdělávání, tedy jak předškolní a školní vzdělávání, tak i vzdělávání dospělých i seniorů.³⁰

Existuje mnoho definic od různých autorů, kteří celoživotní vzdělávání definují odlišnými způsoby.

Dle Malacha celoživotní vzdělávání zahrnuje veškeré vzdělávací aktivity, a to jak školní, tak mimoškolní, veškeré vytváření vědomostí, dovedností a dotváření (výchovu) dospělého jedince.³¹

Mužík chápe celoživotní vzdělávání jako formativní proces probíhající v následujících etapách:

- 1) Předškolní výchova a vzdělávání
- 2) Základní výchova a vzdělávání po dobu povinné školní docházky na základní škole
- 3) Všeobecné vzdělávání realizované na gymnáziích
- 4) Odborné vzdělávání, zahrnující přípravu na vzdělání realizované na středních odborných učilištích, vyšších odborných a vysokých školách
- 5) Vzdělávání dospělých zahrnující období jejich produktivního věku i v období skončení jejich ekonomické aktivity. Toto vzdělání je realizované různými subjekty jako např. školami, podniky, vzdělávacími institucemi, rodinami, neformálními zájmovými skupinami či soukromými osobami atd.³²

Pro potřeby této práce budu chápat jazykové vzdělávání dospělých jako segment celoživotního vzdělávání, který je realizován po skončení odborné přípravy k výkonu povolání po druhém či třetím stupni školské soustavy ČR (viz příloha Školská soustava ČR), který navštěvují jedinci v rámci svého volného času a který realizují instituce poskytující jazykové vzdělávání.³³

---

³⁰ MALACH, J. ZAPLETAL, B. *Vybrané problémy z andragogiky*. 2005. s. 35.

³¹ MALACH, J. *Kapitoly z andragogiky*. 2002. s. tamtéž.

³² MUŽÍK, J. *Androdidaktika*. 2. Přepřac. vyd. Praha: Aspi Publishing, 2004. s. 23. ISBN 80-7357-045-9.

³³ Zde je záměrně použit pojem „instituce poskytující jazykové vzdělání“, aby byly tyto instituce odlišeny od pojmu „jazykové školy“ tak, jak je chápe zákon č. 561/2004, školský zákon, kde jsou jazykové školy vymezeny pouze jako školy s právem státní jazykové zkoušky.

1.9 Jazykové vzdělávání

Schopnost občanů komunikovat s okolním světem v cizích jazycích má přímý dopad na uplatnitelnost země na mezinárodních trzích, její ekonomiku i socio-ekonomický vývoj, a to zejména v případě tak malé země, jakou je Česká republika. Nejedná se přitom jen o lepší uplatnění občanů na trhu práce, ale i o aktivity ve vědecké, duchovní a kulturní oblasti. Jazykové vzdělání má tak zásadní význam i z toho důvodu, že není nijak oborově specializováno a lze ho tak využít ve všech oborech lidské činnosti. Jazykové kompetence můžeme chápat jako dovednost poslechu s porozuměním, čtení s porozuměním a dovedností projevu v písemné a ústní formě. Tyto jazykové kompetence lze dále rozlišit na **pasivní** (schopnost poslechu a čtení s porozuměním) a **aktivní** (schopnost psát a přednést mluvený projev). Co se týče jazykového vzdělávání dospělých, v popředí stojí především jazykové vzdělávání v podnicích neboli ve firmách. Schopnost firem komunikovat v cizích jazycích totiž velice ovlivňuje její úspěšnost a konkurenceschopnost na mezinárodních trzích, což je opět pro malou, exportně orientovanou českou ekonomiku zásadní problém. Proto je strategickým rozhodnutím zaměstnavatele, zda ponechá péči o jazykové vzdělání individuálně na svých zaměstnancích nebo se na ní bude nějak podílet. Poté v praxi mohou nastat dvě možnosti:

- a) *zaměstnavatel není zainteresován na jazykovém vzdělání* – zaměstnanci si sami hradí ze svých finančních prostředků vzdělávání na jazykových školách nebo u soukromých lektorů. Často však zaměstnavatel umožňuje navštěvovat kurzy i v rámci pracovní doby.
- b) *zaměstnavatel se aktivně zapojuje do jazykového vzdělávání* – zaměstnavatel přispívá na jazykové vzdělání určitou finanční částku nebo dokonce organizuje jazykové kurzy v prostorách firmy pomocí vlastního či externího lektora.³⁴

Vlastní **efektivnost jazykového vzdělávání** dospělého člověka poté ovlivňuje úroveň dosaženého vzdělání, profesní a životní zkušenosti, dovednosti a schopnosti, charakter profese, úroveň motivace ke studiu, vzdělávací potřeby, zájmy, sociální postavení, ale i časové a finanční možnosti. Dospělí mají většinou již předešlou zkušenost se studiem cizího jazyka a mohou do určité míry těžit jak ze získaných

---

³⁴ BORSKÁ, I. *Jazykové vzdělávání v současnosti*. (cit. 2012-03-27) Dostupné na WWW: <http://www.i-poradce.cz/SubPages/OtvorDokument/Clanok.aspx?idclanok=77349>.

znalostí, tak i ze svých studijních zkušeností. Tito jedinci si jsou také velmi dobře schopni uvědomit výhody plynoucí ze znalosti cizího jazyka pro profesi i samotnou kvalitu života. Tyto zkušenosti se pak v přístupu k jazykovému vzdělávání projevují v míře dobrovolnosti i např. v intenzitě a studijním úsilí v jazykovém vzdělávání. Zatímco studenti ve školách jsou k učení většinou vedeni *negativní motivací* (přinucení k učení pod hrozbou špatného prospěchu), dospělý jedinec je spíše *motivován pozitivně*, tj. získáním určité výhody, proto bývá jeho studium většinou charakteristické dobrovolností, studijní kázní a disciplínou. Nicméně, stejně jako žáci a studenti, tak i většina dospělých chápe různé formy zkušebních testů a prověřování vědomostí a dovedností jako stresující. Pokud je to tedy možné, většina se jim snaží vyhnout. Z tohoto důvodu často jazyková výuka dospělých probíhá buď jako samostudium, nebo ve formě „one-to-one“ (lektor a jeden student). Běžná je také forma výuky v malé skupině, která je blízká výhodám individuálního studia („one-to-one“), ale finančně již není tak nákladná.³⁵

2 Vzdělávání dospělých

Vzdělávání dospělých je specifickou součástí celoživotního vzdělávání a učení, které již bylo definováno v podkapitole 1.8.

Dle zprávy Rady Evropské Unie o větší úloze vzdělávání, která byla přijata v listopadu roku 2004, přispívá právě vzdělávání k **zachování a obnově společného kulturního zázemí ve společnosti**, k osvojování základních společenských hodnot jako je například občanství, rovnost, tolerance nebo úcta. Je tedy obzvláště důležité právě v době, kdy všechny společenské státy stojí před otázkou, jak se vypořádat se zvyšující se sociální a kulturní rozmanitostí. Důležitou úlohou vzdělávání je posilování sociální soudružnosti a umožnění lidem zařazení do pracovního života a následně v něm vytrvat.³⁶

Vzdělávání dospělých je zaměřeno na velmi rozmanitou cílovou skupinu, jejíž jednotlivci se vzájemně liší rozsahem, věkem, povoláním, ale také motivem ke vzdělávání. Motivem pro vzdělávání dospělých je často především naděje, že jim

---

³⁵ BORSKÁ, I. *Jazykové vzdělávání v současnosti*. (cit. 2012-03-27) Dostupné na WWW: <http://www.i-poradce.cz/SubPages/OtvorDokument/Clanok.aspx?idclanok=77349>. Tamtéž.

³⁶ FONTELLES BORRELL, J. ENESTAM, J. E. *Doporučení Evropského parlamentu a Rady ze dne 18. prosince 2006 o klíčových schopnostech pro celoživotní učení*. (cit. 2012-03-26) Dostupné na WWW: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:394:0010:0018:cs:PDF>, s. 394/10.

vzrůst vědomostí a vědění poskytne nové síly ke zvládnání problémů, s nimiž se ve svém životě střetávají.³⁷

Vzdělávání pro dospělé je organizováno jak státními, tak nestátními institucemi v mnoha odvětvích. Tématika vzdělávacích programů či kurzů je rozmanitá a uplatňují se v nich různé metody výuky a učení.³⁸

Vzdělávání dospělých v sobě dle Bartáka zahrnuje:

1) **Náhradní školní vzdělání** – jde o tzv. druhou vzdělávací šanci pro jedince, kteří se z jakýchkoliv důvodů nevzdělávali ve školách dříve. Jedná se o možnost dosažení a získání určitého druhu a stupně vzdělání, které se nabývá v příslušném věkovém stádiu.

2) **Další profesní vzdělání** – toto vzdělání je poskytováno osobám, které dokončily řádné odborné vzdělání v průběhu počátečního vzdělávání. Patří sem kvalifikační vzdělávání, periodická školení, či rekvalifikační vzdělávání. Cílem dalšího profesního vzdělání je rozvíjení postojů, znalostí a schopností vyžadovaných pro výkon určitého povolání. Má přímou vazbu na profesní zařazení a uplatnění dospělého jedince.

3) **Ostatní součásti vzdělávání dospělých**

a) *občanské vzdělávání* – je zaměřeno na formování vědomí práv a povinností osob v jejich občanských, politických, společenských a rodinných rolích. Dále na utváření způsobů, jak tyto role zodpovědně a účinně naplňovat. Zahrnuje problematiku estetickou, právní, ekologickou, zdravotnickou, filosofickou, náboženskou, politickou, sociální a v neposlední řadě občanskou.

b) *zájmové vzdělávání* – uspokojuje vzdělávací potřeby jedinců v souladu s jejich osobními zájmy. Dotváří osobnost, její hodnotovou orientaci a umožňuje jí také seberealizaci ve volném čase. Věnují se jí různé zájmové organizace.

c) *vzdělávání seniorů* – univerzity třetího věku. Jedná se o žádoucí aktivitu poproduktivní generace. Má převážně kulturně společenský ráz. Umožňuje starší populaci uspokojovat potřeby, jimž se v produktivním věku její příslušníci z různých důvodů nemohli dostatečně věnovat.³⁹

---

³⁷ LEIRMAN, W. *Čtyři kultury ve vzdělávání*. Praha: Karolinum, 1996. s. 126. ISBN 80-7184-168-4.

³⁸ *Bílá kniha. Národní program rozvoje vzdělávání v České Republice*. Praha: Tauris, 2001, s. 79. ISBN 80-211-0372-8.

³⁹ BARTÁK, J. *Jak vzdělávat dospělé*. Praha: Alfa Nakladatelství, 2008. s. 11. ISBN 978-80-87197-12-7.

Učení obecně vždy zahrnuje nějakou změnu a notně neznamená jen to, že se vždy něco přidává. Zejména v celoživotním učení dospělých se někdy i ubírá. Má se tím na mysli především problém „odnaučování“, které je právě ve vzdělávání dospělých často velmi tvrdým oříškem.⁴⁰

2.1 Smysl a cíle vzdělávání dospělých

Velmi často skloňovanou rovinou v rámci jak vzdělávání dospělých, tak potažmo celoživotního učení, je rovina obecné a informační **gramotnosti** v nejširším slova smyslu. Obecná gramotnost zahrnuje dovednost práce s informacemi, ale také aktivní znalost cizího jazyka. Tím se rozumí dovednost dorozumět se jiným než mateřským jazykem s jedinci jiného kulturního prostředí. Důraz se také klade na schopnost akceptovat a respektovat odlišné společensko-kulturní zázemí a zvyky.⁴¹

Vzdělávání tedy nejen podporuje gramotnost, rozšiřuje základnu znalostí, postojů a zkušeností, ale také podporuje individuální vlohy jedince, zaměstnatelnost, přispívá k rovnosti pohlaví, využívá dostupných lidských zdrojů a překonává sociální separace. Má vliv na aktivní účast jedince na životě demokratické společnosti.⁴²

Pro účinné a kvalitní vzdělávání má zásadní význam ujasnění výsledků výuky, k nimž má vzdělávání a výchovný proces směřovat. Jedná se především o stanovení **cílů výuky**. Cílem výuky jsou výsledné, relativně stálé změny v osobnosti vzdělávaného. Jde o změny v jeho vědomí, chování a postojích, které se projeví osvojením nových poznatků a dovedností a rozvojem žádoucích rysů osobnosti vzdělávaného. Vzdělávací cíle můžeme dělit na poznatkové - vzdělávací (kognitivní oblast), operační - výcvikové (psychomotorická oblast) a hodnotové – postojové (afektivní oblast).⁴³

Jinými slovy lze říci, že cíle ve vzdělávání dospělých se nevztahují pouze k vědění a poznávání, ale také k osvojování si sociálních a dalších dovedností. Mezi cíle ve vzdělávání dospělých tak rovněž patří získání určitých duchovních, morálních nebo

---

⁴⁰ KULICH, J. *Komparativní studium andragogiky 2*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 1999. s. 49.

⁴¹ JANÍKOVÁ, V. a kol. *Výuka cizích jazyků*. Praha: Grada Publishing, 2011. s. 162. ISBN 978-80-247-3512-2.

⁴² PAVLÍK, O. CHALOUPKA, L. KOHOUTEK, K. *K politice dalšího vzdělávání*. Olomouc: Andragogé. 1999. s. 13. ISBN. 80-7067-949-2.

⁴³ ANONYMUS. *Vzdělávání a jeho cíle*. (cit. 2012-03-26) Dostupné na WWW: <http://www.infogram.cz/article.do?articleId=1612>.

estetických hodnot. Dále pak žádoucí vztahy ke společnosti, ostatním lidem a ke schopnosti uplatnit se v pracovním prostředí.⁴⁴

2.2 Didaktický proces a jeho metody ve vzdělávání dospělých

Didaktický proces neboli **výuka** je velice důležitá část ve vzdělávání. Jedná se o velice složitý proces, který je ovlivňován celou řadou vnějších a vnitřních faktorů.

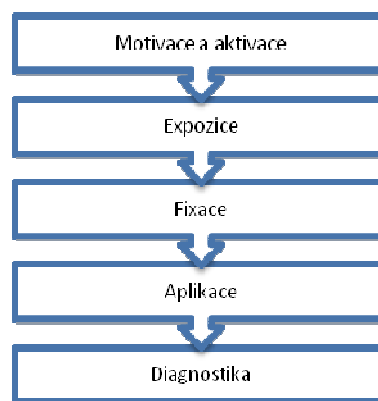
Mezi **vnější faktory** působící na didaktický proces patří zejména faktory politické, ekonomické, sociální, vědecko-technické, demografické a další. **Vnitřní faktory** ovlivňující didaktický proces jsou vytvářeny také celou řadou prvků, které v něm plní různé funkce, mají rozdílnou váhu, vytváří nestejný počet vazeb, navzájem se ovlivňují, a přesto tvoří kompletní celek.

Didaktický proces je cílevědomé a záměrné působení řídicího subjektu (např. lektora) na řízený subjekt (např. studenta, posluchače), a to tak, aby byl řízený subjekt vzdělán, vyškolen, aby jeho schopnosti, vlastnosti a zájmy byly rozvinuty. Jde o proces vzdělávání. V případě didaktického procesu, kdy osoba řídicí učení a učící se je identická, můžeme hovořit o **sebevzdělávání**.⁴⁵

V souvislosti s didaktickým procesem je rovněž nutné zmínit jeho **5 etap (5 fází)**, neboť požadované efektivity didaktického procesu je obvykle dosaženo za podmínek, že je realizován logicky a jeho etapy na sebe navazují. Ideální didaktický proces tudíž proběhne v následujících fázích (viz. Obr. č. 1):

- 1) **Motivace a aktivace** (= vzbuzení zájmu účastníků)
- 2) **Expozice** (= zprostředkování nových informací)
- 3) **Fixace** (= procvičování látky a její upevňování)
- 4) **Aplikace** (= využívání poznatků při řešení praktických úkolů)
- 5) **Diagnostika** (= hodnocení výsledků výuky)⁴⁶

Obr. č. 1 – 5 etap didaktického procesu

Zdroj: vlastní zpracování, 2012

⁴⁴ MALACH, J. ZAPLETAL, B. *Vybrané problémy z andragogiky*. 2005. Str. 73.

⁴⁵ MALACH, J. *Kapitoly z andragogiky*. 2002. Str. 47.

⁴⁶ MUŽÍK, J. *Androdidaktika*. 2004. s. 49.

Postupy, kterými se řídí lektor při výuce dospělého, ale také prostředky stimulace k učení, se nazývají **didaktické metody**. Slovo metoda pochází z řečtiny a v překladu znamená „cesta do“ nebo „cesta k“. Obecně však metoda označuje určitý postup vedoucí k dosažení nějakého cíle. Na základě toho můžeme říci, že didaktická metoda je vlastně postup naplňování vzdělávacích cílů pomocí optimálního zvládnutí obsahu vzdělávání, která se realizuje v rámci určité vzdělávací formy a to za určitých podmínek a situací. Obecně platí, že neexistuje jedna správná nebo univerzální metoda. Každá jednotlivá metoda má své silné a slabé stránky, své výhody a nevýhody. Nejlepší je využít více metod a kombinovat je s etapami osvojování a povahou cílů.⁴⁷

Volba vhodné metody závisí na charakteru učebních cílů, charakteru obsahu výuky, charakteru didaktické formy, na vstupních znalostech, složení účastníků, stupni možné nebo žádoucí aktivizace účastníků, fázi učebního procesu, potřebě změny postupu, náročnosti obsahové či časové, prostorových podmínkách a v neposlední řadě také na didaktické a odborné úrovni lektora.⁴⁸

Metody jsou v současné době velmi výrazným rozvoje prvkem teorie i vzdělávací praxe. Počet metod se neustále zvyšuje a stávají se velmi důležitým know-how zejména v profesním vzdělávání dospělých. V odborné literatuře existují také různé klasifikace didaktických metod.

V oblasti vzdělávání dospělých lze poukázat na klasifikaci didaktických metod podle jejich vztahu k praxi účastníků výuky a tím je:

- 1) **Teoretická** – patří sem klasická přednáška, přednáška s diskuzí, cvičení, seminář
- 2) **Teoreticko-praktická** – zahrnuje diskusní a problémové metody, programovou výuku, diagnostické a klasifikační metody, projektové metody
- 3) **Praktické** – sem patří instruktáž, koučink či exkurse⁴⁹

Stejně tak jako v případě obecných didaktických metod, i ve výuce cizího jazyka lze najít širokou škálu didaktických metod, o kterých blíže pojednává kapitola 3.3.4.

---

⁴⁷ MALACH, J. ZAPLETAL, B. *Vybrané problémy z andragogiky*. 2005. s. 80.

⁴⁸ MALACH, J. ZAPLETAL, B. *Vybrané problémy z andragogiky*. 2005. s. Tamtéž.

⁴⁹ MUŽÍK, J. *Androdidaktika*. 2004. s. 69.

2.3 Specifika vzdělávání dospělých

Je logické již ze samotné podstaty věci, že vzdělávání dospělých má svá specifika a v mnohém se liší od vzdělávání dětí či mládeže. O těchto specifikách pojednává následující kapitola. Z pohledu vzdělávání dospělých konkrétně v oblasti cizích jazyků jsou tato specifika totožná.

V 50. letech minulého století vyšla v USA práce *Informal Adult Education* autorů Knowlese a Overstreeta. V ní byly představeny výsledky výzkumu dokazující rozdíly a jisté zvláštnosti učení dospělých lidí se srovnáním učení mládeže. Některé z těchto zvláštností mají kladný význam pro učení, ale jiné naopak učení ztěžují. Autoři práce jsou toho názoru, že **schopnost učit se v dospělosti trvá a může být efektivně využita**. Dospělý člověk se chce učit a chce se zdokonalovat, protože již pociťuje rozdíly mezi tím, čím ve skutečnosti je, a mezi tím, čím by chtěl být.⁵⁰

Je tedy pouze pověrou, že s věkem schopnost vzdělávat se mizí. Dokazují to nejen psychologické výzkumy, ale také pozitivní zkušenosti získané z praxe. I dospělý člověk je vzdělavatelny. Psychologické rozbory ukazují, že velký vliv a závislost na vzdělávání dospělých mají individuální schopnosti a vlastnosti, duševní a tělesné zdraví, úroveň motivace ke studiu, zájmy, potřeby, ale také společensky působící činitelé jako je například rodina, přátelé, kolegové a jejich postoje.⁵¹ Zmíněné faktory mají rovněž vliv i na motivaci dospělých ke studiu cizích jazyků, které se blíže věnuje kapitola 3.3.2.

Dospělý účastník má své specifické charakteristiky a potřeby, které je nutno ve vzdělávacím procesu zohlednit a respektovat.⁵²

Dle Knowlese se jedná zejména o tyto vzdělávací potřeby:

- potřeba rozvíjet se
- potřeba získávat zkušenosti
- potřeba překonávání vlastních nedostatků
- potřeba ocenění a bezpečí

---

⁵⁰ MUŽÍK, J. *Androdidaktika*. 2004. s. 24.

⁵¹ PROCHÁZKA, M. SOMR, M. *Kapitoly z didaktiky vzdělávání dospělých*. České Budějovice: V-Studio, 2008. Str.13. ISBN 978-80-254-1919-9.

⁵² MALACH, J. ZAPLETAL, B. *Vybrané problémy z andragogiky*. 2005. s. 58.

Další z autorů P. Jalis je také v otázce specifík ve výuce dospělých toho názoru, že je nutné dospělé vzdělávat odlišně než mládež a děti. Dospělá populace nechce ve výuce časté podřizování se autoritě učitele, nechtějí bez výhrad respektovat všechny jeho poznatky, zkušenosti a stanoviska. Dospělý člověk se snaží být ve výuce aktivní, snaží a chce se podílet na diskutování či řešení problémů osobním vystupováním. Dospělý chce znát výsledky svého učení již v průběhu výuky, nikoliv až na konci.⁵³

Dle Kuljutkina dospělý člověk přenáší do svého vzdělávání svou profesní i osobnostní pozici. Kuljutkin se také věnoval zvláštnostem vyučování a učení dospělých. Tyto zvláštnosti se dle něj projevují především v tom směru, že dospělý člověk si uvědomuje objektivní požadavky na své vědomosti, dovednosti či návyky. Do vzdělání a učení se dospělý člověk zapojuje v co největší míře z vnitřních pohnutek, které ho vedou k určité selektivitě. Týkají se především vědomostí, které považuje za nezbytné. Dalším faktem je, že dospělý člověk srovnává učební látku se svými dosavadními zkušenostmi, a to jak profesními, tak i životními. Dospělý člověk musí v procesu vyučování a učení mít příležitost aplikovat své osvojené vědomosti, rozvíjet praktické dovednosti a svou osobitost. Dospělý jedinec získává vědomosti a dovednosti ve zcela odlišné situaci než dítě.⁵⁴

Specifičnost dospělého jako objektu výuky je možné postihnout z více úhlů, což zachycuje Tabulka č. 1.

Specifika dospělého jedince	Bližší popis
Sestupná tendence senzorických a tělesných funkcí	S přibývajícím věkem klesá rychlost vnímání, stoupá reakční doba, zvyšuje se unavitelnost organismu či se snižuje rychlost úkonů.
Odlišné vnímání a pojetí času a hospodaření s ním	Dospělí jedinci mají větší pocit odpovědnosti, spojený s promýšlením životních plánů a své osobní prestiže. Jednají podle určitého systému hodnot a

⁵³ MUŽÍK, J. *Androdidaktika*. 2004, s. 25.

⁵⁴ MUŽÍK, J. *Androdidaktika*. 2004, s. 27.

	norem, které jsou relativně stabilizované.
Složitější okolnosti sociálního podmiňování studia	Když se dospělý člověk stane znovu objektem výuky, zrodí se pro něj nová životní situace. Musí přizpůsobit svůj život, a zejména svůj volný čas, studijním povinnostem. ⁵⁵

Zdroj: vlastní zpracování, 2012

Uvedená specifika, se kterými je výuka dospělých spojena, sebou bohužel přináší i **negativní vlivy na průběh vyučování a učení**. Sem patří zejména:

- a) Odlišné názory, které dospělý získal na základě praktických zkušeností. Tyto zkušenosti a názory pak mohou způsobovat odmítání přijetí prezentované látky.
- b) Stereotypy v myšlení a jednání. Způsobují situaci, kdy dospělý mohou zamítat nebo s nedůvěrou přijímat řešení problémů, které je prováděno ve výuce.
- c) Dospělý konfrontuje výukovou situaci s komplikovaností reálných vztahů v praktickém životě. To vede k nejistotě ke svým přístupům a přesvědčování, že neexistují obecně platné pracovní postupy.
- d) Ve výuce často dospělý hledá odpověď na praktické či životní otázky. To může často vést k utilitarismu. Dospělý vyžaduje ve výuce pouze poznatky aplikovatelné v praxi a odmítá teoretická vysvětlení a odůvodnění.⁵⁶

Je nutné uvést, že specifika výuky dospělých mají však i kladné stránky. Mezi **pozitivní vlivy na průběh vyučování a učení dospělých** tak lze zařadit:

- a) Kritičnost dospělých, která je zaměřená k přijímání poznatků, ale také k vlastnímu studijnímu výkonu.
- b) Schopnost osvojovat si poznatky v relaci s jinými, snahu třídit informace a vytvářet si tak soustavu poznatků.
- c) V neposlední řadě potřeba sebeuplatnění, které je spojené u dospělých s vyšší motivací k učení a dále i k aplikaci získaných poznatků či dovedností.⁵⁷

⁵⁵ MUŽÍK, J. *Androdidaktika*. 2004, s. 28.

⁵⁶ MUŽÍK, J. *Androdidaktika*. 2004, s. tamtéž.

2.4 Možnosti vzdělávání dospělých v ČR

V této podkapitole se zaměřím **na současné** možnosti vzdělávání dospělých v ČR, **respektive na** konkrétní možnosti dalšího vzdělávání, **jehož problematika byla přiblížena již v kapitole 1.7.**

Obecně lze říci, že se dnes další vzdělávání uskutečňuje v oblastech:

- všeobecného vzdělávání pro nepatrnou menšinu těch, kteří ho nenabývali v počátečním vzdělávání, v přípravných kursech k přijímacím zkouškám na střední a vysoké školy a v jazykovém vzdělávání;
- dalšího odborného vzdělávání a přípravy (získání, rozšíření či doplnění kvalifikace, rekvalifikace, v některých povoláních povinné pravidelné aktualizování vědomostí a dovedností);
- občanského/zájmového vzdělávání (v naší zemi tradičního), které má obecně kultivační charakter a uspokojuje zájmy občanů, např. v oblasti politiky, dějin, kultury apod.

Další vzdělávání a odbornou přípravu zajišťují školy včetně škol vysokých, zaměstnavatelé, orgány veřejné správy a samosprávy a jejich vzdělávací instituce, nestátní neziskové organizace včetně profesních a komerčních subjektů.

Školy (ve smyslu školského zákona) realizují vzdělávání dospělých většinou v jiné než denní formě studia. Pro občany, kteří absolvovali povinnou školní docházku, ale nezískali základní vzdělání, mohou základní i střední školy organizovat kurzy pro získání základního vzdělání.

V jiné než denní formě je organizováno i postsekundární vzdělávání na **středních školách** – studium nástavbové a nově zavedené zkrácené studium k získání středního vzdělání s výučním listem a středního vzdělání s maturitní zkouškou.

Vysoké školy poskytují dospělým možnost studovat řadu studijních programů distanční nebo kombinovanou formou. V rámci své vzdělávací činnosti může vysoká škola poskytovat bezplatně nebo za úplaty programy celoživotního vzdělávání mimo rámec

---

⁵⁷ MUŽÍK, J. *Androdidaktika*. 2004, s. 29.

studijních programů. Mohou být orientovány na výkon povolání (např. další vzdělávání pedagogických pracovníků) nebo zájmově (např. univerzity 'třetího věku').⁵⁸

Mezi další poskytovatele vzdělávání dospělých patří tzv. **neškolské instituce (komerční i neziskové)**. V prvním případě se jedná o organizace (podniky, instituce, orgány státní správy) poskytující vzdělání pro své zaměstnance, a to buď prostřednictvím vlastních vzdělávacích institucí či lektorů, nebo nákupem u specializovaných institucí. Do této komerční oblasti patří např. i jazykové školy. V druhém případě, kdy další vzdělávání uskutečňují neziskové organizace, do těchto organizací řadíme: resortní vzdělávací organizace, profesní organizace, nadace, církve, odbory, politické strany, kulturní instituce (muzea, galerie, knihovny, kulturní domy).

Pro absolventy všech typů škol, kteří nenalezli uplatnění na trhu práce, jsou určeny tzv. nespécifické **rekvalifikace**, zaměřené na přípravu uchazeče o zaměstnání tak, aby se zvýšila jeho zaměstnatelnost na trhu práce. Kurzy bývají zaměřeny na počítačovou uživatelskou gramotnost, management, marketing, účetnictví, bankovníctví, systém práce s lidmi a přípravu na soukromé podnikání v kombinaci s intenzivní jazykovou přípravou.⁵⁹

Možnosti vzdělávání v oblasti cizích jazyků v České republice je opravdu mnoho.

Jednou z nejrozšířenějších možností jsou **státní školy a státní jazykové školy s právem státní jazykové zkoušky**. Dále pak **soukromé školy a soukromé jazykové školy** (ty mohou být s právem státní jazykové zkoušky či bez tohoto práva). Zde již jedinci musí počítat s tím, že za jazykové vzdělávání zaplatí určitou částku, jež má škola určenou (např. školné atd.) Další z možností, kde se naučit cizím jazykům mimo školní instituce jsou různá **školicí střediska, firemní kurzy, jazykové kurzy** či v neposlední řadě také **zahraniční pobyty** nebo **soukromé individuální lekce**. Tyto mimoškolní vzdělávací možnosti se většinou zaměřují na výuku cizích jazyků spíše z jakéhosi hobby hlediska. Zájemcům jsou poskytovány jednotlivé lekce určitého jazyka, ve velké

---

⁵⁸ ANONYMUS. *Struktury systémů vzdělávání a odborné přípravy v Evropě*. (cit. 2012-03-26) Dostupné na WWW: www.msmt.cz/uploads/VKav_200/Eu_CZ_2010/educz_0910.pdf, s.48/63.

⁵⁹ ANONYMUS. *Struktury systémů vzdělávání a odborné přípravy v Evropě*. (cit. 2012-03-26) Dostupné na WWW: www.msmt.cz/uploads/VKav_200/Eu_CZ_2010/educz_0910.pdf, s.52/63.

míře s cílem svého osobního zdokonalení či získání základních dovedností určitého cizího jazyka či jazyků.⁶⁰

2.5 Zájmové vzdělávání dospělých

Pod pojmem *zájem* se z pohledu psychologie skrývá individuálně osobnostní jev. Zájmy jsou nejčastěji vyvolané lidskými potřebami a vztah mezi zájmem a potřebou je oboustranný. Zájmové vzdělávání uspokojuje naše vzdělávací potřeby v souladu s naším osobním zaměřením. Je to druh edukace, který je důležitý jak u dětí a mládeže, tak u dospělé populace.⁶¹

Ve struktuře osobnosti jsou zájmy řazeny mezi vlastnosti aktivačně motivační. To znamená, že nás zájmy aktivují, neboli motivují, k nějaké činnosti zaměřené na uspokojení či naplnění našich potřeb, našeho předmětu zájmu. Zájmy mají také těsnou souvislost s vlohami a schopnostmi jedince, tedy těmi schopnosti, které podmiňují úspěšné vykonávání určité činnosti. Lidé rozvíjí především ty zájmy, ve kterých vynikají nebo jsou v nich úspěšní. Proto je vztah k určité činnosti tak důležitý a projevuje se tím, že jedinec předmětu zájmu přikládá větší váhu i hodnotu a je schopen pro tuto činnost vyvinout úsilí či překonávat překážky.⁶²

V rámci zájmového vzdělávání dospělých se zpravidla jedná o **vzdělávání iniciované ze strany jednotlivce**. Slouží nejčastěji k rozvoji zálib nebo osobně motivovaných znalostí, ale zároveň jsou jeho výsledky použitelné i v profesní kariéře jednotlivce.⁶³

U dospělých bývá však zájmové vzdělávání zanedbáváno, přitom má nepochybný kulturní i morální význam a představuje důležité obohacení aktivit volného času lidí. Toto vzdělávání může mít rovněž pozitivní vliv na lepší uplatnění jedinců v zaměstnání. Zájmová činnost může být prostředkem k odpočinku, relaxaci, duševní i fyzické rekreaci a regeneraci sil. Případný úspěch v zájmové činnosti může také kompenzovat nezdary v jiných oblastech činnosti. Zájmová činnost přináší nejen

---

⁶⁰ANONYMUS. *Další možnosti jazykového vzdělání*. (cit. 2012-03-26) Dostupné na WWW: <http://www.vzdelavanivcr.cz/dalsi-moznosti-jazykoveho-vzdelani.html>.

⁶¹HÁJEK, B. *Nástin metodiky vedení zájmové činnosti*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2007. s. 6. ISBN 978-80-7290-265-1.

⁶²HÁJEK, B. *Nástin metodiky vedení zájmové činnosti*. 2007. s. 6.

⁶³*Bílá kniha. Národní program rozvoje vzdělávání v České Republice*. 2001, s. 83.

jedinci, ale také celé společnosti významné hodnoty, a to například zdravotní, kulturní, výchovné a vzdělávací, společensko-politické nebo také ekonomické.⁶⁴ Na tento fakt reagoval i důležitý strategický dokument, a to tzv. Bílá kniha (Národní program rozvoje vzdělávání v České republice), kde je navrhováno, aby se výdaje na vzdělávání, nejen zájmové, ale kterékoli jiné, jež spadají do vzdělávání dospělých, staly odečitatelnou položkou ze základu daně z příjmu fyzických osob.⁶⁵

Zájmové vzdělávání je poskytováno různými druhy kurzů a institucí (viz předchozí kapitola 2.4). Jeho finanční náklady si hradí zpravidla účastník sám. Přechod mezi zájmovým a profesním vzděláváním je někdy velmi málo zřetelný. Je tomu tak například u některých oborů studovaných formou vzdělávání při zaměstnání nebo u jazykového vzdělávání. Velmi známou a stále se rozvíjející formou zájmového vzdělávání dospělých jsou tzv. univerzity třetího věku.⁶⁶

Zájmová činnost je také součástí vzdělávací soustavy, proto s ní sdílí společné vzdělávací cíle. Mezi obecné cíle patří zejména:

- Rozvoj osobnosti člověka, který bude vybaven poznávacími a sociálními způsobilostmi, mravními a duchovními hodnotami pro osobní, ale také společenský život, výkon povolání nebo pracovní činnosti, získávání informací a učení se v průběhu celého svého života
- Pochopení a uplatňování zásad demokracie, základních lidských práv a svobod a smyslu pro sociální soudržnost
- Poznávání světových a evropských kulturních hodnot, pochopení a osvojení si zásad a pravidel vycházejících z evropské integrace
- Získávání a uplatňování znalostí o životním prostředí a jeho ochraně.⁶⁷

2.6 Motivace ke vzdělávání dospělých

Ze starších pramenů se dozvíme, že k motivaci činnosti se užívaly dva termíny: **pobídka** (incentiv) a **pohnutka** (motiv). Termínem pohnutka se rozuměl pokyn neboli návod k činnosti bez výraznějšího zdůvodnění činnosti v širších souvislostech. Motivem je vnitřní pohnutka k dosahování cíle nebo k jiné určité činnosti. Úspěšné zájmové

⁶⁴ HÁJEK, B. *Nástin metodiky vedení zájmové činnosti*. 2007. s. 7.

⁶⁵ *Bílá kniha. Národní program rozvoje vzdělávání v České republice*. 2001. s. 84.

⁶⁶ PTÁČKOVÁ, L. *Úvod do andragogiky*. 2005. s. 64.

⁶⁷ HÁJEK, B. *Nástin metodiky vedení zájmové činnosti*. 2007. s. 11.

útvary jsou takové, které jsou založeny na dlouhodobé kontinuitě činnosti s vytvářenými osobními kontakty uvnitř skupiny.⁶⁸

Z pohledu psychologie nemá pojem motivace zcela jednotný obsah. J. Nuttin chápe motivaci jako „*hypotetický proces, jehož podstatným znakem je zaměřování a energetizace chování*“. Jedinec nacházející se ve stavu motivace cosi hledá, od určitých objektů se odvrací či naopak prodlévá. Toto motivované chování se projevuje tak, že chování má svou orientaci, tedy cíl, je zaměřeno na něco, co nám přináší uspokojení. Motivace tak dává chování jednotu a význam. P. G. Zimbardo zdůrazňuje, že motivaci nikdy nikdo neviděl. Dle Zimbarda se jedná o pojem, který vyjadřuje určité závěry z toho, že chování směřuje k dosažení určitých cílů, probíhá určitou silou (úsilím) a že člověk prožívá touhy a chtění.⁶⁹

V procesu celoživotního učení a následně na to také konkrétně v jazykovém vzdělávání dospělých je tedy právě motivace tím důležitým prvkem. Jde především o motivaci jedince získat co největší množství poznatků a převzetí odpovědnosti za svou vzdělávací dráhu.⁷⁰

Dospělý jedinec k učení potřebuje mít dostatečnou motivaci, která spočívá především v potřebách daného jedince. Pokud bude jedinec cítit nějakou z následujících potřeb, bude ho tato potřeba motivovat k dosažení vytyčeného cíle. Mezi nejvýznamnější potřeby tedy patří:

- **Potřeba odstraňovat své vlastní nedostatky** – své mezery ve znalostech člověk vnímá jako jistou slabinu, která se projevila v určité situaci v praxi.
- **Potřeba rozvíjet se** – každý člověk vnímá tempo rozvoje společnosti a vědy. Vnímá to, že se vše zdokonaluje a chce se zdokonalovat také.
- **Potřeba sebeuplatnění** – lidé chtějí uplatnit své vědomosti, znalosti, dovednosti, schopnosti. Čím více jich člověk má, tím více má možnost jejich uplatnění v praxi.
- **Potřeba ocenění** – jedním ze silných motivů je pro jedince úspěch. Ocenění je pak konkretizace úspěchu.

---

⁶⁸ HÁJEK, B. *Nástin metodiky vedení zájmové činnosti*. 2007. s. 33.

⁶⁹ NAKONEČNÝ, M. *Motivace lidského jednání*. Praha: Academia. 1997. s. 12. ISBN 80-200-0592-7.

⁷⁰ MALACH, J. ZAPLETAL, B. *Vybrané problémy andragogiky*. 2005. s. 37.

- **Potřeba vysoké aspirace, ctižádosti** – je to vrozená vlastnost. Jedná se o touhu vyniknout, být lepší a obstát v konkurenci.
- **Vliv osobních zájmů** – patří sem zájmy, koníčky, ale také zvědavost, touha po poznání a vědění.
- **Existující pocit nejistoty** – zde se jedná o specializaci v oboru a závislosti na ní, lidská potřeba komunikace na „úrovni“.
- **Vliv existenčních problémů v sociální realitě člověka** – neboli nezaměstnanost, sesazení z funkce či konkurence.⁷¹

Je nutné, aby cíle, které daný jedinec při svém vzdělávání sleduje a ke kterým zaměřuje své motivy, byly stanoveny předem a nesmírně důležité je, aby byly jasné, zřejmé a konkrétní.

Motivace je významný faktor ve vzdělávání dospělých, který zahrnuje duševní procesy, jako jsou přání, úsilí, touha, zájem nebo snaha. Na motivaci je závislý i konečný efekt výuky. Ve výuce plní zejména funkci podněcující. Jedinec je díky motivaci aktivní, jeho činnost získává zaměření a díky motivaci dává určitým činnostem určitou váhu.⁷²

Celý komplex motivů činností jedince, spojený především s potřebami, zájmy, postoji a vlohami, se projevuje současně s určitými emocemi a má velký vliv na zahájení, průběh, ale také celkové výsledky učení se dospělého člověka. Dospělí lidé se učit mohou, ale nemusí. V didaktice se hovoří o „boji o motivaci účastníků k učení“.

Sebemotivace dospělého jedince probouzí k energii k učení. Chůť k učení je nutné neustále vzbuzovat a udržovat. Mnohdy se tak děje naprosto individuálním způsobem a námětem k posilování vlastní motivace. **Nejúspěšnější motivací k učení je úspěch.** K učení patří pochybnosti o vlastní výkonnosti, zejména pak v oblasti učení se cizím jazykům. Mnoho dospělých považuje za úspěšnost v této oblasti nadání a právě mnoho dospělých se považuje za jedince bez nadání. Avšak je nutno dodat, že nadání pouze přispívá k úspěchu v učení. Mnohem důležitější je vydržet, učit se správným způsobem a správnou metodou.⁷³

⁷¹ PROCHÁZKA, M. SOMR, M. *Kapitoly z didaktiky vzdělávání dospělých*. 2008. s. 17.

⁷² MUŽÍK, J. *Androdidaktika*. 2004. s. 50.

⁷³ MUŽÍK, J. *Didaktika profesního vzdělávání dospělých*. Plzeň: Fraus, 2005. s. 9. ISBN 807238-220-9.

2.6.1 *Vnitřní a vnější motivace při vzdělávání dospělých*

Vnější – každý jedinec, který se účastní kurzu či jiného vzdělávání svou aktivitu vždy poměřuje v souvislosti s tím, k jakým změnám dojde po absolvování vzdělávací akce v následujících souvislostech: změny v platovém ohodnocení, kariérním růstu, v možnosti změny v obsahu práce (specializace), možnosti zapojení se do rozvojových a metodických týmů, uznání kvalifikace ve vztahu k zastávané pozici (rekvalifikace, certifikace).

Vnitřní – jedinec poměřuje i to, jakým způsobem konkrétní vzdělávací program, jeho celkový průběh a přístup letora reflektuje jeho potřeby.⁷⁴

Motivace k učení se cizím jazykům v dospělosti je také velice klíčová. Různí jedinci mohou být rozdílně motivováni. Může to být například motivace daná zájmem o jazyky, motivace lektorem, jeho pedagogickým charismatem, prestiží v rodině či společnosti a v neposlední řadě perspektivou uplatnění jazykových znalostí.⁷⁵

Motivace ke vzdělávání zahrnuje také další velice důležitý pojem, a tím je **cíl**. Stanovení konkrétních cílů je v samotném vzdělávacím procesu velice důležité, a to jak z pohledu vyučujícího, tak z pohledu účastníka. Z pohledu učení se dospělých jedinců cizímu jazyku nebo jazykům je vždy důležité, aby jednotlivec věděl, proč se chce cizí jazyk naučit. Pokud jedinec svůj cíl nezná, nebo pro něj není dostatečně motivující, je velmi pravděpodobné, že se to negativně projeví jak na samotné výuce, tak na celkovém výsledku učení.

Co to však vlastně je cíl výuky? Jedná se o **zamýšlený a očekávaný výsledek**, k němuž učitel nebo lektor společně se studenty či účastníky směřuje. Většinou je vyjádřen ve změnách, kterých se prostřednictvím vyučování dosahuje ve vědomostech, dovednostech, vlastnostech i v osobním rozvoji jednotlivců. (Ve výuce cizích jazyků to může představovat například začínající učící se jedinec, který po roce docházení na výuku cizího jazyka je schopen porozumět cizojazyčnému textu, je schopen mluvit a poslouchat v cizím jazyce, lépe chápe kulturu a občany té země, jejíž jazyk se učí.) Cíle ve výuce pomáhají především tak, že účastníka motivují, tedy upoutávají jeho pozornost, vzbuzují v něm zájem o danou oblast. Je velice důležité jasné stanovení cíle

---

⁷⁴ PROCHÁZKA, M. SOMR, M. *Kapitoly z didaktiky vzdělávání dospělých*. 2008. s. 18.

⁷⁵ RIES, L. – KOLLÁROVÁ, E. a kol. *Svět cizích jazyků dnes*. Bratislava: Didaktis, 2004. s. 25. ISBN 80-89160-11-5.

na začátku vyučovacího procesu. Neméně důležité jsou také dílčí cíle, které nám umožňují soustavnou kontrolu v průběhu studia. To následně přispívá k efektivitě studia jak u účastníků, tak u lektorů či tutorů kurzů. Opírání se o cíle pomáhá také při sebehodnocení. U formulace cílů je důležité ptát se i na to, co by měl účastník znát nebo umět. Cíle vymezují účel nebo záměr výuky, dále pak výsledek nebo výstup výuky.⁷⁶

V ohledu na výuku cizích jazyků to může být dosažení cizojazyčné znalosti, schopnost tuto znalost využívat v praxi nebo tyto cíle mohou představovat také získání jazykového certifikátu, státní jazykové zkoušky atd.

2.7 Bariéry ve vzdělávání dospělých

Česká odborná literatura zabývající se vzděláváním dospělých (například Jůva, Řehák, Bočková, Thomasová či Homola) uváděla před rokem 1983 pouze výčet biologických faktorů, které znesnadňují učení. Byly to například paměť, pozornost atd. Důvodům, proč se dospělí jedinci nechtějí nebo nemohou vzdělávat, se v dřívější době odborná literatura nevěnovala. Bariéry sociálního rázu s kritickým pohledem na společnost jsou v českých poměrech zmiňovány až od 90. let minulého století. Například Bočková ve své publikaci z roku 2000 „*Celoživotní vzdělávání – výzva nebo povinnost*“ jako bariéry uvádí:

- 1) tradiční postoje ke vzdělávání – vzdělávání je spojováno především se školním vzděláváním, vzdělávání dospělých se spojuje s kvalifikací, jinak je považováno za něco mimořádného
- 2) různé společenské vrstvy se do celoživotního vzdělávání zapojují v rozdílné míře
- 3) s celoživotním vzděláváním má spojitost věk
- 4) příležitosti celoživotního vzdělávání jsou soustředěny převážně ve větších městech
- 5) chybí systém celoživotního vzdělávání
- 6) celoživotní vzdělávání nerespektuje aktuální vzdělávací potřeby

---

⁷⁶ EGER, L. *Technologie vzdělávání dospělých*. 2005. Str. 65.

7) neexistuje dostatečná motivace pro lidi k celoživotnímu vzdělávání.⁷⁷

V projektu *Vzdělávání dospělých v různých fázích životního cyklu: priority, příležitosti a možnosti rozvoje*, který byl financován ministerstvem práce a sociálních věcí a probíhal v letech 2004 až 2008, byly zjištěny tyto informace (pořadí od nejčastěji po nejméně zvolené odpovědi):

- 1) Nemám dostatek finančních prostředků
- 2) Účast ve vzdělávacích kurzech pro mě nemá smysl
- 3) Jsem příliš pracovně zaneprázdněn
- 4) Již mám mnoho koníčků, takže na další vzdělávací akce nemám čas
- 5) Bojím se, že bych to nezvládl/a
- 6) Nemám čas, protože se starám o děti a rodinu
- 7) Myslím si, že nemám na další vzdělávání dostatečné vzdělání
- 8) Není dostatek informací o vhodných vzdělávacích kurzech
- 9) Není dostatek kurzů
- 10) Kvalita kurzů bývá často velmi nízká
- 11) Jiný důvod
- 12) Ze zdravotních důvodů se nemohu dalšího vzdělávání zúčastnit.⁷⁸

Bariérám ve vzdělávání dospělých se věnovalo také **Středisko podpory poradenských služeb** sídlící v Praze pod vedením ing. Zuzany Freigbergové v projektu **Bariéry ve vzdělávání dospělých a poradenské nástroje k jejich překonávání roku 2008**.

V tomto projektu byly bariéry dále rozděleny na:

a) Bariéry dané vnitřními problémy jedinců – sem řadíme chybějící motivaci, nízké sebevědomí, lenost a upřednostňování jiných aktivit, zdravotní stav, věk a složitost

---

⁷⁷ Sborník prací Filozofické fakulty Brněnské univerzity [online]. 2006[cit. 2012-03-26]. ISBN 80-210-4143-9. Dostupné na WWW: <http://www.phil.muni.cz/wupv/home/Documents/sbornik-u11-mpsv-projekt/09Cihacek%20U11.pdf>, s. 120.

⁷⁸ Sborník prací Filozofické fakulty Brněnské univerzity [online]. 2006[cit. 2012-03-26]. ISBN 80-210-4143-9. Dostupné na WWW: <http://www.phil.muni.cz/wupv/home/Documents/sbornik-u11-mpsv-projekt/09Cihacek%20U11.pdf>, s. 6.

životních situací, akceptaci tradičního modelu vzdělávání umístěného do mladého věku, přesvědčení o svém dostatečném vzdělání, málo zájmu o osobní rozvoj, nedostatek času, obavu ze selhání, nedostatek finančních prostředků či demotivující zkušenosti z předchozího vzdělávání.

b) Bariéry dané sociálními a kulturními normami – postoj rodiny a blízkého okolí ke vzdělávání, přesvědčení, že učení není pro lidi v „mém věku“ (dospělosti), učení má malý nebo žádný význam či hodnotu, nedůvěra v možný přínos vzdělávacích kurzů.

c) Bariéry dané vzdělávacím systémem – nesystematičnost zveřejňování informací o vzdělávacích příležitostech, nezohledňování specifických potřeb dospělých, nízká časová flexibilita vzdělávacích příležitostí, nedostatek vzdělávacích kurzů pro dospělé, geografická vzdálenost vzdělávacích příležitostí, neexistence poradenských služeb studijní a profesní orientace pro dospělé a v neposlední řadě také náklady na vzdělávání školné, kurzovné.

d) Bariéry dané trhem práce (zaměstnavateli) – postoj zaměstnavatelů ke zvyšování kvalifikace, k nakládání finančních prostředků na vzdělávání, k uvolňování zaměstnanců na vzdělávací kurzy v pracovní době, postoj k zvyšování platu, nedostatek pracovních příležitostí na zkrácený úvazek.⁷⁹

2.8 Pedagogičtí pracovníci ve vzdělávání dospělých

Na realizaci vzdělávání dospělých se podílí několik kategorií pracovníků, kteří zajišťují jeho bezprostřední řízení, tvorbu učebních programů, učebnic, pomůcek a výukových zařízení.

Blížkovský řadí tyto pracovníky do kategorií:

- 1) **Vedoucí pedagogičtí pracovníci** – například ředitelé škol
- 2) **Vědecko-pedagogičtí, výzkumní a vysoce specializovaní pedagogičtí pracovníci** – zajišťují například výzkum a tvorbu koncepcí
- 3) **Učitelé dospělých školského systému vzdělávání dospělých**
  - a. Lektoři – zajišťují výuku a teorii
  - b. Instruktoři – zajišťují vedení praxe

---

⁷⁹FREIBERGOVÁ, Z. *Středisko podpory poradenských služeb*. (cit. 2012-03-26) Dostupné na WWW: <http://www.respektinstitut.cz/prispevky-konference-dalsi-vzdelavani-v-praze-situace-vyvoj-a-bariery/>.

- c. Konzultanti, patroni – poradenská a podpůrná činnost
- d. Vzdělavatelé – ve formálním i neformálním vzdělávání dospělých, jedná se o pracovníky výkonného, převážně organizačního charakteru, například referenty či kulturně-výchovné poradce.⁸⁰

2.8.1 Osobnost vzdělavatele dospělých

Role vzdělavatele je v celkové společenské stratifikaci odvozena od pozice v systému povolání. Tato pozice je charakterizována jeho působením ve vzdělávacím systému. Hlavním předpokladem pro práci pedagoga je příslušné vzdělání. Odbornost by měla být nejen v oblasti, kterou pedagog vyučuje, ale také v oblasti znalostí pedagogických. Učitel by měl být dobrým pedagogem a psychologem, ale také metodikem. Důležitou roli hrají také jeho osobní vlastnosti a jeho schopnost zvládnout životní realitu. Veřejnost i student od pedagoga očekávají kladné morální vlastnosti jako je například čestnost, slušnost či pochopení pro problémy druhých lidí. Dalším předpokladem je i trpělivost a schopnost připuštění omylu. Pokud pedagog nepřipustí svou vlastní chybu nebo omyl, snižuje tak svou autoritu. Pedagog by měl být spravedlivý a nezaujatý při vedení a hodnocení studentů. Nesmí se nechat ovlivnit sympatií či naopak antipatií k některému ze studentů. Hodnocení by měla být objektivní. Další očekávání až skoro nutnost pro dosažení dobrých výsledků je také přiměřená přísnost při pedagogické práci spolu s důsledností. Komunikativnost je také velmi důležitá pro úspěšnou pedagogickou činnost. Schopnost plynule se vyjadřovat, používat vhodnou terminologii, používání přiměřeného tempa řeči, přiměřená hlasitost při mluvě, zvládnání spisovného jazyka, to všechno jsou také nezbytné podmínky, které by pedagog měl vhodně ovládat.⁸¹

2.8.2 Charakteristika učitelů dospělých

Učitele dospělých lze rozčlenit do několika skupin, např.:

- **dle vztahu k profesi**
  - profesionální učitelé vysokých škol, na institutech, v podnicích a organizacích

---

⁸⁰ MALACH, J. ZAPLETAL, B. *Vybrané problémy z andragogiky*. 2005. s.68.

⁸¹ BARTÁK, J. *Jak vzdělávat dospělé*. 2008. s. 117.

- učitelé dospělých na částečný úvazek – jsou to obvykle odborníci, kteří pracují ve svém oboru
- příležitostní dobrovolní učitelé dospělých – učitelé na přednáškách či osvětě
- **dle odbornosti**
- učitelé převážně teoretického zaměření
- učitelé s převahou praktických zkušeností⁸²

Požadavky na učitele dospělých závisí na specializaci učitele, ale obecně je lze vymezit takto:

- **osobní vlastnosti** – patří sem předpoklad osobní autority a pedagogické úspěšnosti, což je například důslednost, sebevědomí, objektivita či smysl pro spravedlnost.
- **odbornost** – znalost svého oboru, která je založena na prohlubování a trvalém rozvíjení i inovování dosaženého vzdělání.
- **pedagogické dovednosti** – jako je například základ úspěšného vedení výuky doložený tím, že je učitel schopen například souvisle a logicky uspořádat učivo, organizovat čas a obsah výuky, umění zkoušet dospělé studenty, zvládání práce s didaktickou technikou atd.
- **vyjadřovací schopnosti** – patří sem komunikativní schopnost, umění vedení přednášky, dialogu se studenty, dostatečná slovní zásoba, vyjadřování, projev kultivovaným jazykem a v neposlední řadě také zvládání pedagogické komunikace.
- **zdravotní stav** – zde je důležitá hlasová způsobilost, odolnost vůči únavě, v případě výcviku i případná fyzická zdatnost, psychická pohoda, vyrovnanost, tedy celý komplex stavů označovaných pod pojmem duševní zdraví.⁸³

2.9 Strategické dokumenty týkající se vzdělávání dospělých

Všechny zmíněné dokumenty poukazují mimo jiné také na jistý trend a potřebu zvyšování a rozšiřování výuky cizích jazyků, její značné přínosy pro jedince i celou společnost.

---

⁸² MALACH, J. ZAPLETAL, B. *Vybrané problémy z andragogiky*. 2005. s. 70.

⁸³ MALACH, J. ZAPLETAL, B. *Vybrané problémy z andragogiky*. 2005, s. 70.

V 60. letech minulého století se požadavek celoživotního vzdělávání objevil v dokumentech mezinárodních organizací a národních seskupení. Na 2. světové konferenci UNESCO týkající se otázek vzdělávání dospělých vyšly závěry, které upozorňovaly na nutnost prosazovat komplementaritu mezi školním vzděláváním a vzděláváním dospělých. Zde se objevuje výzva k integraci vzdělávání dospělých do existujících státních systémů výchovy a vzdělání. V dokumentech UNESCO se kolem roku 2004 hovoří o tzv. druhé vzdělávací cestě, kde jde o vytvoření v rámci vzdělávacích systémů možnost studia pro dospělé, kteří nevyužili nebo nemohli využít vzdělávací systém v určité etapě svého života.⁸⁴

U nás v České republice byl nejprve v r. 1986 publikován materiál o koncepci celoživotního vzdělávání vytvořený odborníky při institutu UNESCO v Hamburku. Tento materiál předcházel nyní uznávané koncepci celoživotního učení.⁸⁵

Na úrovni Evropské unie je celoživotní učení integrální součástí celkové strategie v oblasti vzdělávání a zaměstnanosti. Evropská komise v říjnu 2000 vydala *Memorandum o celoživotním učení* s cílem zahájit celoevropskou debatu o účinné strategii pro uskutečňování celoživotního učení na individuální a institucionální úrovni a ve všech sférách veřejného a soukromého života. Toto memorandum identifikovalo šest problémových okruhů k široké a otevřené diskusi:

- Nové základní dovednosti pro všechny
- Více investic do lidských zdrojů
- Inovovat vyučování a učení
- Oceňovat učení
- Přehodnotit poradenství
- Přiblížit učení domovu

Nejznámějším a nejvýznamnějším dokumentem týkající se vzdělání a výchovy v ČR je *Bílá kniha – Národní program rozvoje vzdělávání v České republice*.

Bílá kniha pojednává také o oblasti výuky cizích jazyků. V dokumentu je již několik let doporučována výuka alespoň dvou cizích jazyků. Jedinec by měl znát kromě mateřského jazyka ještě dva další jazyky. Konkrétněji Bílá kniha doporučuje zavést

---

⁸⁴ MUŽÍK, J. *Androdidaktika*. 2004. s.23.

⁸⁵ MALACH, J. ZAPLETAL, B. *Vybrané problémy z andragogiky*. 2005. s. 35.

výuku prvního cizího jazyka již od 3. ročníku základní školy a umožnit volbu druhého cizího jazyka na druhém stupni základní školy všem žákům. Nadále zajistit návaznost výuky cizích jazyků na středních školách, tak aby absolvent střední školy s maturitou ovládal na různé úrovni dva cizí jazyky a absolvent bez maturity alespoň jeden cizí jazyk. V Bílé knize je dále doporučení realizovat řadu podpůrných opatření, mezi něž například patří rozšíření přípravného i dalšího vzdělávání učitelů cizích jazyků i zahraničních lektorů.⁸⁶

Bílá kniha je v historickém vývoji české vzdělávací politiky nejen díky obsahu, ale také jednotlivými principy vzdělávací politiky velmi zásadním dokumentem. Na základě usnesení vlády ČR ze 7. dubna 1999 č. 277 se Bílá kniha přihlásila k principu, že vzdělávací politika bude vždy vymezena schváleným rámcem, od něhož se budou odvozovat střední a dlouhodobé cíle. Tyto cíle budou vyhlášeny v podobě závazného vládního dokumentu. Odtud také pochází pojmenování Česká Bílá kniha. Pojem „*Bílá kniha*“ se v Evropské unii používá pro označení obdobných závazných dokumentů.⁸⁷

Požadavek na vzdělávání dospělých je vyvolán především hospodářskými požadavky, jako jsou potřeba neustále inovovat výrobky a služby, zvyšování produktivity, kvalita, efektivnost, zvyšování konkurenceschopnosti, ale také obecnější požadavky, do nichž patří mimo jiné i zvyšování cizojazyčné dovednosti. Potřebu vzdělávání dospělých dnes podporují jak státy či podniky, tak i samotní jednotlivci (snaha lidí zlepšovat své vzdělání ze své vlastní iniciativy, ať už kvůli lepší kariéře nebo k rozvoji svých zálib). Dle prognóz bude i v příštím období růst požadavek a potřeba na vzdělávání dospělých bude čím dál více ovlivňovat hospodářské výsledky, a to na úrovni makroekonomické i mikroekonomické.

Následně byl v ČR v roce 2006 zpracován *Národní strategický referenční rámec ČR 2007–2013* (NSRR), jenž je základním dokumentem ČR pro využívání fondů EU v letech 2007–13. Vychází z toho, že mezi pozitivní faktory se silným vlivem na dynamiku ČR patří mj. právě rozvoj znalostí a dovedností populace. V úvodní socioekonomické analýze se upozorňuje na *nedostatečné rozvinutí systému dalšího vzdělávání*, konstatuje se, že systém není přizpůsoben potřebám a možnostem dospělých

---

⁸⁶ *Bílá kniha. Národní program rozvoje vzdělávání v České Republice*. 2001. s. 39.

⁸⁷ VYHNÁNKOVÁ, K. *Vzdělávání dospělých v České Republice a Evropské unii*. Praha: Univerzita J. A. Komenského, 2007. s. 89. ISBN 978-80-86723-46-4.

ani potřebám zaměstnavatelů. Příležitosti jsou v dokumentu spatřovány v nastartovaných zásadních změnách v systému vzdělávání, jakými jsou:

- Program „Podpora středního všeobecného vzdělávání“ pro zvýšení počtu gymnázií a středních škol poskytujících vzdělávání v oborech vzdělávání lyceum, které mají umožnit lepší přípravu na vyšší odborné a vysokoškolské vzdělávání a navazující celoživotní učení.
- Kurikulární reforma vzdělávání a odborné přípravy, která má přinést podstatnou modernizaci obsahu i metod vzdělávání.
- Posílení jazykového vzdělávání všech skupin osob s ohledem na významnou roli angličtiny
- Podstatně vyšší a efektivnější využití veřejných kapacit školství pro další vzdělávání a odbornou přípravu, což je stimulováno též snížením počtu narozených dětí v posledních letech.
- Přijetí zákona č. 179/2006 Sb., o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání a o změně některých zákonů (zákon o uznávání výsledků dalšího vzdělávání), umožňuje zhodnotit vzdělání dosažené mimo vzdělávací soustavu transparentním a objektivním způsobem.
- Vytvoření efektivního systému prostupného terciárního vzdělávání, který má umožnit vyšší flexibilitu studia (kratší cykly, možnost přestupů, přístup ke studiu v kterémkoli věku a na kterékoliv úrovni).

Na rozvoj celoživotního učení je v dokumentu kladen velký důraz a je zapsán jako významný faktor při vytváření otevřené, flexibilní a soudržné společnosti, která je pro zvyšování konkurenceschopnosti jedním z důležitých předpokladů jmenovaných v dokumentu (vedle konkurenceschopné ekonomiky, atraktivního prostředí a vyváženého rozvoje území ČR a jejích regionů.⁸⁸

Dokument Národní plán výuky cizích jazyků.

Cílem tohoto dokumentu je především vytvoření optimálních podmínek pro zvýšení jazykových znalostí a jazykových kompetencí v cizích jazycích u obyvatelstva České republiky. Jde o to, aby občané dovedli porozumět a komunikovat v cizích

---

⁸⁸ ANONYMUS. *Strategie celoživotního učení ČR*. (cit. 2012-03-26) Dostupné na WWW: www.msmt.cz/uploads/Strategie_CZU_schvaleno_vladou.pdf s. 16 .

jazycích, byli otevřeni ostatním kulturám a názorům. Je zde vymezeno několik strategických linií, které napomohou dosažení stanoveného cíle. Zajištění dostatečného počtu kvalifikovaných učitelů jazyků, následně pak jejich další vzdělávání, rozšíření aplikace moderních výukových metod, zpracování kvalitních výukových materiálů v tiskové i multimediální podobě, umožnění učení se cizím jazykům i znevýhodněným skupinám obyvatelstva (například formou „jazykových poukázek“ pro ženy, které se vracejí z mateřské dovolené, ženám starším 50 let atd.). Pro splnění všech těchto aktivit je dle Národního plánu však důležité sestavení pracovní komise, která rozpracuje projekt do všech detailů s podrobným harmonogramem, rozpočtem a vypracováním kontrolních mechanismů ke správnému čerpání vyčleněných finančních prostředků. Dle Národního plánu výuky cizích jazyků má jazykové vzdělávání v České republice dlouholetou tradici a má k dispozici kvalitně zpracované metodické postupy, které jsou nadále modernizovány a harmonizovány v souladu s doporučeními, dokumenty a projekty v oblasti jazykové politiky Rady Evropy a Evropské komise.⁸⁹

Další podporu v jazykovém vzdělávání shledává Národní plán ve vytvoření Národního jazykového portálu, který umožní všem občanům České republiky, bez ohledu na věk, bezplatně se vzdělávat v cizích jazycích formou e- learningových jazykových kurzů. Zde se počítá s vypracováním celostátního systému jazykových výukových programů. V návaznosti na Národní plán bude následně zajištěn výzkum a vývoj v oblasti vyučování a učení se cizích jazyků. Zařazení disciplíny „didaktika cizích jazyků“ mezi vědní disciplíny je podmínkou rozvoje tohoto oboru vzdělávání.⁹⁰

V rámci Národního plánu budou podporovány jazykové projekty, které budou zvyšovat motivaci dospělých jedinců k dalšímu vzdělávání v oblasti učení se cizích jazyků. Národní plán bude podporovat tvorbu nových výukových programů a to i těch programů, které budou nabízet učení částečným jazykovým kompetencím dle potřeb jednotlivých skupin občanů. Zejména pak podpora jazykovému vzdělávání ženám vracejícím se z mateřské dovolené a ženám nad 50let. Ohled bude Národní plán brát také na další vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti výuky cizích jazyků.⁹¹

---

⁸⁹ ANONYMUS. *Národní plán výuky cizích jazyků*. (cit. 2012-03-26) Dostupné na WWW: <http://aplikace.msmt.cz/PDF/JT010NPvyukyCJnaNet.pdf>, s. 1.

⁹⁰ ANONYMUS. *Národní plán výuky cizích jazyků*. (cit. 2012-03-26) Dostupné na WWW: <http://aplikace.msmt.cz/PDF/JT010NPvyukyCJnaNet.pdf>, s. 4.

⁹¹ ANONYMUS. *Národní plán výuky cizích jazyků*. (cit. 2012-03-26) Dostupné na WWW: <http://aplikace.msmt.cz/PDF/JT010NPvyukyCJnaNet.pdf>, s. 9.

3 Jazyk

Jazykem se lidský druh liší od ostatních druhů. Hlavní výhodou jazyka je možnost komunikace. Od pradávna umožňoval člověku komunikovat s člověkem přítomným na stejném místě a v ten samý čas. V průběhu času však toto omezení jak prostorově, tak také časově upadlo. Padly téměř všechny technické komunikační bariéry, takže pokud lidé chtějí komunikovat, již jim v tom čas ani místo nebrání. Jazyk a komunikace dnes hrají významnou roli ve vzdělávání.⁹²

Za **základní prostředek lidské komunikace** lze označit právě jazyk. Je to velice složitý systém jednotek, pravidel, modelů a konvenčních kolektivních norem, který je uložený v mozku a slouží k tvorbě promluv či textů, jež jsou hlavní náplní běžné komunikace. Jazyk je tedy základním lidským prostředkem ke komunikaci. Bez něj by společnost nemohla existovat, proto v ní má centrální povahu. Je znakem daného etnika, národa, rasy či skupiny. Rovněž je pro své nositele nástrojem, kterým si předávají veškeré vědění, zákony, mýty, ale také domněnky.⁹³

Jazyk v základě rozdělujeme dle kódu komunikace na *jazyk lidský* (přirozený a umělý) a *jazyk živočišný* (akustický a kinesický).⁹⁴

O vzniku jazyka jsou pouhé předpoklady a domněnky, jelikož přímé důkazy nejsou. Podle některých odhadů vznikl před 50 000 – 100 000 lety, podle jiných již před 1 000 000 lety. Nejstarší písemné záznamy, které s jistotou známe, jsou staré nanejvýš 6 000 let. Teorií o vzniku jazyka a jeho různosti je mnoho. Je však zřejmé, že je nositelem většiny kultury v určitém typu společnosti a je rovněž hlavním nástrojem socializace, tj. formování a integrace člověka do dané společnosti.⁹⁵

Pokud bych se měla pokusit o vlastní definici jazyka, jsem toho názoru, že lidský jazyk je dovednost, která člověku slouží k vyjádření veškerých svých myšlenek, pocitů, názorů nebo potřeb. Je to dovednost, která mu umožňuje předávat si informace různého obsahu s ostatními lidmi, umožňuje mu tedy komunikovat. K této

---

⁹² PALÁN, Z. RÝZNAR, L. *Vzdělávání dospělých a Evropa*. Hradec Králové: Nakladatelství Gaudeamus při Vysoké škole pedagogické v Hradci Králové, 2000. s. 121. ISBN 80-7041-879-6.

⁹³ ČERMÁK, F. *Jazyk a jazykověda*. Praha : Pražská imaginace, 1997. s.15. ISBN 80-7110-183-4.

⁹⁴ ČERMÁK, F. *Jazyk a jazykověda*. 1997. s. 56.

⁹⁵ ČERMÁK, F. *Jazyk a jazykověda*. 1997. s. 84.

komunikaci dochází prostřednictvím určitých kódů či znaků, které mohou být vyjádřeny buďto zvukem (například řečí) nebo psanou podobou (písmeny - textem, znaky či obrázky). Jednotlivé národy si v průběhu celého lidského vývoje osvojily různé druhy takovýchto kódů, k jejich rozšifrování a porozumění nám slouží právě jazykové vzdělávání.

3.1 Jazyk a kultura

Pojem kultura je obecně chápán jako systém naučeného lidského chování, které je předáváno z generace na generaci. Jazyk je s kulturou úzce spjat – je její součástí, protože stejně tak jako kultura, i jazyk je jednou z forem naučeného chování.⁹⁶

Vztah jazyka a kultury definoval ruský germanista J. I. Passov jako „*Kultura prostřednictvím jazyka, jazyk prostřednictvím kultury*.“ Zde uvedl, že dialog kultur jako východisková báze daného pedagogického procesu funguje jako spouštěcí mechanismus vzájemného porozumění. Již přímo v učebním procesu učení se cizího jazyka a poznávání mentality národa, vzniká schopnost komunikace a rozvíjí se empatie (například rozvoj tolerance k jinakosti).⁹⁷

Je již dlouhá léta známé, že cizí jazyky jsou významné především z hlediska komunikace mezi národy, jejich jednotlivými občany a rozšiřování omezených obzorů jedince či celého národa. Co se kontextu evropských integračních smluv týče, jazyky nabývají stále nového a nového významu. Stávají se centrálně podporovaným oborem vzdělávání v rámci každé vzdělávací a kulturní politiky, především pak společné evropské vzdělávací politiky realizované prostřednictvím podpory sdílených vzdělávacích priorit programy Evropské unie a národními politikami. V Evropské unii patří cizí jazyky mezi vzdělávací priority. Umět cizí jazyk, zejména jazyk anglický, je vedle dalších klíčových kompetencí (například umět spolupracovat, pracovat s PC a jiné) základním požadavkem na trhu práce i obecné vzdělanosti každého jedince.⁹⁸

O povaze vztahu mezi jazykem a kulturou přemýšlel rovněž německý diplomat Wilhelm von Humboldt, který napsal: „*Duševní vlastnosti a struktura jazyka národa*

---

⁹⁶ SALZMANN, Z. *Jazyk, kultura a společnost*. Ústav pro etnografii a folkloristiku Akademie věd České republiky. 1993. s. 97. ISBN 0009-0794.

⁹⁷ RIES, L. – KOLLÁROVÁ, E. a kol. *Svět cizích jazyků dnes*. 2004. s. 40.

⁹⁸ VLČKOVÁ, K. *Strategie učení cizímu jazyku*. Brno: Paido, 2007. s. 13. ISBN 978-80-7315-155-3.

tak těsně splývají, že je-li dáno jedno z nich, měli bychom být schopni odvodit v plném rozsahu to druhé...Jazyk je vnější projev ducha národa: jeho jazyk je jeho duch, a jeho duch je jeho jazyk. Je těžké si představit dvě totožné věci.“ Již v minulosti byly jazyk a kultura spojovány dohromady, jako kdyby byly jedno. Moderní antropologové⁹⁹ však považují Humboldtovu teorii v té podobě, jak ji užil, za nepřijatelnou. Antropologie ukazuje, že kultura, rasa a jazyk jsou v historii oddělitelné. I přes to, že je pravdou, že se lidská kultura nemohla vyvinout a je nemyslitelná bez pomoci jazyka. Mezi určitými typy kultury a jazykem nebyla dosud zjištěna žádná korelace.

Také Sapir se věnoval ve svém díle tématu vztahu mezi kulturou a jazykem. Sapir byl přesvědčen, že „*jazyk a kultura nejsou vnitřně spojeny*“, přesto však věřil, že „*jazyk a naše myšlenkové pochody jsou neodlučitelně propojeny a jsou v jistém smyslu jedno a totéž*“. Právě Sapirovy práce vzbudily zájem o otázku, jak jazyky ovlivňují kulturu.¹⁰⁰

John B. Carrol poznamenal, že jedinec mluvící určitým jazykem si může nevšímat předmětu či události, které jedinec mluvící jiným jazykem normálně bere na vědomí a tím formuloval hypotézu jazykové relativity a determinismu.¹⁰¹

Z výše uvedeného vyplývá, že skrze znalosti jazyka může jedinec pochopit a porozumět odlišnou kulturu, než je jeho vlastní. Každá kultura tak ve svém jazyce ukrývá určité informace o hodnotách, historii atd. Díky stále rozvíjející se znalosti cizích jazyků, dochází k porozumění národům a následně na to ke zlepšení mezinárodních vztahů, což znázorňuje Obr. č. 2.

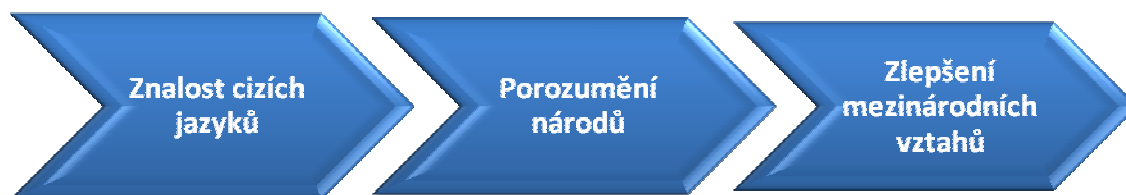
---

⁹⁹ Dle Jochmana je „*Antropologie - (z řec. : nauka o člověku) – Komplexní věda o člověku, nauka o člověku v nejširším slova smyslu. Věda o jeho vzniku a vývoji, o jeho tělesných a duševních vlastnostech, o jeho sociálních vztazích a vztazích k životnímu prostředí. Učení o podstatě člověka, jeho přirozenosti, jeho ohraničení ve vztahu k jiným životním formám.*“ Dostupné na WWW: http://sstanleys.sweb.cz/Zaklady_andragogiky.pdf s. 7.

¹⁰⁰ SALZMANN, Z. *Jazyk, kultura a společnost*. s. 93.

¹⁰¹ SALZMANN, Z. *Jazyk, kultura a společnost*. s. 106.

Obr. č. 2 – Vliv znalosti cizích jazyků na zlepšení mezinárodních vztahů

Zdroj: vlastní zpracování, 2012

3.2 Jazyk a společnost

Lze říci, že řeč je hlavním hnacím motorem fungování společnosti. Věda, která studuje četné aspekty vztahu mezi společností a jazykem, se nazývá **sociolingvistika**. Susan Philipsová definovala sociolingvistiku jako „*studium způsobu, kterými řeč člověka předává sociální informaci*“.

V řeči se odrážejí rozdíly regionální, náboženské, socioekonomické, výchovných či jiných činitelů. Míra variantnosti, jež charakterizuje řeč národa, se liší od jedné společnosti k druhé. Řeč členů menší, silně integrované skupiny sídlící v pevně ohraničené oblasti bude mnohem méně rozrůzněná než řeč lidnaté společnosti žijící v rozsáhlém teritoriu. Rozdíly v řeči jsou indikátory či dokonce příčinami sociálních rozdílů. Tyto sociální rozdíly se projevují především u multietnických národů, jako je například Indie či Nigérie.¹⁰²

Každý jazyk, nehledě na dobu a místo, kde se s ním mluví, je společenská instituce, bez níž je lidská společnost nemyslitelná. Osvojování si jazyka je výsledkem socializace a musí se při něm brát ohled také na psychologické faktory.¹⁰³

3.3 Cizí jazyk

V současné době nabývá znalost cizích jazyků na stále větší důležitosti. Hlavními důvody, proč se cizí jazyky učit je schopnost komunikovat se všemi lidmi ve všech oblastech mezinárodního dění, ale také rozumět populaci, která mluví jiným

¹⁰² SALZMANN, Z. *Jazyk, kultura a společnost*. s. 109.

¹⁰³ SALZMANN, Z. *Jazyk, kultura a společnost*. s. 122.

jazykem, žije v jiné kultuře, sdílí jiné hodnoty. Schopnost umět jim sdělit svůj svět, porozumět jejich světu, možnost vstoupit do dialogu o jinakosti, který vede k celkovému porozumění, odstranění neshod či dokonce nepřátelství.¹⁰⁴

Přesný počet všech jazyků nebyl dosud zjištěn a i v budoucnu bude jen velmi těžko možné tento počet zjistit. Současné odhady se pohybují mezi **3 500 až 7 000 různých jazyků** (viz Příloha č. 1 – Mapa jazyků- Evropa). Upřesnění těchto odhadů je velmi složité z několika důvodů. Například je často velmi obtížné stanovit, zda se v daném jazyce jedná o různé jazyky nebo jen o dialekty jednoho jazyka. Přesné kritérium totiž neexistuje a míra podobnosti nebo příbuznosti není rozhodující. Dalším závažným faktem je, že početné skupiny málo rozšířených jazyků dosud nebyly zcela prozkoumány do té míry, aby bylo možné stanovit jejich přesný počet. V různých částech světa, jako je například oblast amazonského pralesa, je situace ještě méně přehledná.¹⁰⁵

3.3.1 Dovednosti potřebné ke komunikaci v cizím jazyce

Komunikace v cizím jazyce vyžaduje prakticky stejné základní dovednosti jako komunikace v jazyce mateřském. Tyto dovednosti jsou založené na schopnosti porozumět, vyjádřit a tlumočit představy, myšlenky, pocity a názory v ústní i psané formě v příslušných společenských a kulturních situacích při vzdělávání a odborné přípravě, v práci, doma, ve volném čase dle přání či potřeb každého jedince.

Komunikace v cizích jazycích také vyžaduje dovednosti, jako je pochopení jiných kultur a jejich zprostředkování. Pro znalost cizího jazyka je nezbytně nutná znalost slovní zásoby, funkční gramatiky, ale také mít povědomí o hlavních typech verbální interakce a jazykových registrů. Neméně důležitá je také znalost společenských zvyklostí, kulturních aspektů a jazykové rozmanitosti.¹⁰⁶

Jako každé učení, tak i učení se cizích jazyků vyžaduje čas i úsilí. Pokud člověk opravdu chce, dokáže to v jakémkoliv věku a vždy to stojí za to. Již po naučení se několika slovíček se může jedinci dostat mnohem více příjemného například

---

¹⁰⁴ RIES, L. – KOLLÁROVÁ, E. a kol. *Svět cizích jazyků dnes*. 2004. s. 5.

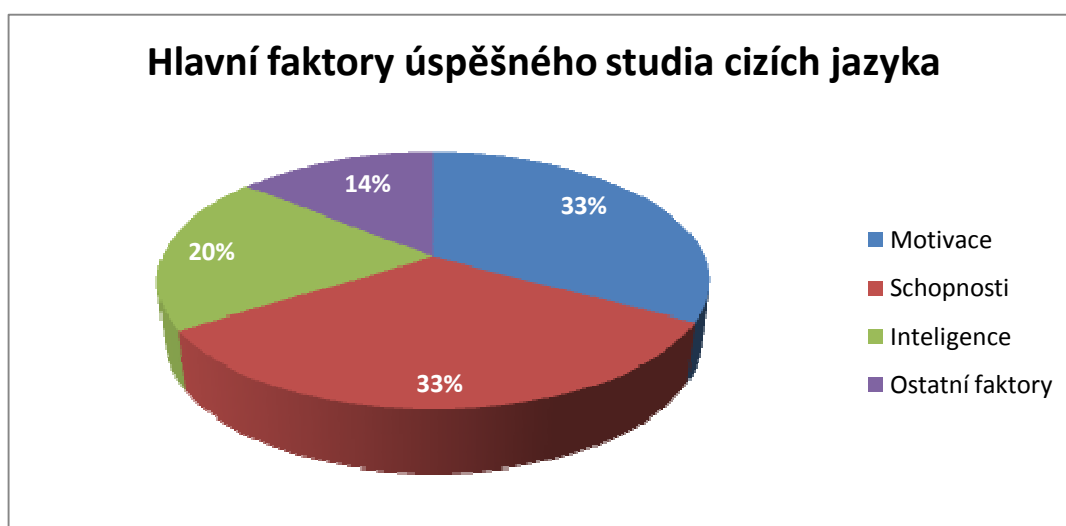
¹⁰⁵ ČERNÝ, J. *Úvod do studia jazyka*. Olomouc: Rubico, 1998. s. 48. ISBN 80-85839-24-5.

¹⁰⁶ FONTELLES BORRELL, J. ENESTAM, J. E. *Doporučení Evropského parlamentu a Rady ze dne 18. prosince 2006 o klíčových schopnostech pro celoživotní učení*. (cit. 2012-03-26) Dostupné na WWW: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:394:0010:0018:cs:PDF>, s. 394/14.

při cestování do ciziny. Pokud jedinec v učení se cizímu jazyku vytrvá, budou se mu otvírat stále nové a nové dveře, bude se setkávat s novými lidmi, novými způsoby myšlení a s velkou pravděpodobností se mu také zlepší vyhlídky na zaměstnání. Člověk získá pocit, že něčeho dosáhl. V oblasti učení se cizím jazykům je právě Evropa skvělým místem, protože zde společně žije mnoho jazykových společenství a kultur.¹⁰⁷

Na úspěšném studiu cizího jazyka se u lidí podílejí nejvíce složky lidské osobnosti. Odborníci hovoří o třech hlavních faktorech, a to o motivaci, schopnostech a inteligenci. Procentuální podíl je přibližně viz. Obr. č. 3. Pro všechny je jistě velice pozitivní zprávou, že většinu schopností, které jsou potřebné ke studiu cizího jazyka, je možné pravidelným studiem získat či rozvinout.¹⁰⁸

Obr. č. 3 – Hlavní faktory úspěšného studia cizího jazyka

Zdroj: KUPKA, J. *Jak úspěšně studovat cizí jazyky*. Vlastní zpracování, 2012

Dále je všeobecně známé, že učení se cizím jazykům je velice složitý proces, jehož úspěšnost je podmíněna velkým množstvím činitelů, kteří determinují efektivnost učení se a dosažení výsledné úrovně ovládnutí cizího jazyka. V učení se cizím jazykům se setkáváme s individuálními rozdíly v celkové úspěšnosti. Jednotlivci se liší nejen tempem, jak rychle se cizí jazyk naučí a začnou ho ovládat, ale také výsledná úroveň

¹⁰⁷ ANONYMUS. *Jak se učit jazyky*. (cit. 2012-03-26) Dostupné na WWW: <http://aplikace.msmt.cz/PDF/HCPURVODCE.pdf>, s.2.

¹⁰⁸ KUPKA, J. *Jak úspěšně studovat cizí jazyky*. Praha: Grada Publishing, 2007. s. 77. ISBN 978-80-247-2000-5.

není u všech lidí stejná. Někteří dosáhnou vysoké úrovně za podstatně krátkou dobu, bez velké námahy, jiní naopak těžce s velkou námahou dosáhnou zvládnání třeba jen základů cizího jazyka. Otázkou je, proč to tak je, proč jsou takové rozdíly? Determinantů je mnoho.¹⁰⁹

Velký vliv na učení se cizích jazyků má **psychologie**. Díky psychologii můžeme lépe pochopit některé procesy učení a úspěšnosti či naopak neúspěšnosti učebního procesu. Proto by nejen každý správný vzdělavatel (učitel či lektor), ale také vzdělávaný (žák či student) měl mít znalosti z oblasti psychologie, které mohou celkový proces výrazně ovlivnit, či dokonce zcela změnit. Vliv paměti a mozku na učení se jazyka je také neopominutelná. Jedná se o paměť jak krátkodobou, tak dlouhodobou.

Individuální osobnost – to je jeden z dalších důležitých faktorů při učení se cizích jazyků. Každá osobnost má svá intrapsychické a interpsychické rozdíly, které v určité míře ovlivňují její individuální úspěšnost. Mnozí odborníci se shodují v názoru, že individuální osobnost by měla být obsažena v každé ucelené teorii učení se. Například dle Stevika záleží úspěch při učení se cizích jazyků jen v menší míře na materiálních, technických a lingvistických analýzách, ale ve velké míře na tom, co se děje uvnitř člověka a mezi žáky ve skupině.¹¹⁰

Velkým přínosem pro učení se byla práce Carla Rogerse, která vedla k vzniku přístupu zaměřeného na žáka. V ohledu na výuku cizích jazyků je tento přístup též neoddelitelnou součástí, přičemž stále je třeba brát v úvahu důležité faktory, jimiž jsou obsahová stránka (co učit), metodická (jak učit) a vliv prostředí (kde učit).¹¹¹

3.3.2 Motivace a cíle ve vztahu k učení se cizím jazykům

Známé lidové rčení ne nadarmo říká „*Kolik jazyků znáš, tolikrát jsi člověkem.*“

Učením se cizího či cizích jazyků si člověk rozšiřuje horizont svých osobních i společenských hodnot, kultury a tradic. Obohacuje si svůj každodenní svět o poznání

---

¹⁰⁹ LOJOVÁ, G. *Individuálne osobitosti pri učení sa cudzích jazykov I.* Bratislava: Univerzita Komenského Bratislava, 2005, s. 9. ISBN 80-223-2069-2.

¹¹⁰ LOJOVÁ, G. *Individuálne osobitosti pri učení sa cudzích jazykov I.* 2005. s. 28.

¹¹¹ LOJOVÁ, G. *Individuálne osobitosti pri učení sa cudzích jazykov I.* 2005. s. 29.

nového světa, vytvoří si k odlišným kulturám vztah, čímž pomáhá k vytvoření celosvětové harmonické společnosti.¹¹²

Komplex motivů činností člověka, které je spojeno především s potřebami, zájmy a postoji člověka se projevuje současně s emocemi, které mají vliv na zahájení, průběh a výsledky učení se cizích jazyků dospělého. Nejlepší motivací je motivace vlastní. Ta vyplývá z toho, že dospělí se učit mohou, ale nemusí. Učení se cizích jazyků patří mezi **nejobtížnější a nejproblematictější učební procesy**, a to i přes to, že u dospělého jedince většinou motivace nechybí. Nejčastější motivy dospělých, proč se učit cizí jazyky může být například to, že většina známých mluví cizími jazyky, cizí jazyky patří již ke všeobecnému vzdělání, cizí jazyk otevírá lidem dveře k širšímu okruhu informací.¹¹³

Pokud bych měla shrnout **obecně nejčastější motivy ke studiu cizích jazyků**, jednalo by se o:

- skrze učení se cizím jazykům má člověk možnost naleznout a naplnit svůj potenciál (seberealizovat se)
- s tím souvisí také získání sebedůvěry a její následný růst
- jedinec, který má jazykové znalosti má větší možnosti uplatnit se v profesní sféře (s jazykovými znalostmi může člověk pracovat ve velmi širokém okruhu různých oborů a může dosáhnout vyššího platového ohodnocení)
- dnešní lidé velmi rádi cestují, proto právě znalost cizích jazyků může být jejich velkou motivací, jelikož s jazykovými znalostmi je cestování po celém světě zábavnější a jednodušší. Pokud jedinec ovládá cizí jazyk, může se lépe dorozumět, najít si nové přátele a známé či poznat svět z mnoha různých úhlů
- pokud člověk ovládá i jiný jazyk než mateřský, může sledovat filmy, číst literaturu či poslouchat hudbu v jiném jazyce. Tím se mu vlastně rozšiřuje nejen jeho celkový obzor, ale také možnosti získávání informací
- na to dále navazuje možnost porozumět ostatním kulturám celého světa i bez možnosti cestování

Než se jedinec začne učit cizí jazyk, měl by si stanovit **cíle učení se cizího jazyka**, jelikož i dosažení tohoto cíle může být pro jedince často motivací. Takovým

---

¹¹² RIES, L. – KOLLÁROVÁ, E. a kol. *Svět cizích jazyků dnes*. 2004. s. 9.

¹¹³ MUŽÍK, J. *Didaktika profesního vzdělávání dospělých*. s. 9.

cílem může být například získání nových znalostí, vědomostí, schopnosti dorozumívání se s ostatními, možnosti pracovního uplatnění a mnohé jiné.

Všechny cíle by měly být dosahovány současně na třech úrovních – *pragmatické* (jazykový a kulturní obsah), *afektivní* (postoje jako tolerance, komunikativnost, pozitivní vztah k učení se cizích jazyků a k cizojazyčné kultuře) a v neposlední řadě v oblasti *strategií a taktik učení* v souvislosti s požadavkem celoživotního učení.¹¹⁴

Motivace k učení se cizích jazyků s ohledem na věk

Důvodů, proč se učit cizí jazyky je nespočet. Tyto motivace se však vzhledem k věku jedinců, kteří se určitý jazyk chtějí učit, odlišují.

Dítě do 6let – v tomto období se dítě a jeho mozek ještě vyvíjí. Dle Jana Amose Komenského dítě právě v tomto věku prochází tzv. „mateřskou školou“. V tomto věku je již znalost mateřského jazyka nutností. Znalost dalších jazyků zvyšuje kapacitu mozku a tím dává dítěti velký náskok do života. Je dobrou investicí každé společnosti, aby se věnovala a investovala do vzdělávání a přípravy budoucích matek.

V pubertě – znalost cizího jazyka jedinci poskytne samostatnost při používání počítače, komunikaci s lidmi a v mnohém jiném.

Dospělost – v tomto období ovlivňuje jazykové vzdělání především otázky finanční a ekonomické samostatnosti. Díky znalosti cizích jazyků se jedinec může vyhnout pocitu samoty a opuštěnosti. Pomáhá mu v hledání seberealizace. Díky cizojazyčné znalosti jedinec lépe proplová mezi nebezpečnými úseky svého života.

Senioři – pro tuto věkovou skupinu může být znalost cizího jazyka doplňkovým výdělkem. Pro skupiny seniorů je důležitý pravidelný styk s lidmi. V posledních letech výzkumy dokazují, že výuka cizích jazyků ve vyšším věku spolehlivě pomáhá proti skleróze i proti nebezpečné Alzheimerově chorobě.¹¹⁵

---

¹¹⁴ VLČKOVÁ, K. *Strategie učení se cizímu jazyku*. s. 13.

¹¹⁵ ANONYMUS. *Důvody proč se učit cizí jazyky*. (cit. 2012-03-26) Dostupné na WWW: <http://moje.dama.cz/blog.php?blog=4112>.

3.3.3 *Vztah inteligence a učení se jazyků*

Většina lidí by na otázku, jestli se inteligentnější lidé učí cizí jazyky rychleji a lépe odpověděla bez váhání kladně – tedy ano, učí. Ale otázkou zůstává, zda je tomu skutečně tak.

I přes to, že školy mají velké zkušenosti s vynikajícími žáky, kteří dosahují velmi dobrých výsledků, jak v běžném učivu, tak i v oblasti učení se cizích jazyků, je velkou otázkou, zda je to díky vysokému IQ nebo díky jiným osobnostním vlastnostem, strategii učení či pedagogickému prostředí. Na druhé straně se však setkáváme s jinými žáky, kteří sice učivo základní školy zvládají obtížně, avšak plynně mluví dvěma či dokonce třemi jazyky. I v dospělosti se setkáváme s inteligentními lidmi, kteří se cizí jazyky učí na jedné straně snadno a rychle a na druhé straně také obtížně a s velkým úsilím.

Z toho množství různých situací je viditelné, že se jedná o mnohem složitější problematiku, než se může na první pohled zdát. Tato problematika vyplývá ze vztahu myšlení a řeči, inteligence a jazykových schopností.¹¹⁶

Pedagogicko-psychologické výzkumy dokazují důležitost osobních i emocionálních činitelů, které mohou mít stejnou váhu jako samotné IQ. I přes to je vliv IQ na učení se samozřejmě nepopíratelný. Je nutné si však uvědomit, že problematika učení se cizích jazyků a také samotná inteligence jsou velice složité oblasti a dodnes o nich nevíme vše.

Vztahem mezi učení se cizím jazykům a inteligencí se věnovalo mnoho výzkumů, výsledky však nejsou jednoznačné. Některé tvrdí, že inteligence a jazykové vlohy jsou totožné, jiné že jazykový talent je součástí IQ, nebo naopak že IQ je součástí jazykového talentu. Naproti tomu existují také zcela opačné názory, které tvrdí, že tyto dva fenomény nemají nic společného. V současné době se většina odborníků shoduje s názorem, že **jazykové vlohy a inteligence mají mnoho společného** (především vrozený původ), **ale je mezi nimi jednoznačný rozdíl, který je nutno dále zkoumat**. Podrobnější popis a analýzu jednotlivých případů uvádí například Skehan (1998).¹¹⁷

---

¹¹⁶ LOJOVÁ, G. *Individuálne osobitosti pri učení sa cudzích jazykov I*. 2005, s. 168.

¹¹⁷ LOJOVÁ, G. *Individuálne osobitosti pri učení sa cudzích jazykov I*. 2005, s. 169.

3.3.4 Výukové metody cizích jazyků

Za nejdůležitější cíle ve výuce cizích jazyků se pokládá zvládnutí a prohloubení zejména čtyř schopností. A to rozumět slyšenému hovoru, rozumět psanému textu, sám aktivně hovořit a sám aktivně psát. Tyto schopnosti jsou velkým předpokladem pro dovednost komunikace v cizím jazyce. Při výuce nelze tyto zmíněné schopnosti oddělovat, ale je třeba je procvičovat společně.¹¹⁸

Střídání metod ve výuce

Dnes se studentům cizích jazyků nabízí široká řada výukových metod, pomocí níž si daný cizí jazyk osvojují a dosahují nových znalostí a dovedností. Některé tyto metody jsou si vzájemně velmi podobné, avšak některé naopak zcela odlišné. Metoda výuky je vždy velmi důležitá a je důležité si uvědomit, že **každému jedinci vyhovuje metoda jiná**. Velmi významnou roli hraje to, jakou si jedinci vyberou metodu a zda jim tato metoda nejvíce vyhovuje. Pokud si jedinec zvolí špatnou metodu, nejen že ho nemusí učení se cizího jazyka bavit, ale může to mít negativní dopad na jeho celkový průběh a výsledky učení. Nikdy tedy není na škodu vyzkoušet si i více metod a až poté se rozhodnout.

Metod, které můžeme při výuce zařadit je celá řada. Opakování stále stejné metody je pro účastníky nudné a nezábavné. Dokonce to může jedince i otravovat. V případě, že bychom jednotlivou metodu použili dvakrát, můžeme tak oslabit její význam a efektivitu. Je pravda, že několikaminutová přednáška se v kurzu objevuje častěji, stejně tak i diskuse. Obzvláště pokud je metoda obsahově specifičtější, platí toto pravidlo dvojnásob. Stačí občas zařadit drobné změny, ale častěji je mnohem snazší zařadit zcela novou metodu. V dnešní době se nám jich nabízí opravdu veliké množství.¹¹⁹

Metody ve výuce cizích jazyků

Metody jsou v této práci zařazené z důvodu jejich důležitosti. Při vhodné a zábavné metodě učení se cizích jazyků, může jedinec být právě oblíbenou metodou

---

¹¹⁸ MUŽÍK, J. *Management ve vzdělávání dospělých*. Praha: Eurolex Bohemia, 2000. s. 67. ISBN 80-86432-00-9.

¹¹⁹ DOSTAL, D. Faktory podmiňující či podporující interaktivou při vzdělávání dospělých. *Andragogika*, 2011, roč. XV, č. 4, s. 17.

motivován. Díky velkému množství metod si může každý jedinec najít tu svou, která mu nejvíce vyhovuje.

Při bližším zkoumání všech metodických postupů používaných při výuce cizích jazyků si můžeme všimnout dvou základních protichůdných přístupů. První vnímá řeč jako dovednost, kterou si člověk osvojuje intuitivně napodobováním a upevňováním vzorů ze svého okolí. Metoda vycházející z tohoto přístupu se nazývá **přírozená**, protože každý by se měl v tomto případě učit jazyk stejně, jako se dítě učí svůj mateřský jazyk. Nejlépe v prostředí, kde se daným cizím jazykem mluví, nebo od cizojazyčného lektora. Při hodinách se mluví pouze daným cizím jazykem, hovoří se o běžných tématech každodenního života, o kultuře, literatuře a historii národa, jehož jazyku se jedinci učí. Počátky této metody sahají do starověku, kdy se takto učily děti bohatých římských měšťanů řečtině pod vedením řeckých učitelů, ale je součástí i mnoha současných metod.

Odlišným způsobem výuky je tzv. metoda **gramaticko-překládací**, která se používala zejména ve středověkých klášterních školách při výuce latiny. Tato metoda se zakládala na dokonalé znalosti gramatiky, morfologie, lexika a syntaxe daného jazyka. Žáci se při ní učili zejména z písemných materiálů. Ve výuce se používá mateřský jazyk. Slovní zásoba se učí formou izolovaných slov. Gramatika pak pomocí propracovaných pravidel, která jsou demonstrována na jednotlivých překladových větách. U textů však není důležitý obsah. Ten slouží jako materiál k podrobným jazykovým analýzám. Žáci již v začátcích pracují s poměrně složitými texty. Používají se cvičení založená na drilu a paměťovém učení. Mluvenému projevu se nevěnuje velká pozornost a často není kladen důraz na výslovnost. V 18. a 19. století tato metoda ovlivnila i výuku živých jazyků.

Na konci 19. století byla reakcí na gramaticko-překladovou vytvořena **metoda přímá**. Na jazyk se začíná pohlížet jako na prostředek komunikace, proto se klade velký důraz na mluvený projev a správnou výslovnost. Jazyk byl vyučován pomocí intuitivního napodobování často bez podrobnějšího vysvětlování gramatických pravidel. Při výuce hraje nejdůležitější roli dialog a kladení otázek. Vše, co se jedinci učí, je nejdříve prezentováno ústně, pomocí obrázků a až později písemnou formou. V hodinách by se nikdy neměl používat mateřský jazyk a překlad. Součástí výuky jsou i poznatky o kultuře, dějinách a literatuře.

O kompromis mezi dvěma předcházejícími metodami a o spojení některých jejich prvků usilovala tzv. **metoda smíšená** neboli **zprostředkovací**. Východiskem této metody je práce s textem, který má žáky zaujmout a jehož postupným čtením si mají osvojit zákonitosti cizího jazyka. Lektor nebo učitel používá během hodin intuitivní přístup a klade důraz na správnou výslovnost. Každý jedinec musí aktivně zvládat daný jazyk. Překlad v tomto případě funguje jen jako namátkový kontrolní prostředek.

Na nových poznatcích z oblasti psychologie, lingvistiky a ostatních věd začaly vznikat mnohé další metody. S většinou z nich se můžeme setkat i dnes:

Metoda audioorální (audiolinguální) a audiovizuální – tyto metody vycházejí z behavioristické psychologie a navazují v mnohém na tzv. přímou metodu. Nové materiály jsou prezentovány formou dialogu, jenž je postaven dle principů osvojování si cizího jazyka zvykem. Jedinci stále dokola opakují celek několika vět. Jednotlivé struktury jazyka se učí souběžně a pomocí opakovacích drilových cvičení. Většinou se zde nesetkáme s vysvětlováním gramatiky. Jednotlivé fáze učení jsou: poslech, mluvení, čtení a až nakonec psaní. Slovní zásoba je omezená a vždy se demonstruje v kontextu. Velký důraz se klade na dokonalou výslovnost. Používání mateřského jazyka je povoleno, ale většinou k němu nedochází. Na druhé straně z moderních psychologických poznatků čerpá i **metoda kognitivní**, v níž se klade důraz na uvědomělé osvojování si jazyka.

Při výuce cizího jazyka často dochází ke konfrontaci s jazykem mateřským. Různé metody se liší dle toho, jestli se tak děje záměrně nebo bezděčně, implicitně či explicitně, příležitostně nebo soustavně. Pokud uvědoměle a soustavně srovnáváme cizí jazyk s jazykem mateřským, jedná se o tzv. **metodu srovnávací**, která se začala prosazovat v 17. století díky J. A. Komenskému a W. Ratkemu.

O dalších moderních a nových metodách výuky cizích jazyků se začalo uvažovat v 19. a 20. století. Důraz je nyní kladen na to, aby výuka vycházela ze skutečného živého současného mluveného jazyka. Většina těchto metod vychází z metody přímé: **zprostředkovací metoda** (analyticko-napodobovací metoda), kterou prosazoval i český metodik Jaroslav O. Hruška. Jedná se další kompromisní metodu mezi metodou gramaticko-překládací a přímou. Cílem je naučit žáka cizí jazyk v takové podobě, v jaké se jím hovoří v běžném životě. Žák musí rozumět mluvenému slovu a musí se plynule a

přirozeně vyjadřovat. Učí se zejména nápodobou učitele, ale i stručným gramatickým výkladem či občasným překladem.

Čtecí metoda byla vyvinuta především pro potřeby výuky angličtiny na dálném východě. Vychází se z předpokladu, že učící se jedinec není v prostředí, kde by se s daným cizím jazykem mohl setkat. Tato metoda rozvíjí převážně systematické vnímání jazyka. Hlavním cílem této metody je porozumění čtenému textu. Výklad gramatiky je omezen pouze na struktury nezbytné pro porozumění danému textu. Minimální pozornost v této metodě je kladena na výslovnost a konverzační schopnosti.

Nejnovějším trendem ve výuce cizích jazyků je tzv. **komunikativní metoda**. Tato metoda vychází z psychologických poznatků, ale také z běžného života. Studenti jsou seznamováni s jazykem tak, že jej vnímají v přirozeném kontextu, často formou krátkých dialogů. Učitel nebo lektor vede jedince k tomu, aby si uvědomovali úroveň formálnosti nebo neformálnosti textů, jednotlivé postavy, místo, čas a téma. Součástí této metody je i tzv. **brainstorming**, při kterém se snadno rozšiřuje slovní zásoba. Učitel používá pro kontrolu porozumění otázky týkající se probíraného tématu. Hlavním cílem této metody je komunikativní znalost jazyka a schopnost vyjadřovat se plynule a přirozeně. Do výuky je zařazeno také procvičování gramatiky, psaní a ústní převypravování dialogů. V této metodě je snaha o co největší využití nových poznatků v praktickém životě a jejich efektivnost, tomu odpovídají i probíraná témata a slovní zásoba.¹²⁰

U nás v České republice nebylo vždy možné vyučovat dle různých metod. Bylo to kvůli politické situaci, která u nás vládla. Proto se určité metody k nám dostávají s určitým, mnohdy až dlouholetým zpožděním. Za zmínku stojí především dnes oblíbené a velice diskutované alternativní metody.

3.3.5 Alternativní metody učení se cizích jazyků

Díky alternativním metodám učení se cizích jazyků, se může stát učení zábavnějším a efektivnějším. Jedná se o netradiční způsoby, jak zvládnout učení se cizích jazyků, kterých je celá řada. Některé jsou již vyzkoušené a ukázaly se jako

---

¹²⁰ ANONYMUS. *Přehled a základní rozdělení metod výuky cizích jazyků*. (cit. 2012-03-26) Dostupné na WWW:

http://www.eamos.cz/amos/demo/modules/low/kurz_text.php?id_kap=2&kod_kurzu=demo_6489.

účinné, jiné vznikly teprve nedávno, a tak se teprve zkouší. Avšak pro všechny alternativní metody je společné, že odmítají nudné biflování. Velké množství těchto metod pracuje s přirozenými schopnostmi, které v sobě má každý člověk. Základem všech alternativních metod je především komunikace. Ve vyučovacích hodinách účastníci češtinu neslyší a tím pádem si zvykají na cizí řeč, ve které se snaží přemýšlet a přirozeně na ní reagovat. Lektoři těchto kurzů pracují s tzv. „*aha efektem*“ jehož základem je, aby účastník přišel na správnou odpověď sám, nebo alespoň zdánlivě sám. K těmto metodám patří například:

Berlitz metoda – tato metoda má již více než staletou tradici. Využívá raných zkušeností z dětství, kdy jsme se učili své mateřštině. Začíná se nejjednoduššími frázemi, které účastník sám vytuší. Je důležité naučit účastníky přemýšlet v novém jazyce, nesnažit se vše překládat z mateřštiny. Tento studijní program neobsahuje formální výuku gramatiky, ale jedinci si gramatický systém osvojují přímo v praxi pomocí konverzace.

Další metodou je **Callanova metoda** – tato metoda také napodobuje způsob, jakým se jazyk učí již malé děti. Základním heslem je „*Nejdříve poslouchat a pochopit, pak mluvit a opakovat a nakonec číst a psát*“. Je zde kladen důraz na rozvíjení rychlých a pohotových reakcí při používání řeči. Cílem je plynulé mluvení bez přemýšlení. Hlavním pomocníkem je lektor, který pomáhá danou větu utvořit, tak aby byla gramaticky správně. Studenti ji pak opakují v různých variacích. Jde tedy o dialog lektora a studentů.

Nepustilova metoda – česká specialita Brněnského inženýra Vladimíra Nepustila. Zvládnutí gramatického systému jazyka pomocí tabulek je v této metodě prvním krokem. Student by měl tuto fázi zvládnout v co nejkratším čase. Tomu pak následuje převedení gramatického systému do podvědomí pomocí drilových cvičení. Třetí fází je četba. Ta znalosti má rozvíjet a prohlubovat. Vladimír Nepustil uvádí, že „*Je to metoda, která neslibuje zázračně rychlé naučení, nýbrž tak rychlý vstup do jazyka, že další učení je zábavou*“.

Sugestopedie – v lekcích, kde se učí pomocí této metody, se využívá výtvarného umění, hudby, příběhů a dalších pomůcek. Je totiž dokázáno, že čím více smyslů člověk zapojí, tím rychleji vstřebává dané informace.

Metoda TPR (Total Physical Response) – tato metoda se nechává inspirovat vývojem dítěte. Dítě je zvyklé, že na něj rodiče a okolí mluví a očekávají reakci. Za správnou reakci se pak dostaví pochvala či povzbuzení. Zde se pracuje s mimikou, gestikulací, pohybovou aktivitou i názornými příklady. Je to obzvláště vhodná metoda pro začátečníky.¹²¹

3.3.6 *Jazyková politika České republiky*

Od počátku 21. století prochází jazyková výuka výraznými změnami. Na evropské úrovni se setkáváme s již skoro běžným požadavkem tzv. mnohojazyčnosti, která se odráží například ve výzvě, aby každý občan Evropy ovládal vedle svého mateřského jazyka ještě alespoň dva další cizí jazyky. Angličtina je již ve většině zemí Evropy považována za první cizí jazyk a nabývá stále na svém významu. Jako druhý cizí jazyk se na většině škol v České republice vyučuje jazyk německý.¹²²

Vláda České republiky v prosinci 2005 schválila *Národní plán výuky cizích jazyků* na období 2005 – 2008. Prioritou tohoto plánu se stala na všech stupních vzdělávání výuka anglického jazyka jako klíčového nástroje globální komunikace. Na základě schváleného Rámcového vzdělávacího programu zároveň školy začaly vytvářet svou vlastní koncepci výuky cizích jazyků. Dle zprávy České školní inspekce se ve školním roce 2007/2008 v 42% základních škol vyučoval pouze jeden cizí jazyk, další výuka cizích jazyků byla v rámci volitelné výuky či zájmových kroužků.¹²³

O Národním plánu výuky cizích jazyků je blíže pojednáváno v kapitole 2. 9.

Z výše uvedených informací vyplývá, jak jsem již na úvodu práce zmiňovala, že situace kolem výuky cizích jazyků se v posledních letech rapidně změnila a tím pádem se změnila situace i pro jedince, kterých se výuka cizích jazyků v dnešní podobě nedotkla v dobách, kdy absolvovali studium.

Zkvalitňování studia cizích jazyků patří mezi cíle jak České republiky, tak celé Evropské unie, neboť v současné době je stále velice aktuální otázka globalizace světa ve snaze svět (potažmo Evropu) co nejvíce otevřít a propojit. Je usilováno o vytvoření

---

¹²¹ FOLAUFOVÁ, B. *Alternativní metody výuky jazyků*. (cit. 2012-03-26) Dostupné na WWW: <http://www.nicm.cz//alternativni-metody-vyuky-jazyku>.

¹²² JANÍKOVÁ, V. a kol. *Výuka cizích jazyků*. s. 133.

¹²³ JANÍKOVÁ, V. a kol. *Výuka cizích jazyků*. s. 136.

společenského prostoru, kde by mohli všichni lidé všech národností nejen cestovat, ale i kdekoliv bydlet, podnikat, pracovat a v neposlední řadě se také učit a vzdělávat.

Proto, aby mohl takový prostor fungovat, je základním předpokladem schopnost jedinců dorozumět se mezi sebou. Jednou z nejčastějších forem při zkvalitňování učení i výuky cizích jazyků, je setkávání studentů, ale také učitelů cizích jazyků s rodilými mluvčími. Pomocí komunitních vzdělávacích programů, jako je například program Socrates, se tak od roku 1995 neustále zvyšuje počet studentů a učitelů, kteří vycestují na stáže nebo kontaktní pobyty v zahraničí. Podíl učitelů, ale také jedinců, kteří během svého počátečního nebo dalšího vzdělávání tuto studijní formu využili, je jedním z měřitelných ukazatelů sledujících vývoj připravenosti evropských občanů v cizích jazycích.¹²⁴

Znalost jazykové schopnosti a dovednosti je certifikována na základě zkoušky, kterou provádí zpravidla nezávislý zkušební orgán. K této zkoušce může jít kdokoli a potřebné znalosti a dovednosti může předtím nabýt jakýmkoliv způsobem. Díky těmto zkouškám tak mají většiny vzdělávacích institucí a jazykových škol přizpůsobenou výuku právě těmto cílům, aby tak mohli studentům jazyka garantovat, že pokud u nich absolvují kurz či výuku, budou připraveni na tyto zkoušky. Certifikované zkoušky jsou očividně nejlepší způsob jak objektivně porovnávat jazykové schopnosti lidí.

Dalším nástrojem k podpoře jazykového vzdělávání je evropské jazykové portfolio, o kterém pojednává kapitola 3.3.8. To je bohužel zatím vytvořeno pouze pro žáky základních a středních škol. Objevily se však již úvahy o tom, že by tato metodika mohla být rozšířena i do vzdělávání dospělých.¹²⁵

3.3.7 Celoživotní osvojování cizích jazyků

V České republice se v rámci konceptu celoživotního učení se cizím jazykům nabízí široké možnosti všem věkovým a profesním skupinám. V podobě formálního, neformálního či informálního vzdělávání. Ve všech krajích se nabízí pestré spektrum neformálního, mimoškolního vzdělávání. Nabídky k neformálnímu vzdělávání nabízejí zájemcům jazykové školy či agentury. Tyto nabídky mohou být v podobě

---

¹²⁴ VYHNÁNKOVÁ, K. *Vzdělávání dospělých v České Republice a Evropské unii.* s. 69.

¹²⁵ VYHNÁNKOVÁ, K. *Vzdělávání dospělých v České Republice a Evropské unii.* s. 70.

dlouhodobých nebo krátkodobých jazykových kurzů, intenzivní soustředění doma i v zahraničí.

Jazykové kurzy jsou nabízeny v závislosti na míře zvládnutí cizího jazyka uchazečů nebo na jejich individuálních potřebách. Vedeny mohou být jak českými lektory cizích jazyků, tak rodilými mluvčími. Dle hodnocení dospělých je nejvýhodnějším modelem výuky kombinace, kdy se střídají čeští lektori s rodilými mluvčími.

Jedinci, kteří chtějí být aktivní v rozvoji svých vlastních cizojazyčných kompetencí, mohou díky stále modernějším technologiím být v každodenním kontaktu se zvoleným cílovým jazykem, například prostřednictvím televize či internetu. V problematice učení se cizím jazykům nelze opomenout také učení pomocí e-learningových jazykových kurzů, které stojí na pomezí formální a informální výuky. Neformální možnosti jsou v současné době velice široké a pestré, odlišují se v zásadě podle věku učících a specifických cílů, které jednotlivci sledují.¹²⁶

3.3.8 Prostředky definující dosažené znalosti, dovednosti a zkušenosti

Jedinci, kteří se učí cizí jazyky či se jinak vzdělávají, mohou své dosavadní znalosti upřesnit a definovat pomocí dvou dokladů. Tyto doklady upřesňují zmíněnou úroveň znalostí, dovedností a zkušeností, následně na to mohou motivovat jedince si svou úroveň zlepšovat. Jedná se o Evropské jazykové portfolio a Europass.

- **Evropské jazykové portfolio**

Vzniklo v roce 2001 jako výsledek snah Rady Evropy o vytvoření oficiálního dokladu, který srozumitelně informuje o dosažených jazykových dovednostech a mezinárodních zkušenostech jednotlivého občana. Jedním z hlavních cílů je podpora mobility jedinců v rámci Evropy. Má tři základní části. První je jazykový životopis, druhý je jazykový pás a třetí je sbírka prací a dokumentů. Prostřednictvím společného „*jazyka o jazycích*“ je pro občany Evropské unie snadnější definovat své jazykové znalosti a následně na to se ucházet o práci či studium u nás i v zahraničí. Dalším důvodem, proč si vést své jazykové portfolio je aktivní zapojení jedinců do svých jazykových dovedností, plánování si svého pokroku, podpora vícejazyčnosti a důraz na celoživotní učení. Jedinec učící se cizí jazyky ve škole, jazykovém kurzu či jinak se díky Evropskému

---

¹²⁶ JANÍKOVÁ, V. a kol. *Výuka cizích jazyků*. s. 164.

jazykovému portfoliu může zapojit do hodnocení svých jazykových dovedností, uvědomění si své aktuální dosažené jazykové úrovně, pomáhá k uvědomění si svých vlastních pokroků v jazyce a ke stanovení si cílů, kterých chce v určitém jazyce dosáhnout. Evropské jazykové portfolio pracuje se šesti jazykovými úrovněmi, které vychází ze Společného evropského referenčního rámce pro jazyky Rady Evropy. Je určeno pro žáky, studenty a ostatní zájemce o cizí jazyky, kteří chtějí znát a zaznamenávat si svoji jazykovou úroveň, pro pedagogy, školitele a lektory všech typů škol, kteří chtějí zefektivnit výuku jazyků. Dále je určeno pro školy, vzdělávací instituce či zaměstnavatele, kteří chtějí znát jazykové znalosti a zkušenosti svých budoucích žáků, studentů či pracovníků.¹²⁷

- **Europass**

Dalším jednotným celoevropským souborem o vzdělání, osobních kompetencích, jazykových dovednostech, odborné kvalifikaci a pracovních zkušenostech držitele je Europass, jehož struktura je jednotná od roku 2005. Zabývá se zlepšením komunikace na evropském trhu práce i vzdělání. Užívání Europassu je dobrovolné a jeho pořízení je bezplatné. Hlavním cílem je pomoci lidem překonávat obtíže spojené s mobilitou. Držitel Europassu může lépe prezentovat své dovednosti, zkušenosti i jiné informace, které budou správně pochopeny nejen v mateřské zemi, ale také v zahraničí. Europass tvoří pět dokumentů, jehož jednotlivé dokumenty jsou pro držitele dobrovolné (nemusí si pořizovat všechny). Mezi dokumenty Europassu patří:

- 1) Europass životopis – vyplňuje si ho každý občan sám v libovolném jazyce zemí Evropské unie. Je to základní dokument Europassu.
- 2) Europass jazykový pas – dokument poskytující přehled o úrovni znalostí a zkušeností dosažených v jednom či více cizích jazycích.
- 3) Europass mobilita – zaznamenává evropskou studijní stáž, kterou absolvoval držitel od začátku roku 2005. Může to být například studijní pobyt v rámci výměnného programu, apod.

---

¹²⁷ ANONYMUS. *O Evropském jazykovém portfoliu*. (cit. 2012-03-26) Dostupné na WWW: <http://metodicky-web-ejp.rvp.cz/>.

4) Europass dodatek k diplomu – jedná se o doklad připojený k vysokoškolskému diplomu. Má usnadnit pochopení obsahu dosaženého vzdělání a významu diplomu v cizích zemích.

5) Europass dodatek k osvědčení – je doklad připojený k osvědčení o odborném vzdělání, který má usnadnit pochopení významu osvědčení v cizích zemích.¹²⁸

4 České Budějovice z pohledu oblasti výuky cizích jazyků

Něco málo k historii města České Budějovice. Město bylo založeno r. 1265 českým králem Přemyslem Otakarem II. na soutoku řek Vltavy a Malše. Díky panovníkově přízni a výhodné poloze na dálkových obchodních cestách se rychle hospodářsky rozmáhaly. Brzy se staly obchodním a řemeslným centrem celého kraje. Největší rozkvět města byl v 16. století, především vlivem rozsáhlé těžby stříbra v okolních dolech a zisků plynoucích do městské pokladny z vaření piva, rybníčního hospodaření či obchodu se solí. Jediné, co narušovalo hospodářský vývoj města, byly požáry, morové epidemie, války a politická nestabilita. Stavba koněspřežní železnice, která byla první na evropském kontinentě, vedoucí po trase České Budějovice - Linec v 19. století, podnítila rozvoj obchodu a průmyslu. V této době vznikaly významné továrny, z nichž některé dokonce fungují až dodnes, např. továrna Hardtmuth či světově proslulé pivovary Budvar a Samson. České Budějovice během svého vývoje vyrostly ve skutečnou hospodářskou i kulturní metropoli jižních Čech¹²⁹.

Po roce 1989 byly zřízeny i nové školy, především na úrovni středního a vyššího školství jako například Biskupské gymnázium, Česko-anglické gymnázium nebo České reálné gymnázium. Přibyly i nové soukromé školy, v největší míře v oblasti cestovního ruchu. Město se stalo sídlem Jihočeské univerzity, jejímž základem se staly již existující Pedagogická a Zemědělská fakulta.

Došlo také k oživení spolkové činnosti, byly obnoveny či nově založeny různé spolky a organizace. Německé kulturní středisko sice brzy zaniklo, ale Britská rada vyvíjí činnost i nadále. V souvislosti se vstupem České republiky do Evropské unie začalo ve městě

---

¹²⁸ ANONYMUS. *Co je Europass?* (cit. 2012-03-26) Dostupné na WWW: <http://www.europass.cz/co-je-europass/>.

¹²⁹ ANONYMUS. *Informační listy České Budějovice*. (cit. 2012-03-26) Dostupné na WWW: http://www.c-budejovice.cz/SiteCollectionDocuments/Infolisty_CZE-0024.pdf, s. 4.

fungovat také Evropské informační centrum. Ještě předtím byl otevřen rakouský konzulát. Město samo také rozvinulo svou spolupráci se zahraničím. Jednak se obnovilo tradiční a dlouholeté partnerství s hornorakouským Lincem a bavorským Pasovem, nadále město spolupracuje s durynským Suhlem a běloruským Homelem (rusky Gomelem). Nové vztahy vybuďovalo s bretaňským Lorientem, nizozemským Almere a slovenskou Nitrou. Město usiluje i o navázání užších kontaktů se srovnatelně velkými městy v Polsku, Maďarsku a Itálii.

Výrazně se zvedl cestovní ruch, především v období po změně režimu. S tím souvisel rozvoj ubytovacích zařízení a zvýšení počtu restauračních zařízení. V Českých Budějovicích především dominují návštěvníci z německy mluvících zemí a Nizozemského království.¹³⁰

Z mého vlastního pohledu má na výuku cizích jazyků v Českých Budějovicích a jeho okolí velký vliv zeměpisná poloha. Jedná se totiž o příhraniční oblast. Mnoho lidí žijících v Českých Budějovicích a okolí dojíždí za prací do sousedního Rakouska. Zde tito lidé nacházejí často pracovní uplatnění v mnoha oborech za výrazněji vyšší finanční ohodnocení, než by se jim dostalo v místě jejich bydliště. Avšak k tomu je zapotřebí právě znalost cizích jazyků, v tomto případě jazyka německého.

Německý jazyk má v této lokalitě výraznější význam, než jaký by mohl mít například ve městech více vzdálených.

Jazykové školy v Českých Budějovicích

Jazyková škola Jipka	Adresa:	Karla IV. 3, 370 01 České Budějovice
	Webové stránky:	www.jipka.cz
	Nabídka:	Angličtina, němčina, francouzština, italština, španělština, ruština pro veřejnost, firmy i individuální klientelu.
Jazyková škola Lite	Adresa:	Česká 20, 370 01 České Budějovice
	Webové stránky:	www.lite.cz
	Nabídka:	Jazykové kurzy angličtiny pro veřejnost a firmy,

¹³⁰ ANONYMUS. Historie. (cit. 2012-03-26) Dostupné na WWW: <http://www.c-budejovice.cz/cz/mesto/o-meste/stranky/historie.aspx>.

		individuální výuka, letní intenzivní kurzy angličtiny, letní tábory s angličtinou.
Jazyková škola Aslan	Adresa:	Česká 241/29, 37001, České Budějovice
	Webové stránky:	www.aslan.cz
	Nabídka:	Jazykové kurzy semestrální a roční, intenzivní víkendové a týdenní, letní docházkové, letní intenzivní, jednorázové konverzace a individuální výuka v angličtině, němčině, francouzštině, italštině, španělštině, češtině pro cizince, ruštině a švédštině.
Jazyková škola Radost	Adresa:	Mlýnská 172/2, 37001, České Budějovice
	Webové stránky:	www.themicroschool.com
	Nabídka:	Nabídka jazykových kurzů se skládá z angličtiny, češtiny, čínštiny, francouzštiny, italštiny, němčiny, ruštiny a španělštiny pro veřejnost, firmy i děti.
Jazyková škola Lingo	Adresa:	Na Sadech 29, 37001, České Budějovice
	Webové stránky:	www.lingocb.cz
	Nabídka:	Pravidelné i vícedenní kurzy angličtiny, němčiny, italštiny a francouzštiny.
Jazyková škola Gaudeo	Adresa:	Pražská tř. 527/125, 370 04 České Budějovice
	Webové stránky:	www.gaudeo.cz
	Nabídka:	Docházkové kurzy, intenzivní kurzy, firemní kurzy, pomaturitní studium, dětské kurzy angličtiny, němčiny, francouzštiny a španělštiny.
Jazyková škola Sophia	Adresa:	Hroznová 28, 370 01 České Budějovice
	Webové stránky:	www.sophia-cb.cz
	Nabídka:	Nabídka jazykových kurzů pro veřejnost, firemní kurzy, kurzy pro uzavřené skupiny, kurzy pro seniory, pobytové kurzy, kurzy pro děti a teenagery, skype výuka angličtiny, němčiny, češtiny pro cizince, španělštiny, francouzštiny, italštiny a ruštiny.

Jazykové centrum Cambridge	Adresa:	Kněžská 369/18, 370 01 České Budějovice
	Webové stránky:	www.cambridge-centre.cz/ceske-budejovice/
	Nabídka:	Firemní a individuální kurzy, kurzy pro veřejnost, kurzy soft skills (moderní jazykové kurzy navržené pro potřeby firemních zákazníků). Nabídka jazyků: angličtina, němčina a španělština.
Jazyková škola Polygot	Adresa:	Komenského 50, 37001 České Budějovice
	Webové stránky:	www.polygot.cz
	Nabídka:	Nabídka jazykových kurzů pro veřejnost, firemní kurzy, e-learning, individuální kurzy, pomaturitní studium angličtiny, němčiny, francouzštiny, španělštiny a italštiny.
Jazyková škola Educo	Adresa:	Štítného 12, České Budějovice 37001
	Webové stránky:	www.educo-cb.cz
	Nabídka:	Nabídka jazykových kurzů pro veřejnost, individuální kurzy, víkendové intenzivní kurzy, letní týdenní kurzy, kurzy pro firmy, pomaturitní studium angličtiny, němčiny, francouzštiny, italštiny, ruštiny, španělštiny, japonštiny, arabštiny, řečtiny a norštiny.
Jazyková škola Skřivánek	Adresa:	Zátkovo nábřeží 7, České Budějovice 37001
	Webové stránky:	www.skrivanek.cz
	Nabídka:	Jazykové kurzy pro veřejnost, firemní kurzy, specializované kurzy, skype jazykové kurzy, kurzy E-solutions (moderní metoda výuky cizích jazyků, založenou na online přístupu k interaktivním učebním materiálům bez nebo za podpory a vedení studia osobním lektorem), kurzy tea-learning (online výukový systém angličtiny), pobytové kurzy v ČR, zahraniční kurzy, flexi kurzy (frekvence i začátek výuky je určen dle potřeb klientů). Nabídka výuky angličtiny, němčiny, češtiny,

		ruštiny, italštiny, španělštiny, francouzštiny, polštiny a po dohodě zajištění výuky i jiných exotických jazyků.
Jazyková škola Grant Language School	Adresa:	Česká 20, České Budějovice 37001
	Webové stránky:	www.jazykova-skola-ceske-budejovice.eu
	Nabídka:	Semestrální jazykové kurzy, kurzy Readers' Club (čtení a mluvení s novými přáteli, jedinec se dozví například jak nejnadhěji zvládnout obchodní korespondenci a dozví se také perličky z anglické literatury), kurzy Soft skills, čeština pro cizince, jazykové kurzy pro děti, individuální výuka, jednoleté pomaturitní studium, letní tábor s angličtinou, firemní výuka angličtiny, němčiny, francouzštiny, španělštiny, ruštiny a italštiny.
Jazyková škola Horizonty	Adresa:	Krajinská 43, České Budějovice 37001
	Webové stránky:	www.horizonty.cz
	Nabídka:	Individuální nebo firemní výuka angličtiny, němčiny, španělštiny, ruštiny a italštiny.
Jazyková škola ASSET	Adresa:	Zavadilka 2488, 370 05 České Budějovice
	Webové stránky:	www.nj.cz/asset.html
	Nabídka:	E-mailové kurzy němčiny nebo kurzy němčiny v zahraničí.
Jazyková škola AKAI KIKU	Adresa:	Kněžskodvorská 2296/8A, České Budějovice 37001
	Webové stránky:	www.akaikiku.cz
	Nabídka:	Veřejnostní skupinové kurzy, individuální kurzy, duální kurzy (lektor se současně věnuje dvěma studentům), firemní kurzy angličtiny, čínštiny, italštiny, japonštiny, ruštiny a čeština pro cizince.

Zdroj: vlastní zpracování, 2012, podle: <http://najisto.centrum.cz/vzdelavani-a-veda/jazykove-skoly-a-kurzy/region/jihocesky/ceske-budejovice/>

4.1 Projekt Tandemové vzdělávání a jeho aplikace v dalším vzdělávání v cizích jazycích

V Jihočeském kraji se v březnu roku 2011 rozběhl projekt „*Tandemové vzdělávání pro české vzdělávací instituce*“ Cílem tohoto projektu je zlepšení kvality dalšího vzdělávání v oblasti německého jazyka. Téma jazykové výuky je důležitou součástí systému dalšího vzdělávání. Podpora kompetencí v oblasti cizích jazyků je pro dospělé jedince důležitým prvkem, který posiluje konkurenceschopnost a orientaci na jednotném trhu Evropské unie. Realizace projektu předpokládá zvýšení kvality především v jazykovém a manažerském vzdělávání. Díky spolupráci institucí a lektorů se předpokládá i vznik trvalého partnerství, které překročuje rámec tohoto projektu.¹³¹

Cílová skupina projektu jsou vzdělávací instituce z Jihočeského kraje, lektori a manažeři vzdělávacích institucí Jihočeského kraje. Výsledkem projektu, který by měl probíhat do konce února roku 2012, bude program pro on-line vzdělávání, Metodické desatero pro práci lektora a manažera dalšího vzdělávání a Manuál reflektující zkušenosti a shrnující příležitosti a výhody stínování a jeho další možné využití.¹³²

V současné době ještě nebyly zveřejněny výsledky tohoto projektu.

---

¹³¹ DOBEŠ, M. PALÁN, Z. PROCHÁZKA, M. ŠAFRÁNKOVÁ, P. Tandemové vzdělávání a jeho aplikace v dalším vzdělávání v cizích jazycích. *Andragogika*, 2011, roč. XV, č. 1, s. 2.

¹³² HORÁKOVÁ, P. *Tandemové vzdělávání pro české vzdělávací instituce*. (cit. 2012-03-26) Dostupné na WWW: <http://www.msmt.cz/file/12765>.

PRAKTICKÁ ČÁST

1 Téma výzkumu

Pro praktické podložení teoretických poznatků uvedených v předchozí části práce jsem se rozhodla realizovat výzkum zaměřený především na motivaci dospělých ke studiu cizích jazyků. Jak bylo již v práci nastíněno, motivace je hlavním „motorem“ jakéhokoliv lidského snažení, učení cizích jazyků nevyjímaje. Ale ať je motivace jedince sebevětší, vždy bude narážet na určité problémy, bariéry, které se ho budou snažit oslabit či zastavit při cestě za danými cíli. A právě tento souboj, „Motivace vs. bariéry při studiu cizích jazyků“, je tématem praktické části práce.

2 Teoretický úvod k výzkumu

Problematiku zaměřenou na vzdělávání dospělých v oblasti cizích jazyků jsem si zvolila pro její aktuálnost, jelikož je kladen stále větší důraz na znalosti právě v oblasti cizích jazyků. Cizí jazyky jsou dnes neoddělitelnou součástí běžného života. Jak již bylo v průběhu práce uvedeno, jsou to právě cizí jazyky, díky nimž je možné nejen komunikovat s lidmi z celého světa, rozvíjet svůj osobní potenciál, lépe se orientovat v životě, pochopit i ostatní kultury, ale také je to prostředek ke sblížení všech národů celého světa.

Dnešní doba již klade důraz na výuku cizích jazyků dětí a mládeže, ale dříve tomu tak nebylo. Dnešní generace dospělých jedinců, zejména ve střední a pozdní dospělosti, nebyla k výuce cizích jazyků (resp. k výuce dnes nejvíce používaných jazyků jako je angličtina, němčina či francouzština) vedena, a proto je vzdělávání dospělých v oblasti jazyků velice aktuální.

V této práci jsou za dospělé jedince považovány osoby, které již nejsou studenty některé ze škol vyšších či vysokých. Jedinci, kteří již většinou mají zaměstnání, rodinu a výuce cizích jazyků se věnují ve svém volném čase.

Jako místo výzkumu uvedené problematiky jsem zvolila město České Budějovice, neboť zde žiji a rovněž samotnou mě problematika cizích jazyků velmi zajímá, proto bych chtěla zjistit, jaká je zde v této oblasti situace.

3 Cíl výzkumného šetření

Hlavním cílem výzkumného šetření je zjištění, jaká je nejčastější motivace dospělých jedinců ke studiu cizích jazyků v Českých Budějovicích a zároveň v čem tito jedinci spatřují největší bariéry, které jim studium cizích jazyků znepříjemňují či dokonce znemožňují.

Díličními cíli výzkumu jsou zjištění, jaké cizí jazyky dospělí preferují a proč jsou to právě tyto jazyky, zda již dosáhli nějakého certifikátu a zda jsou spokojeni s hodinami/lekcemi, které navštěvují.

3 Hypotézy

Hypotéza č. 1: Dostatečná motivace ke studiu cizích jazyků většině (tj. více než 50%) z dotazovaných nechybí.

Hypotéza č. 2: Motivace dospělých při učení se cizích jazyků je v závislosti na věkové kategorii různá.

Hypotéza č. 3: Nejčastější bariérou pro dospělé jedince při učení se cizích jazyků je nedostatek času.

Hypotéza č. 4: Bariéry při učení cizích jazyků v závislosti na fázích dospělosti jsou různé.

Hypotéza č. 5: a) Motivace se liší v závislosti na pohlaví jedinců.

b) Motivace se liší v závislosti na nejvyšším dosaženém vzdělání.

Hypotéza č. 6: a) Bariéry se liší v závislosti na pohlaví jedinců.

b) Bariéry se liší v závislosti na nejvyšším dosaženém vzdělání.

Hypotéza č. 7: Obecně nejvíce preferované cizí jazyky ve výuce u dospělých jedinců jsou v největší míře anglický jazyk, druhým nejvíce preferovaným jazykem je němčina a třetím francouzština.

Hypotéza č. 8: Podíl jedinců, kteří mají nějaký certifikát z cizího jazyka, je menší než 20%.

Hypotéza č. 9: Účastníci kurzů jsou spíše spokojeni s kvalitou výuky cizích jazyků v navštěvovaných jazykových institucích v Českých Budějovicích.

Hypotéza č. 10: Kurzy, které účastníci navštěvují, shledávají jako nejvíce přispívající složku ke zlepšení svých jazykových schopností.

Ve výzkumech nikdy nelze jasně předpokládat a předem určovat výsledky, kterých dosáhneme. Díky teoretickým znalostem si však lze o dané problematice předem vytvořit své vlastní představy o skutečnosti.

Domnívám se, že budou značné rozdíly mezi ženami a muži, co se motivace týče, ale také v porovnání celkového počtu vzdělávajících se dospělých mužů a žen v cizích jazycích. Předpokládám, že ženy budou znatelně početněji navštěvovat tyto vzdělávací kurzy. V oblasti motivace se domnívám, že většina mužů bude spatřovat hlavní motivaci z profesního či kariérního hlediska, naopak pro ženy bude důležitý osobní růst či oblast komunikace s cizojazyčně mluvící populací. Předpokládám, že největší zájem bude o jazyk anglický. Tento předpoklad vychází z nejširší možnosti využití tohoto jazyka.

5 Metodika výzkumu

Jedná se o kvantitativní výzkum a pro získání odpovědí na stanovené cíle byla zvolena dotazníková metoda. Dotazník, který je součástí přílohy č. 2, byl sestaven pomocí uzavřených a otevřených otázek a odpovědi respondentů byly anonymní. K vyhodnocení dotazníků byl použit program MS Excel, do kterého byly zaznamenány příslušné odpovědi a pomocí něhož byly rovněž vytvořeny grafické ukazatele.

Pro zjištění, zda dotazovaní správně rozumí všem položeným otázkám a instrukcím týkajícím se vyplnění dotazníku, byla provedena tzv. pilotáž. Dotazníky byly rozdány patnácti náhodně vybraným jedincům, se kterými byla následně provedena konzultace dotazníku týkající se případných změn či problémů s vyplňováním. U některých otázek tak došlo k zúžení či bližší specifikaci. V pilotáži nedošlo k zjištění žádných velkých problémů, a tak nebylo nutné dělat radikální změny v původně sestaveném dotazníku.

Samotný výzkum probíhal v období od 1. února 2012 do 29. února 2012 v Českých Budějovicích v Jazykové škole Gaudeo, Jazykové škole Lingo, Jazykové škole Jipka, Jazykové škole Aslan, Jazykové škole Polyglot, Jazykové škole Educo, Jazykové škole Radost a Jazykové škole Sophia.

Jednalo se o záměrný výběr respondentů. Respondenti byli vybráni na základě jejich aktivní účasti kurzu/ů zaměřených na výuku cizích jazyků. Osloveni byli formou

elektronického dotazníku e-mailem či přímo v místě, kde navštěvují jazykový/é kurz/y. Cílová skupina byla oslovena dobrovolně a náhodně a to tak, aby zahrnovala běžnou populaci nezávislou na věku, pohlaví či vzdělání. V prostorách jazykových škol byly umístěny dotazníky s příslušnými informacemi. Účastníci jazykových kurzů dotazníky poté dobrovolně vyplňovali a vhažovali je do připraveného boxu, odkud jsem si vyplněné dotazníky postupně vyzvedávala. U boxu byl rovněž přiložený arch, kam jednotlivci mohli napsat svůj mail a dotazník jim byl poslán elektronickou formou. Jednotlivci měli tedy možnost vyplnit dotazník buďto na vytištěný dotazník či na počítači formou zaslání e-mailem.

6 Charakteristika výzkumného vzorku

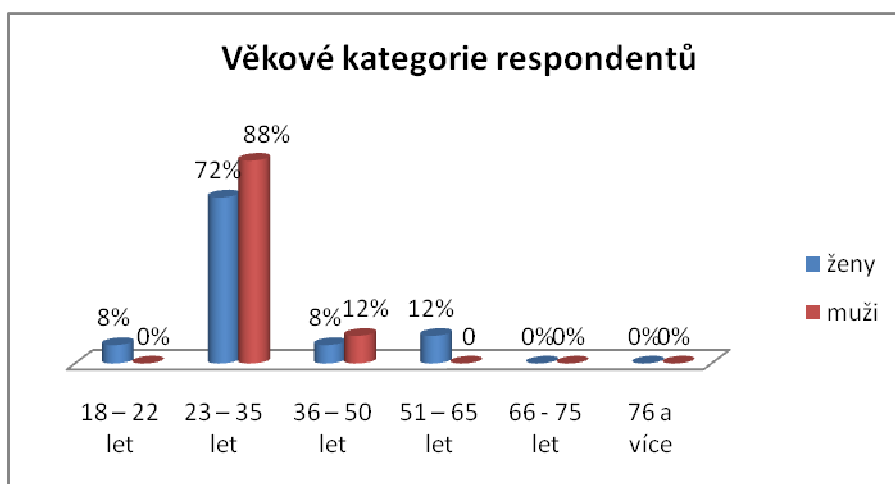
Výzkumný vzorek se skládá z účastníků jazykových kurzů. Jedná se o dospělé jedince, kteří již ukončili studium (ať na sekundárním či terciárním stupni školské soustavy ČR) a studiu cizích jazyků se tak věnují v rámci celoživotního učení či zájmového vzdělávání v Českých Budějovicích.

Graf č. 1

Výzkumu se zúčastnilo 130 respondentů. Z toho 7 dotazníků bylo vyplněno chybně, tyto dotazníky byly vyřazeny. Celkem bylo tedy získáno 123 dotazníků. Podíl respondentů dle pohlaví byl v poměru 59% žen a 41% mužů.

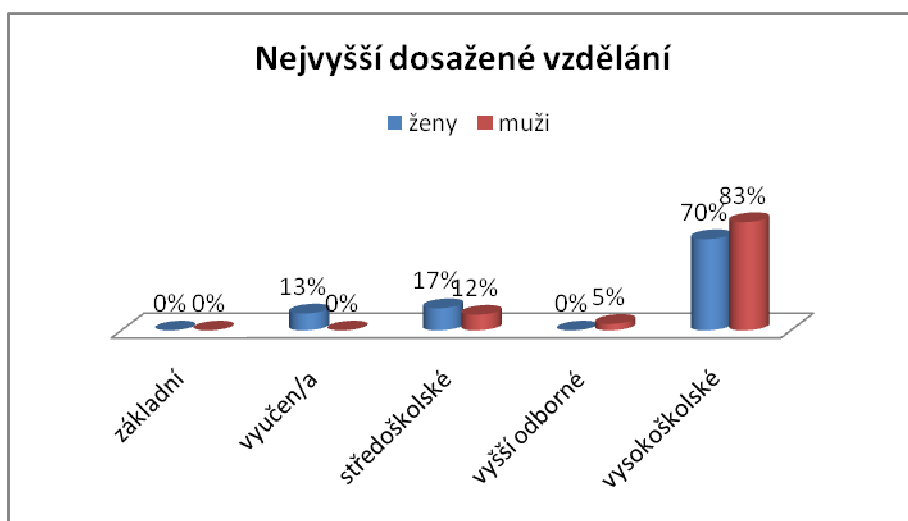
Graf č. 2

Ve výzkumu bylo čtenější zastoupení **žen**. Zastoupení žen dle věkové kategorie bylo následující: nejčastější věkovou skupinou byla kategorie **ve věku 23 – 35 let a to 72%**, dále 12% ve věku 51 – 65 let a stejného počtu 8% bylo ve věkové kategorii 18 – 22let a 36 – 50let. Věkové kategorie 66 – 75let a kategorie 75 a více let byla zastoupena v nulovém procentu.

Zastoupení **mužů** dle věkové kategorie bylo následující: **88% ve věkové kategorii 23 – 35let**, 12% ve věku 36 – 50let. Ostatní věkové kategorie 18 – 22let, 51 – 65let, 66 – 75let a více než 75let byly zastoupeny v nulovém procentu. Tyto výsledky nalezneme v následujícím grafu.

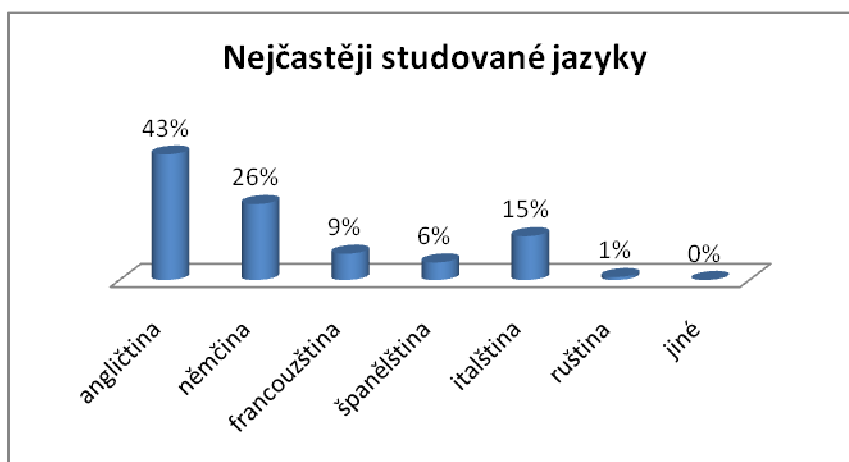
Graf č. 3

Dosažené vzdělání respondentů nalezneme v grafu č. 3. **Žen s dosaženým vysokoškolským vzděláním** bylo ve výzkumu zastoupeno v **70%**, středoškolské pak v 17%, vyučeno 13%. Základního a vyššího odborného vzdělání bylo zastoupeno v ženské části s nulovým procentem.

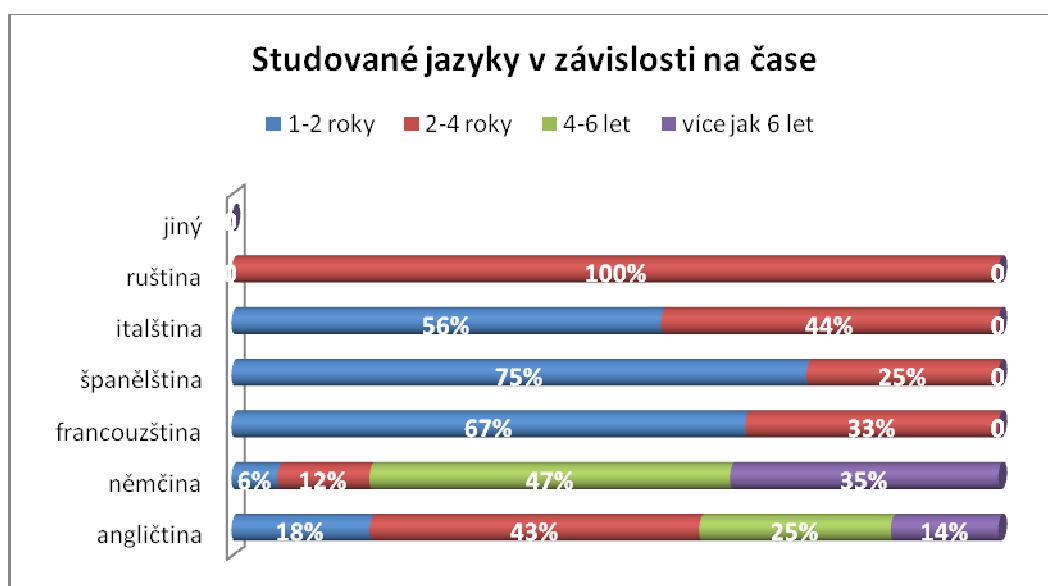
U mužů bylo nejčastěji dosažené vzdělání vysokoškolské v poměru **83%**, středoškolské 12%, vyšší odborné 5%. Základního vzdělání a výučného listu bylo zastoupeno s nulovým procentem.

Graf č. 4

Výzkumem se zjistilo, že **43% respondentů studuje anglický jazyk**, 26% německý jazyk, 15% italský, 9% francouzský, 6% španělský, 1% ruský a jiné jazyky byly zjištěny v nulovém %.

Graf č. 5

Ze získaných odpovědí byly zjištěny studované jazyky vzhledem k časovému rozmezí, ve kterém respondenti konkrétní jazyky studují:

Anglický jazyk studuje 18% respondentů v časovém rozmezí 1 – 2 roky, **43% v rozmezí 2 – 4 roky**, 25% v rozmezí 4 – 6 let a 14% respondentů studuje anglický jazyk déle než 6 let.

Německý jazyk studuje 6% respondentů v časovém rozmezí 1 – 2 roky, 12% v rozmezí 2 – 4 roky, **47% v rozmezí 4 – 6 let** a 35% respondentů studuje německý jazyk déle než 6 let.

U francouzského jazyka studuje **67% respondentů v časovém rozmezí 1 – 2 roky**, 33% v rozmezí 2 – 4 roky a u následujících let 4 – 6 a déle než 6 let bylo zjištěno nulové procento.

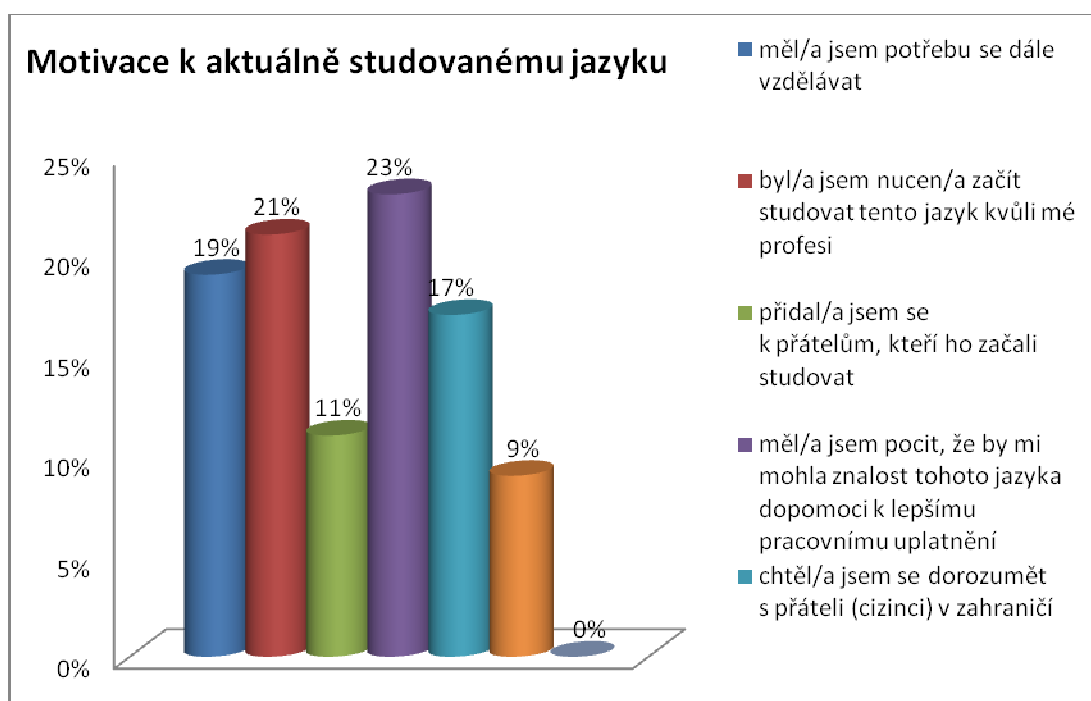
Španělský jazyk studuje **75% respondentů v časovém rozmezí 1 – 2 roky**, 25% v rozmezí 2 – 4 roky. V rozmezí 4 – 6 let a více než 6 let bylo zjištěno nulové procento.

Italský jazyk studuje **56% respondentů v časovém rozmezí 1 -2 roky**, 44% v rozmezí 2 – 4 roky. U odpovědi 4 – 6 a více než 6 let bylo zjištěno nulové procento.

Ruský jazyk studuje **100% respondentů v časovém rozmezí 2 – 4 roky**. U dalších let bylo zjištěno nulové procento.

Jiné jazyky byly ve všech časových obdobích zaznamenány v nulovém procentu.

Graf č. 6

Důvody, které vedly respondenty k momentálně studujícímu/studujícím cizímu/cizích jazyku/jazyků byly následující:

Nejvíce procentuálně zastoupená odpověď byla „**Měl/a jsem pocit, že by mi mohla znalost cizího jazyka dopomoci k lepšímu pracovnímu uplatnění**“ – 23%.

Jako druhou nejčastější odpovědí byl důvod „**Byl/a jsem nucen/a začít studovat kvůli mé profesi**“ - 21%.

Další pořadí bylo „Potřeba se dále vzdělávat“ – 19%

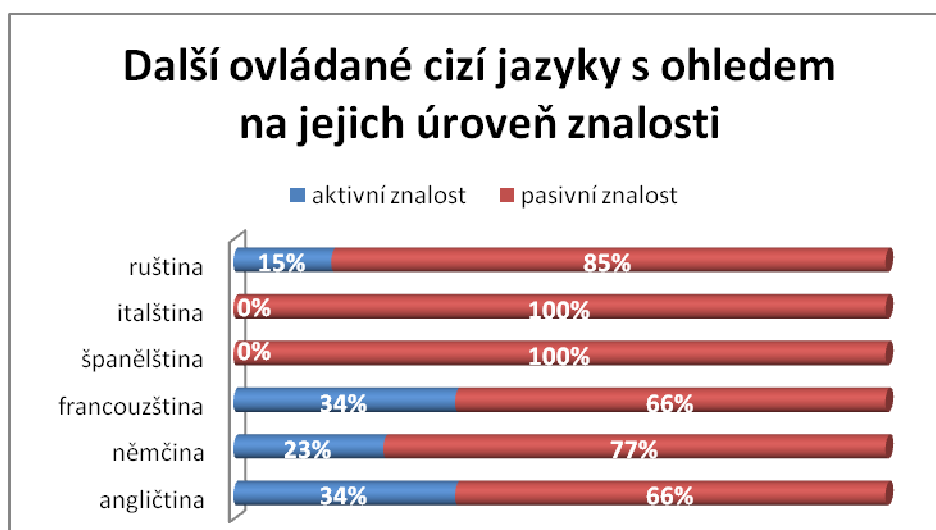
„Chtěl/a jsem se dorozumět s přáteli (cizinci) v zahraničí“ – 17%.

„Přidal/a jsem se k přátelům, kteří ho začali studovat“ – 11% .

„Někdo z rodinných příslušníků je cizinec“ – 1%.

Jiné důvody – 0%.

Graf č. 7

Další cizí jazyky, které respondenti ovládají (mimo momentálně studovaný cizí jazyk) s ohledem na znalostní úroveň je popsána v následujícím grafu.

U **aktivní znalosti** byl se shodnými % nejpočetnější jazyk **anglický a francouzský 34%**, německý jazyk 23%, ruský jazyk 15%. U ostatních jazyků bylo u aktivní znalosti zjištěno nulové procento.

Pasivní znalost byla 100% uvedených odpovědí u jazyka **italského a španělského**, 85% ruský jazyk, 77% německý jazyk a shodně 66% u jazyků anglického a francouzského.

5 Výsledky a vyhodnocení výzkumu

Graf č. 8

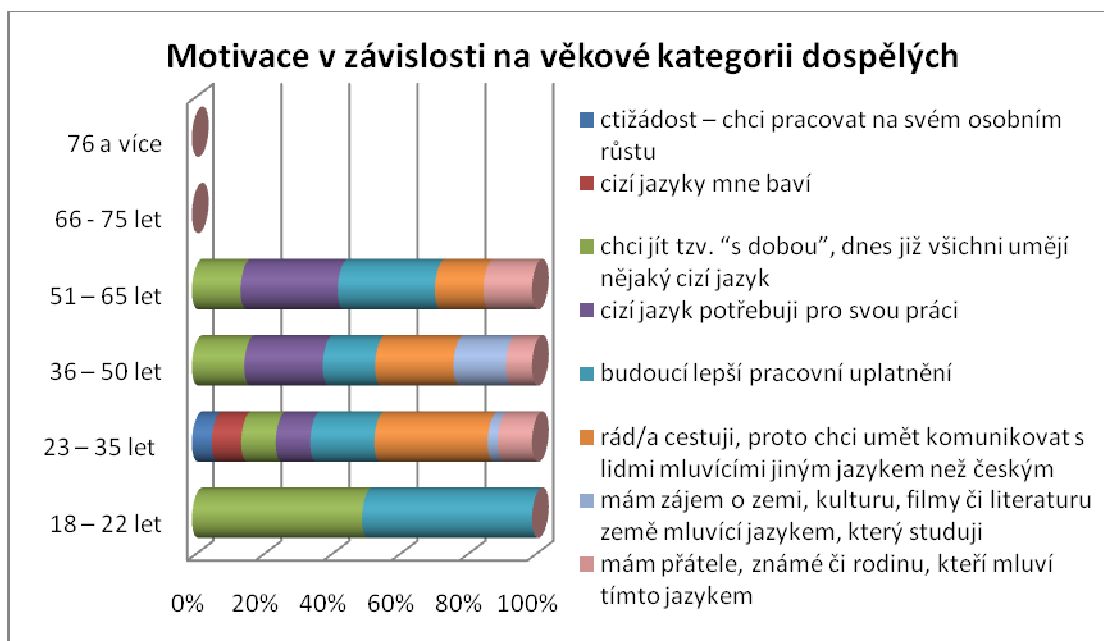

V následujícím grafu nalezneme vyhodnocení hypotézy č. 1., která znázorňuje podíl respondentů s dostatečnou motivací ke studiu cizích jazyků. Ve výsledku výzkumu bylo zjištěno, že **dostatečnou motivaci má 61%** respondentů a 39% respondentů dostatečnou motivaci k učení se cizích jazyků nepociťuje.

Hypotéza č. 1: Dostatečná motivace ke studiu cizích jazyků většině (tj. více než 50%) z dotazovaných nechybí.

Hypotéza byla zjištěnými odpovědi **potvrzena**.

Graf č. 9.

V grafu nalezneme vyhodnocení hypotézy č. 2.

Hypotéza č. 2: Motivace dospělých při učení se cizích jazyků je v závislosti na věkové kategorii různá.

Tato hypotéza byla získanými informacemi **potvrzena**. (mladší věková kategorie respondentů má odlišnou motivaci při učení se cizích jazyků)

Respondenti měli tyto možnosti:

- ctižádost – chci pracovat na svém osobním růstu
- cizí jazyky mne baví
- chci jít tzv. "s dobou", dnes již všichni umějí nějaký cizí jazyk
- cizí jazyk potřebuji pro svou práci
- budoucí lepší pracovní uplatnění
- rád/a cestuji, proto chci umět komunikovat s lidmi mluvícími jiným jazykem než českým

- g) mám zájem o zemi, kulturu, filmy či literaturu země mluvící jazykem, který studuji
- h) mám přátele, známé či rodinu, kteří mluví tímto jazykem
- i) jiné důvody

Ve věkové kategorii 18 – 22 let odpověděli u možnosti **C a E shodně 3** respondenti, ostatní možnosti A, B, D, F, G, H, I nebyly zaznamenány.

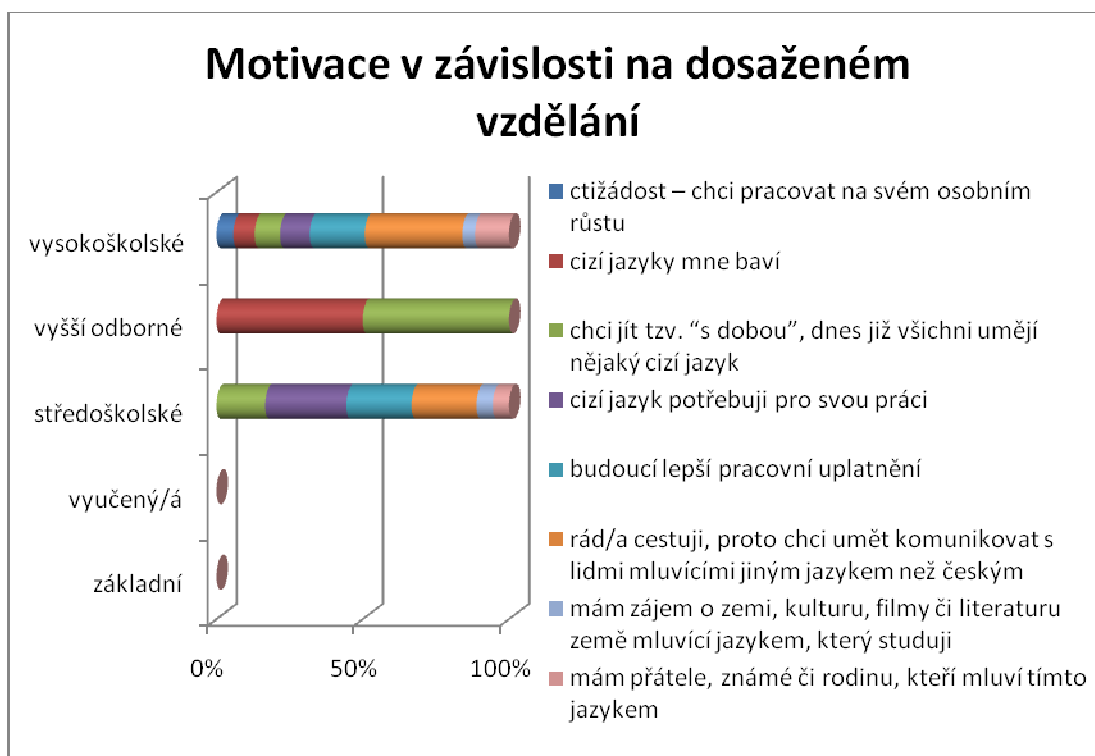
Ve věkové kategorii 23 – 35let odpovědělo u možnosti A - 12 respondentů, B – 18 respondentů, C, D a H shodně – 21 respondentů, **E – 39 respondentů, F – 69** respondentů, G – 6 respondentů. Možnost I nikdo z respondentů v této věkové kategorii nezvolil.

Věková kategorie 36 – 50 let u možností A, B, I zaznamenala nulový počet respondentů, C, E a G označilo 6 respondentů, **D a F zaškrtno 9** respondentů a možnost H – 3respondenti.

Respondenti ve věku 51 – 65 možnosti A, B, G a I nezaškrtnli, možnosti C, F a H byla shodně zaškrtnuta 3 respondenty. **D a E zaškrtno 6** respondentů.

Výzkumu se nezúčastnili **žádní respondenti ve věkových kategoriích 66 – 75 let, 76 a více.**

Graf č. 10

Graf reflektuje motivaci ve výuce cizích jazyků u dospělých s ohledem na dosaženém vzdělání nám podává informace k hypotéze č. 5b.

Hypotéza č. 5b. Motivace se liší v závislosti na nejvyšším dosaženém vzdělání.

I tato hypotéza byla po vyhodnocení dotazníků **potvrzena**. (jedinci s dosaženým vyšším dosaženým vzděláním mají jinou motivaci než jedinci s nižším vzděláním)

Respondentům byly nabídnuty stejné možnosti jako u předcházejícího grafu č. 9 (A, B, C, D, E, F, G, H, I), podle kterých bylo zjištěno:

Respondenti s dosaženým **základním vzděláním** se výzkumu nezúčastnili.

Vyučení respondenti zaznamenali odpovědi pouze u možnosti **C a D se shodným počtem 3** respondentů. U ostatních možností nebyly zaznamenány žádné informace.

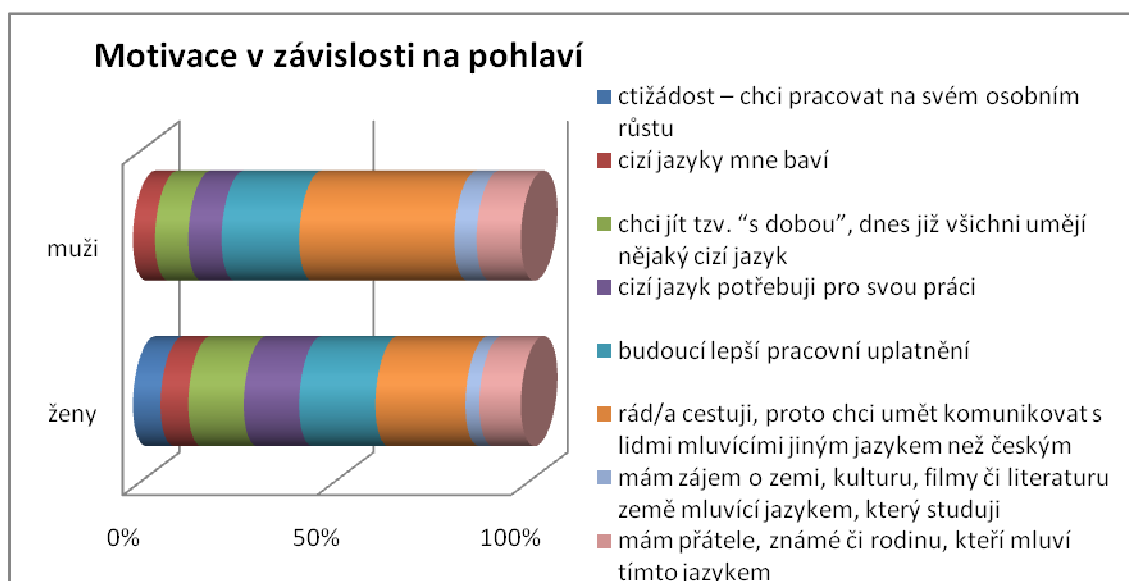
U **středoškolského vzdělání** byly odpovědi u možnosti A, B a I s nulovým zastoupením, možnost C označilo 9 respondentů, **D bylo zaznamenáno 15** respondentů, E a F označilo 12 respondentů. Možnost G a H byla shodně zaškrtnuta 3 respondenty.

V oblasti **vyššího odborného vzdělání** nebyly zaznamenány odpovědi u možností A, D, E, F, G, H, I. Možnost **B a C byla označena 3** respondenty.

Nejčetnější zastoupení ve výzkumu obsadili respondenti s **vysokoškolským vzděláním**. U nich byla zjištěna motivace ve výuce cizích jazyků následující:

možnost A zvolilo 12 respondentů, B – 15 respondentů, C – 18 respondentů, D – 21 respondentů, **E – 39 respondentů**, F – 69 respondentů, G – 9 respondentů, H – 24 respondentů a možnost I neoznačil žádný respondent.

Graf č. 11

Co se informací o motivaci při výuce cizích jazyků s rozlišením na pohlaví respondentů týká, to nám popisuje graf č. 11. Přináší nám také vyhodnocení hypotézy č. 5a.

Hypotéza č. 5a. Motivace se liší v závislosti na pohlaví jedinců.

Porovnáním odpovědí mužů a žen byla hypotéza **potvrzena pouze částečně**.

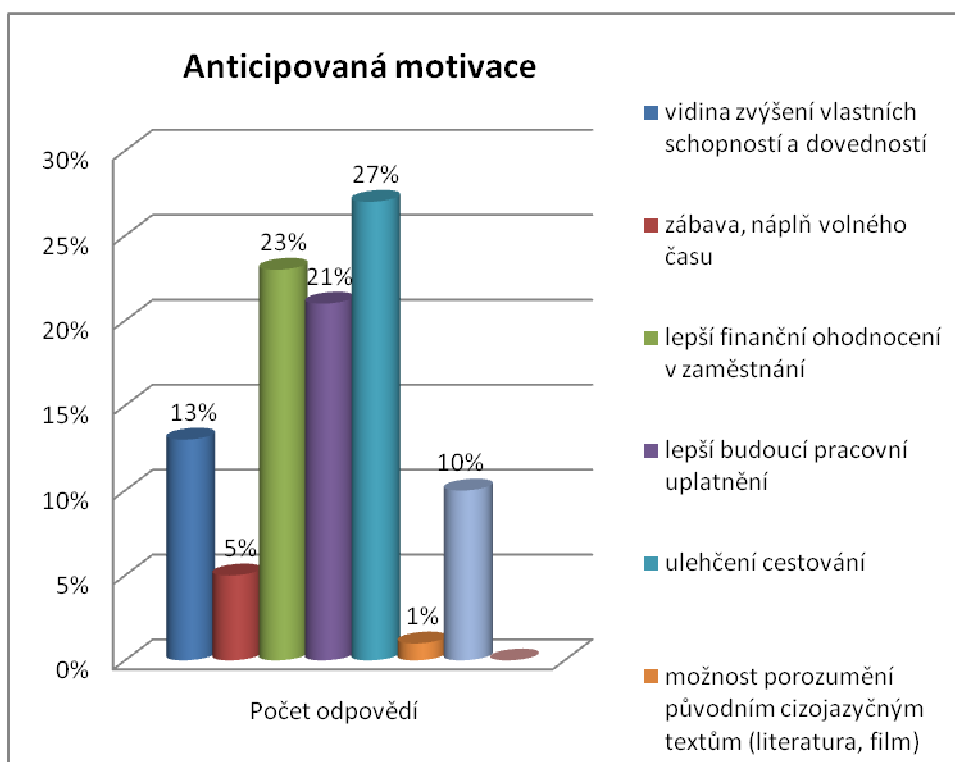
Ženy spatřují nejčastěji motivaci stejně jako muži v možnostech - rád/a cestuji, proto chci umět komunikovat s lidmi mluvícími jiným jazykem než českým a budoucím lepším pracovním uplatněním. Následné motivace jsou však u mužů a žen odlišné.

I v této části měli respondenti stejné možnosti jako u předchozích grafů č. 9 a 10. (A, B, C, D, E, F, G, H, I).

U žen zaznamenána možnost A i B - 12x, C a D – 24x, **E – 33x, F – 39x**, G – 6x, H – 18x a možnost I ženami nebyla zvolena.

Mužská část výzkumu možnost A a I nezaškrtnla. Možnosti B a G byly zaškrtnuty 6x, C a D 9x, **E – 21x, F – 42x**, H – 12x.

Graf č. 12

Následující graf poskytuje informace o možnostech motivace u jedinců, kteří dostatečnou motivaci k učení se cizím jazykům nemají.

V dotazníku měli respondenti možnost odpovědět na otázku, zda mají dostatečnou motivaci ke studiu cizích jazyků. Respondenti bez motivace byli dále dotázáni, co by pro ně dostatečnou motivací mohlo být. Výsledky byly následující.

Vidina zvýšení vlastních schopností a dovedností – zaškrtnuta 13%.

Zábava, náplň volného času – 5%.

Lepší finanční ohodnocení v zaměstnání – 23%.

Lepší budoucí pracovní uplatnění – 21%.

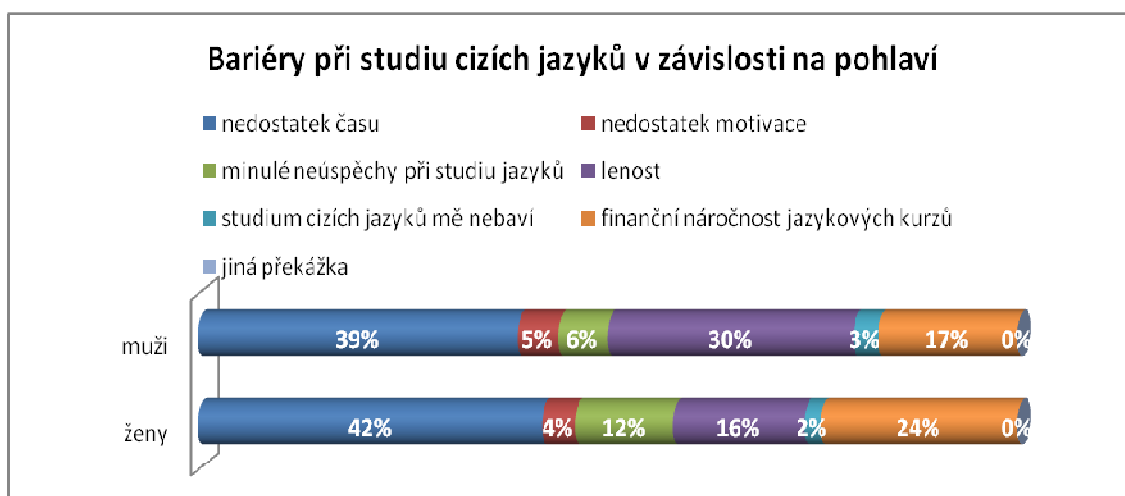
Ulehčení cestování – 27%.

Možnost porozumění původním cizojazyčným textům (literatura, film) – 1%.

Možnost dorozumění se s přáteli, známými či rodinou v cizině – 10%.

Jiný důvod – nebylo zaznamenáno.

Graf č. 13

Hypotézu č. 6 a hypotézu č. 3 nám pomůže zhodnotit graf č. 13.

Hypotéza č. 6a. Bariéry se liší v závislosti na pohlaví jedinců.

Hypotéza byla v tomto případě **částečně potvrzena**. (Muži i ženy vnímají největší jako největší bariéru – nedostatek času. Další bariéry se však v závislosti na pohlaví liší.)

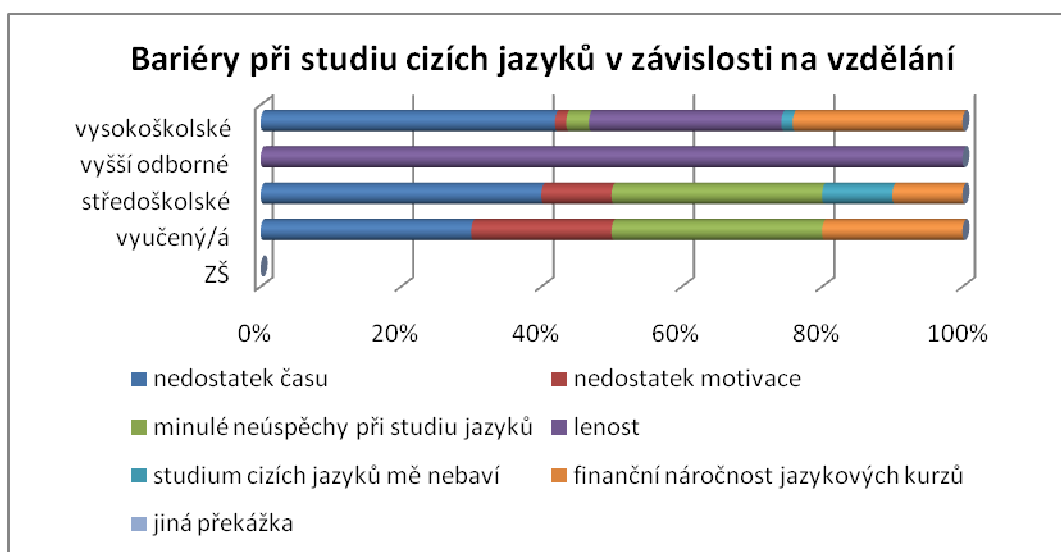
Hypotéza č. 3: Nejčastější bariérou pro dospělé jedince při učení se cizích jazyků je nedostatek času.

Vzhledem k porovnání nejčastěji označenou bariérou u mužů i žen při učení se cizích jazyků, se tato **hypotéza potvrdila**.

U **žen** byla nejčastější bariérou v učení se cizích jazyků **nedostatek času** ze **42%**. Nedostatek motivace 4%, minulé neúspěchy při studiu jazyků 12%, lenost 16%, studium cizích jazyků mě nebaví 2%, finanční náročnost jazykových kurzů 24%. Jiné překážky nebyly zaznamenány.

Muži také shledávali jako největší bariérou **nedostatek času** v celkovém počtu **39%** zaškrtnutých odpovědí. Nedostatek motivace 5%, minulé neúspěchy při studiu jazyků 6%, lenost 30%, studium cizích jazyků mě nebaví 3%, finanční náročnost jazykových kurzů 17% a jiné překážky stejně jako u žen nebyly zaznamenány.

Graf č. 14

Další rozlišení bariér vzhledem k dosaženému vzdělání přináší graf č. 14, který zároveň objasňuje hypotézu č. 6b.

Hypotéza č. 6b. Bariéry se liší v závislosti na nejvyšším dosaženém vzdělání.

Výše předpokládaná hypotéza byla **částečně potvrzena**. (U respondentů s vyšším odborným vzděláním nebyla zaznamenána odpověď nedostatek času, ale u respondentů ostatních stupňů dosaženého vzdělání byl nedostatek času největší bariérou.)

Respondenti se **základním vzděláním** se ve výzkumu nevyskytují.

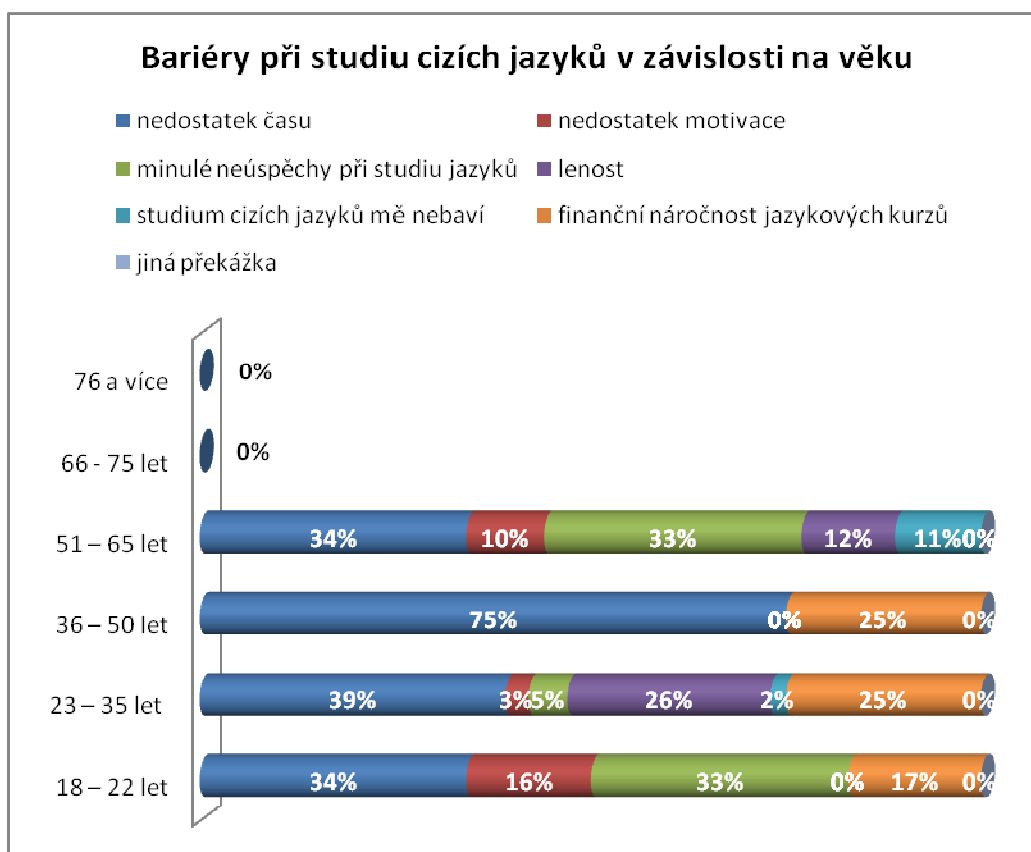
Respondenti s vyučením odpovídali takto: nedostatek času a minulé neúspěchy při studiu jazyků 30%, nedostatek motivace 20%, lenost, studium cizích jazyků mě nebaví a jiné překážky nebyly zaznamenány. Finanční náročnost jazykových kurzů 20%.

Respondenti se **středoškolským vzděláním** odpověděli u možnosti **nedostatek času 40%**, shodně bylo zaškrtnuto u možností nedostatek motivace, studium cizích jazyků mě nebaví a finanční náročnost jazykových kurzů 10%, minulé neúspěchy při studiu jazyků 30%. Lenost a jiné překážky u středoškolsky vzdělaných respondentů nebyla zaznamenána.

Respondenti s **vyšším odborným vzděláním** zaznamenali odpovědi pouze u možnosti **lenost 100%**. Ostatní možnosti nebyly zaznamenány.

Vysokoškolsky vzdělaní respondenti s naprostou převahou odpověděli u možnosti **nedostatku času 42%**, nedostatek motivace 1%, studium cizích jazyků mě nebaví 2%, minulé neúspěchy při studiu jazyků 6%, lenost 26%, finanční náročnost jazykových kurzů 23%. Jiné překážky respondenti nezaznamenali.

Graf č. 15

Graf nám poskytuje přehled o bariérách při učení se cizích jazyků s ohledem na věk respondentů. Z uvedených výsledků nám také přináší zhodnocení hypotézy č. 4.

Hypotéza č. 4: Bariéry při učení cizích jazyků v závislosti na fázích dospělosti jsou různé.

Porovnáním získaných informací se tato hypotéza **částečně potvrdila**. (Nedostatek času spatřují respondenti ve všech věkových kategoriích jako největší bariéru, ale ostatní bariéry jsou v závislosti na věku odlišné.)

Věková kategorie **18 – 22let** měla odpovědi týkající se bariér při učení se cizích jazyků následující: **nedostatek času 34%**, minulé neúspěchy při studiu jazyků 33%, nedostatek motivace 16%, finanční náročnost jazykových kurzů 17%, lenost, studium cizích jazyků mě nebaví a jiné překážky nebyly zaznamenány.

Kategorie respondentů ve věku **23 – 35 let** zaznamenala **nedostatek času 39%**, nedostatek motivace 3%, minulé neúspěchy při studiu jazyků 5%, lenost 26%, studium

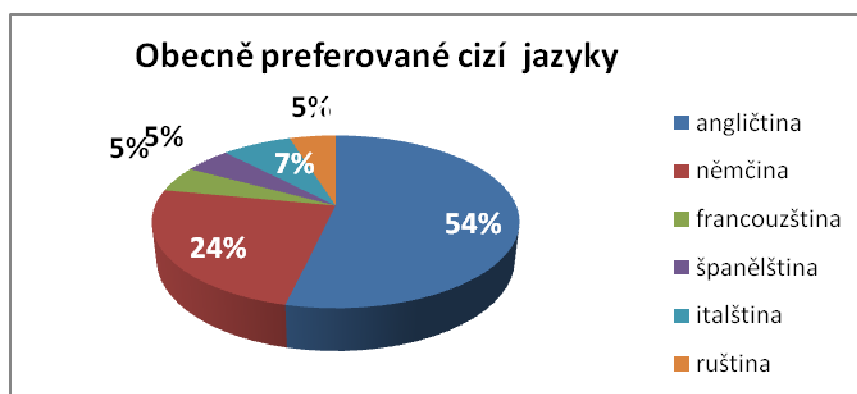
cizích jazyků mě nebaví 2%, finanční náročnost jazykových kurzů 17%. Jiné překážky respondenti neuvedli.

Respondenti ve věku **36 – 50 let** uvedli **nedostatek času 75%**, finanční náročnost jazykových kurzů 25%. Nedostatek motivace, minulé neúspěchy při studiu jazyků, lenost studium cizích jazyků mě nebaví a jiné překážky nebyly zaznamenány.

Věková kategorie **51 – 65 let** označila **nedostatek času 34%**, minulé neúspěchy při studiu 33%, nedostatek motivace 10%, lenost 12% a studium cizích jazyků mě nebaví 11%, finanční náročnost jazykových kurzů a jiné překážky tato věková kategorie respondentů neoznačila.

Ostatní věkové kategorie **66 – 75let a více než 76 let** se výzkumu nezúčastnilo.

Graf č. 16

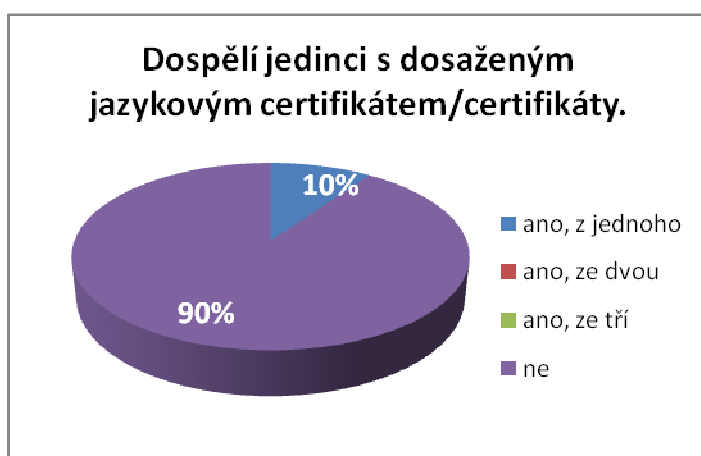

V grafu č. 16 nacházíme vyhodnocení hypotézy č. 7 týkající se obecně preferovaného cizího jazyka u dospělých jedinců v Českých Budějovicích. Z výsledků bylo zjištěno, že **54% respondentů preferuje anglický jazyk**, 24% německý jazyk a 7% italský jazyk. U ostatních jazyků (francouzský, španělský a ruský) bylo zjištěno shodně 5%.

Hypotéza č. 7 : Obecně nejvíce preferované cizí jazyky ve výuce u dospělých jedinců jsou v největší míře anglický jazyk, druhým nejvíce preferovaným jazykem je němčina a třetím francouzština.

Hypotéza byla pouze **částečně potvrzena**, jelikož z výsledků bylo zjištěno, že první dva preferované jazyky s hypotézou souhlasí, avšak třetí nejpreferovanější jazyk není francouzština, ale italština.

Graf č. 17

Zda respondenti dosáhli z cizího jazyka či jazyků nějakého certifikátu vyhodnotíme v následujícím grafu a zároveň zjistíme, zda byla potvrzena hypotéza č. 8. Z celkového počtu respondentů dosáhlo certifikátu pouze 10%. Zbývajících 90% žádného certifikátu z cizího jazyka nedosáhlo.

Hypotéza č. 8: Podíl jedinců, kteří mají nějaký certifikát z cizího jazyka, je menší než 20%.

Hypotéza **potvrzena**. (Certifikátu dosáhlo pouze 10% respondentů)

Graf č. 18

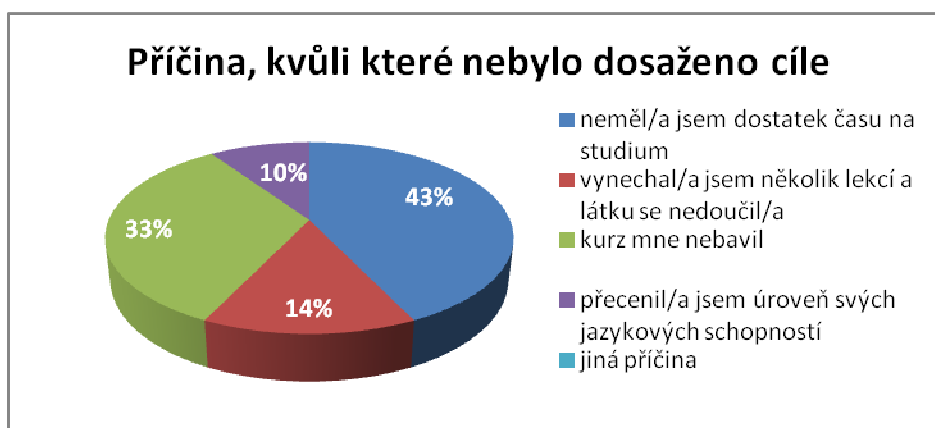
Jaký byl hlavní cíl, který dovedl respondenty, aby začali cizí jazyk/jazyky studovat? To nám ukazuje graf č. 18. **Naučit se/zlepšit mluvený projev byl označen 102x**, naučit se/zlepšit čtení v cizím jazyce 24x, naučit se/zlepšit psaní v cizím jazyce 27x a jiný cíl nebyl vyplněn.

Graf č. 19

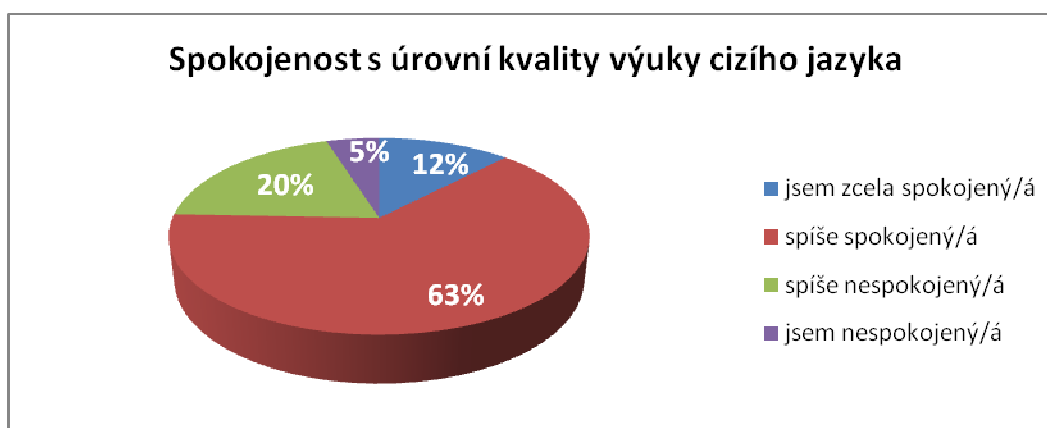
Zda bylo dosaženo tohoto cíle, znázorňuje následující graf č. 19. Z celkového počtu respondentů **66% odpovědělo kladně** a 34% negativně.

Graf č. 20

Graf č. 20 prezentuje příčiny, proč těchto cílů nebylo dosaženo. Možnost **neměl/a jsem dostatek času na studium 43%**, vynechal/a jsem několik lekcí a látku jsem se nedoučil/a 14%, kurz mne nebavil 33%, přecenil/a jsem úroveň svých jazykových schopností 10%. Jiné příčiny nebyly zaznamenány.

Graf č. 21

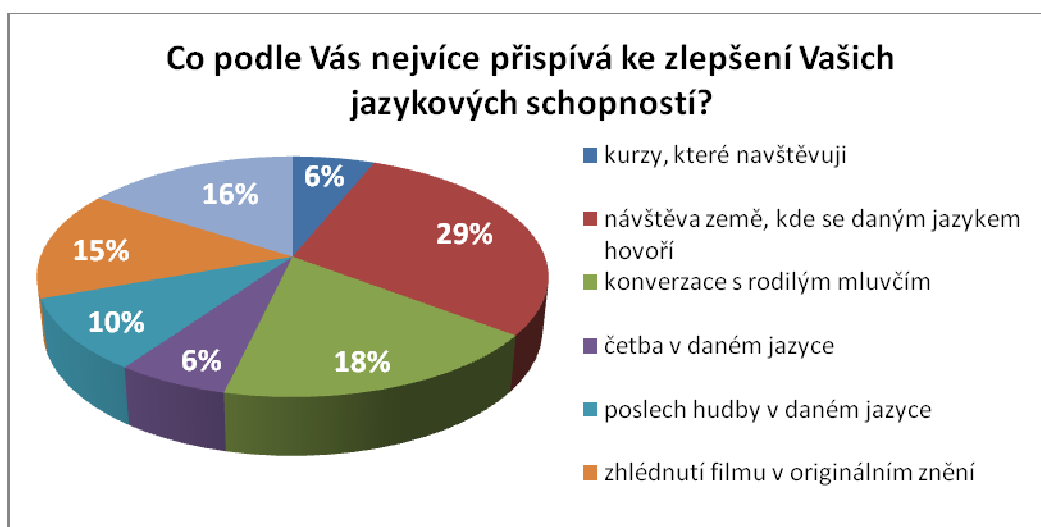

V následujícím grafu č. 21 je znázorněna spokojenost respondentů s výukou v instituci, kterou momentálně navštěvují. Zcela spokojeno je 12% respondentů, **spíše spokojeno 63%**, spíše nespokojeno 20%, zcela nespokojeno 5%. Díky těmto informacím je možné vyhodnotit hypotézu č. 9.

Hypotéza č. 9: Účastníci kurzů jsou spíše spokojeni s kvalitou výuky cizích jazyků v navštěvovaných jazykových institucích v Českých Budějovicích.

Hypotéza byla vzhledem k výsledkům **potvrzena**. (Největší % respondentů je spíše spokojeno)

Graf č. 22

Poslední graf č. 22 udává informaci o tom, co spatřují respondenti za nejvíce přispívající složku v ohledu na zlepšení svých jazykových schopností. Podává nám také vyhodnocení hypotézy č. 10.

Možnosti byly zodpovězeny v následujícím počtu: kurzy, které navštěvuji 6%, **návštěva země, kde se daným jazykem hovoří 29%**, konverzace s rodilým mluvčím 18%, četba v daném jazyce 6%, poslech hudby v daném jazyce 10%, zhlédnutí filmu v originálním znění 15%, učení se slovíček 16%.

Hypotéza č. 10: Kurzy, které účastníci navštěvují, shledávají jako nejvíce přispívající složku zlepšení svých jazykových schopností.

Hypotéza byla **vyvrácena**. (Nejvíce přispívající složkou byla uvedena možnost - návštěva země, kde se daným jazykem hovoří)

ZÁVĚR

Diplomová práce s názvem „*Vzdělávání dospělých v oblasti cizích jazyků v Českých Budějovicích*“ pojednává o jazykovém vzdělávání dospělých.

Práce je rozdělena do dvou částí – první teoretické a druhé praktické. Teoretická část je následně dále rozčleněna do čtyř hlavních kapitol. První pojednává o definici základních pojmů, které s tématem souvisí. Jsou jimi například andragogika, vzdělání, dospělost, celoživotní vzdělávání, celoživotní učení, jazyk či jazykové vzdělávání. Druhá kapitola s názvem *Vzdělávání dospělých* blíže specifikuje problematiku smyslu, cílů, specifik a možností vzdělávání dospělých. Dále je zde věnována část motivaci a bariérám, které jsou velmi důležité pro praktickou část práce. Kapitola třetí definuje cizí jazyk, vztah jazyka a kultury či vztah jazyka a společnosti. Je zde nastíněna jazyková politika České republiky a v neposlední řadě také výukové metody při výuce cizích jazyků. Čtvrtá kapitola podává informace o městu České Budějovice a o možnostech studia cizích jazyků v tomto městě.

V praktické části této diplomové práce je výzkum provedený v Českých Budějovicích. Tento výzkum měl za hlavní cíl zjistit nejčastější motivaci dospělých k učení se cizích jazyků. Vzorek výzkumného šetření byli dospělí jedinci navštěvující jazykové kurzy v Českých Budějovicích. Tento vzorek byl kategorizován dle pohlaví, věku, a dosaženého vzdělání. Ve výzkumu byla použita dotazníková metoda, jelikož je touto metodou možno oslovit velký počet respondentů najednou a následně získané výsledky lze průběžně snadno zaznamenávat počítačovou technikou.

Cíl práce – zmapování situace v oblasti vzdělávání cizích jazyků v Českých Budějovicích byl naplněn. Při jeho zpracovávání se naskytlo mnoho otázek a návrhů, jak by bylo možné na práci navázat či jak by bylo možné ji rozšířit. Například by bylo zajímavé tuto práci obohatit o výzkum zaměřený na používané výukové metody při výuce cizích jazyků v Českých Budějovicích či o výzkum zaměřený na samotné lektory. Co se institucí týká, pro rozšíření práce by bylo opět zajímavé výzkum rozšířit na veškeré instituce nabízející výuku cizích jazyků (např. státní školy, soukromé školy, jazykové školy s právem státní závěrečné zkoušky a jiné).

V diplomové práci již bohužel nezbylo místo na podrobnější rozepsání stále aktuálnějšího tématu vzdělávání dospělých.

V dnešní době plné inovací a propojené ekonomické i hospodářské situaci s ostatními zeměmi je znalost cizích jazyků velice důležitá. Na schopnost ovládat dva a více cizích jazyků je v dnešní době nahlíženo s velkým důrazem. Skoro by se dalo říci, že cizí jazyky jsou pro dnešní dobu již běžným požadavkem na jedince všech věkových kategorií.

Seznam použitých zdrojů

Literatura:

BARTÁK, J. *Profesní vzdělávání dospělých*. Praha: Univerzita Jana Aamose Komenského Praha, 2007. ISBN 978-80-86723-34-1.

BARTÁK, J. *Jak vzdělávat dospělé*. Praha: Alfa Nakladatelství, 2008. ISBN 978-80-87197-12-7.

BENEŠ, M. *Andragogika. Filozofie – věda*. Praha: Eurolex Bohemia, 2001. ISBN 80-86432-03-3.

BENEŠ, M. *Úvod do andragogiky*. Praha: Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-381-4.

Bílá kniha. Národní program rozvoje vzdělávání v České Republice, Praha: Tauris, 2001. ISBN 80-211-0372-8.

BOČKOVÁ, V. a kol. *Aktuální problémy výchovy a vzdělání dospělých II*. Olomouc: Vydavatelství univerzity Palackého, 1995. ISBN 80-7067-569-1.

ČERMÁK, F. *Jazyk a jazykověda*. Praha : Pražská imaginace, 1997. ISBN 80-7110-183-4.

ČERNÝ, J. *Úvod do studia jazyka*. Olomouc: Rubico, 1998. ISBN 80-85839-24-5.

EGER, L. *Technologie vzdělávání dospělých*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2005. ISBN 80-7043-398-1.

HÁJEK, B. *Nástin metodiky vedení zájmové činnosti*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2007. ISBN 978-80-7290-265-1.

JANÍKOVÁ, V. a kol. *Výuka cizích jazyků*. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-247-3512-2.

KULICH, J. *Komparativní studium andragogiky 2*, Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 1999. ISBN neuvedeno.

- KUPKA, J. *Jak úspěšně studovat cizí jazyky*. Praha: Grada Publishing, 2007. ISBN 978-80-247-2000-5.
- LEIRMAN, W. *Čtyři kultury ve vzdělávání*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-168-4.
- LOJOVÁ, G. *Individuálne osobitosti pri učení sa cudzích jazykov 1*. Bratislava: Univerzita Komenského Bratislava, 2005. ISBN 80-223-2069-2.
- MALACH, J. *Kapitoly z andragogiky*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě. 2002. ISBN 80-7042-245-9.
- MALACH, J. ZAPLETAL, B. *Vybrané problémy andragogiky*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2005. ISBN 80-7368-043-2.
- MUŽÍK, J. *Androdidaktika*. 2. přeprac. vyd. Praha: Aspi Publishing, 2004. ISBN 80-7357-045-9.
- MUŽÍK, J. *Didaktika profesního vzdělávání dospělých*. Plzeň: Fraus, 2005. ISBN 807238-220-9.
- MUŽÍK, J. *Management ve vzdělávání dospělých*. Praha: Eurolex Bohemia, 2000. ISBN 80-86432-00-9.
- MUŽÍK, J. *Soubor základních pravidel a dovedností pro lektorskou práci*. Praha: Institut pro místní správu, 2005. ISBN 80-86976-02-5.
- NAKONEČNÝ, M. *Motivace lidského jednání*. Praha: Academia. 1997. ISBN 80-200-0592-7.
- PALÁN, Z. *Výkladový slovník vzdělávání dospělých*. Turnov: Daha, 1997. ISBN 80-902232-1-4.
- PALÁN, Z. RÝZNAR, L. *Vzdělávání dospělých a Evropa*. Hradec Králové: Nakladatelství Gaudeamus při Vysoké škole pedagogické v Hradci Králové, 2000. ISBN 80-7041-879-6.
- PAVLÍK, O. CHALOUPKA, L. KOHOUTEK, K. *K politice dalšího vzdělávání*. Olomouc: Andragogé. 1999. ISBN. 80-7067-949-2.

PROCHÁZKA, M. SOMR, M. *Kapitoly z didaktiky vzdělávání dospělých*. České Budějovice: V-Studio, 2008. ISBN 978-80-254-1919-9.

PTÁČKOVÁ, L. *Úvod do andragogiky*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2005. ISBN 80-7040-817-0.

RIES, L. – KOLLÁROVÁ, E. a kol. *Svět cizích jazyků dnes*. Bratislava: Didaktis, 2004. ISBN 80-89160-11-5.

SALZMANN, Z. *Jazyk, kultura a společnost*. Praha: Ústav pro etnografii a folkloristiku Akademie věd České republiky. 1996. ISBN 0009-0794.

SHEEHYOVÁ, G. *Průvodce dospělostí*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-185-1.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.

VLČKOVÁ, K. *Strategie učení cizímu jazyku*. Brno: Paido, 2007. ISBN 978-80-7315-155-3.

VYHNÁNKOVÁ, K. *Vzdělávání dospělých v České Republice a Evropské unii*. Praha: Univerzita J. A. Komenského, 2007. ISBN 978-80-86723-46-4.

Časopisy:

DOBEŠ, M. PALÁN, Z. PROCHÁZKA, M. ŠAFRÁNKOVÁ, P. Tandemové vzdělávání a jeho aplikace v dalším vzdělávání v cizích jazycích. *Andragogika*, 2011, roč. XV, č. 1, s. 2.

DOSTAL, D. Faktory podmiňující či podporující interaktivou při vzdělávání dospělých. *Andragogika*, 2011, roč. XV, č. 4, s. 17.

Elektronické zdroje:

BORSKÁ, I. *Jazykové vzdělávání v současnosti*. (cit. 2012-03-27) Dostupné na WWW: <http://www.i-poradce.cz/SubPages/OtvorDokument/Clanok.aspx?idclanok=77349>.

FOLAUFOVÁ, B. *Alternativní metody výuky jazyků*. (cit. 2012-03-26) Dostupné na WWW: <http://www.nicm.cz//alternativni-metody-vyuky-jazyku>.

FONTELLES BORRELL, J. ENESTAM, J. E. *Doporučení Evropského parlamentu a Rady ze dne 18. prosince 2006 o klíčových schopnostech pro celoživotní učení*. (cit. 2012-03-26) Dostupné na WWW. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:394:0010:0018:cs:PDF>.

FREIBERGOVÁ, Z. *Středisko podpory poradenských služeb*. (cit. 2012-03-26) Dostupné na WWW: <http://www.respektinstitut.cz/prispevky-konference-dalsi-vzdelavani-v-praze-situace-vyvoj-a-bariery/>.

HORÁKOVÁ, P. *Tandemové vzdělávání pro české vzdělávací instituce*. (cit. 2012-03-26) Dostupné na WWW: <http://www.msmt.cz/file/12765>.

MAŠEK, F. *Moderní lektor – vzdělávání dospělých moderně a efektivně*. (cit. 2012-03-26) Dostupné na WWW: <http://www.moderni-lektor.cz/cz/o-projektu/o-projektu-moderni-lektor/>.

MUŽÍK, J. *Didaktické principy, formy a metody vyučování a učení dospělých*. (cit. 2012-03-26) Dostupné na WWW: www.uklizeno.cz/docmuzik/doc/ukazky/p15.doc.

PALÁN, Z. *Dospělý, dospělost*. (cit. 2012-03-26) Dostupné na WWW: <http://www.andromedia.cz/andragogicky-slovník/dospely-dospelost>.

Sborník prací Filozofické fakulty Brněnské univerzity [online]. 2006[cit. 2012-03-26]. ISBN 80-210-4143-9. Dostupné na WWW: <http://www.phil.muni.cz/wupv/home/Documents/sbornik-u11-mpsv-projekt/09Cihacek%20U11.pdf>.

SCHAUEROVÁ, P. *Ideální versus špatný vzdělavatel (trenér)*. (cit. 2012-03-26) Dostupné na WWW: <http://www.diversity-management.cz/print.php?id=155>.

SLÁDKOVÁ, Z. *Vzdělávání dospělých: základní principy*. (cit. 2012-03-26) Dostupné na WWW: www.ivig.cz/prezentace/sladvkova.ppt.

WURMOVÁ, N. *Speciál o oborech: Lektorství cizích jazyků*. (cit. 2012-03-26) Dostupné na WWW: <http://www.vysokeskoly.cz/clanek/lektorstvi-cizich-jazyku>.

Seznam příloh

1. Mapa jazyků - Evropa
2. Dotazník

Přílohy

Příloha č. 1 Mapa jazyků - Evropa

Zdroj: Dostupné na WWW: <http://www.infoa.cz/mapa-jazyku/>

2Angličtina, **3** Francouzština, **4** Němčina, **5** Španělština, **6** Italština, **7** Ruština, **8** Holandština, **9** Portugalština, **10** Švédština, **11** Norština, **12** Dánština, **13** Finština, **14** Maďarština, **15** Řečtina, **16** Turečtina, **21** Velština, **22** Maltština, **23** Čeština, **24** Slovenština, **25** Chorvatština, **26** Srbština, **27** Bulharština, **28** Polština, **29** Rumunština, **36** Islandština, **44** Irština, **46** Albánština, **49** Latina, **60** Latina, **61** Slovinština, **63** Sardinština, **64** Katalánština, **65** Baskičtina, **67** Skotská keltština, **68** Savo, **69** Sámština, **70** Estonština, **71** Lotyština, **72** Litevština, **82** Bretonština, **83** Ukrajinština, **85** Manština, **87** Kornvalština, **89** Švýcarština, **90** Rétorománština, **91** Korsičtina, **93** Jersejština, **102** Lucemburština, **103** Alsaština, **108** Makedonština, **125** Běloruština, **137** Okcitánština

Příloha č. 2

DOTAZNÍK

Dobrý den,

jmenuji se Lucie Malkusová a jsem studentkou 5. ročníku magisterského oboru Pedagogika volného času na TF JU v Českých Budějovicích. Chtěla bych Vás poprosit o vyplnění dotazníku do své Diplomové práce s názvem „Vzdělávání dospělých v oblasti cizích jazyků v Českých Budějovicích“. Dotazník se týká motivace a bariér při studiu cizích jazyků. Dotazník je anonymní a Vaše odpovědi budou použity výhradně pro účely mé diplomové práce.

Mnohokrát Vám děkuji za ochotu a spolupráci.

Prosím zakroužkujte vhodnou odpověď.

1) Pohlaví:

- a) žena
- b) muž

2) Věk:

- a) 18 – 22 let
- b) 23 – 35 let
- c) 36 – 50 let
- d) 51 – 65 let
- e) 66 – 75 let
- f) více než 76 let

3) Vaše nejvyšší dosažené vzdělání je:

- a) základní
- b) vyučen/a
- c) středoškolské s maturitou

- d) vyšší odborné
- e) vysokoškolské

4) Jaký jazyk momentálně studujete? (možno i více odpovědí)

- a) angličtina
- b) němčina
- c) francouzština
- d) španělština
- e) italština
- f) ruština
- g) jiný, uveďte: .....

5) Jak dlouho ho studujete? Pokud jste v předešlé otázce odpověděl/a více jazyků, přiřipšte je ke zvolené odpovědi.

- a) 1 – 2 roky .....
- b) 2 – 4 roky.....
- c) 4 – 6 let .....
- d) více než 6 let .....

6) Proč jste ho/je začali studovat? Ke zvolené odpovědi dopište, o který jazyk se jednalo, pokud jste v předchozích otázkách vyznačili více jazyků.

- a) měl/a jsem potřebu se dále vzdělávat .....
- b) byl/a jsem nucen/a začít studovat tento jazyk kvůli mé profesi.....
- c) přidal/a jsem se k přátelům, kteří ho začali studovat .....
- d) měl/a jsem pocit, že by mi mohla znalost tohoto jazyka dopomoci k lepšímu pracovnímu uplatnění .....
- e) chtěl/a jsem se dorozumět s přáteli (cizinci) v zahraničí .....
- f) někdo z rodinných příslušníků je cizinec .....
- g) jiný důvod (uveďte): .....

7) Jaké další jazyky ovládáte? (Možno i více odpovědí. U vybrané odpovědi vyberte prosím příslušnou úroveň¹³³ Vašich znalostí.)

- a) Angličtina – úroveň: aktivní znalost   pasivní znalost
- b) Němčina – úroveň: aktivní znalost   pasivní znalost
- c) Francouzština – úroveň: aktivní znalost   pasivní znalost
- d) Španělština – úroveň: aktivní znalost   pasivní znalost
- e) Italská – úroveň: aktivní znalost   pasivní znalost
- f) Ruština – úroveň: aktivní znalost   pasivní znalost
- g) jiný, uveďte:

jazyk ..... – úroveň: aktivní znalost   pasivní znalost

8) Myslíte si, že máte dostatečnou motivaci ke studiu cizích jazyků?

- a) ano, dostatečná motivace mi nechybí
- b) ne, nemám dostatečnou motivaci

9) Mohl/a byste uvést, co je Vaší největší motivací?(možno i více odpovědí):

- j) ctižádost – chci pracovat na svém osobním růstu
- k) cizí jazyky mne baví
- l) chci jít tzv. “s dobou”, dnes již všichni umějí nějaký cizí jazyk
- m) cizí jazyk potřebuji pro svou práci
- n) budoucí lepší pracovní uplatnění
- o) rád/a cestuji, proto chci umět komunikovat s lidmi mluvícími jiným jazykem než českým
- p) mám zájem o zemi, kulturu, filmy či literaturu země mluvící jazykem, který studuji
- q) mám přátele, známé či rodinu, kteří mluví tímto jazykem
- r) jiné důvody (prosím doplňte): .....

10) V případě, že dostatečnou motivaci nemáte, co by pro Vás mohlo být motivací? Vyberte (možno i více odpovědí):

---

¹³³ **aktivní znalost** = aktivně mluvím tímto jazykem, jsem schopný/á psát tímto jazykem, mám širokou slovní zásobu

pasivní znalost = rozumím čtenému či mluvenému slovu, ale sám nejsem schopný/á se aktivně porozumět ani psát tímto jazykem, má slovní zásoba je omezená

- a) vidina zvýšení vlastních schopností a dovedností
- b) zábava, náplň volného času
- c) lepší finanční ohodnocení v zaměstnání
- d) lepší budoucí pracovní uplatnění
- e) ulehčení cestování
- f) možnost porozumění původním cizojazyčným textům (literatura, film)
- g) možnost dorozumění se s přáteli, známými či rodinou v cizině
- h) jiné důvody (prosím doplňte): .....

11) Mohl/a byste uvést, jaké jsou pro Vás osobně největší překážky ve studiu cizího jazyka? Vyberte (možno i více odpovědí):

- a) nedostatek času
- b) nedostatek motivace
- c) minulé neúspěchy při studiu jazyků
- d) lenost
- e) studium cizích jazyků mě nebaví
- f) finanční náročnost jazykových kurzů
- g) jiná překážka, uveďte: .....

12) Studium jakého jazyka obecně nejvíce preferujete?

- a) angličtina
- b) němčina
- c) francouzština
- d) španělština
- e) italština
- f) ruština
- g) jiný: .....

13) Dosáhli jste z nějakého cizího jazyka již certifikátu?

- a) ano, z jednoho
- b) ano, ze dvou
- c) ano, více než ze dvou
- d) ne

14) Jaký byl Váš hlavní cíl, kvůli kterému jste začali navštěvovat tyto kurzy?

- a) naučit se/zlepšit mluvený projev
- b) naučit se/zlepšit čtení v cizím jazyce
- c) naučit se/zlepšit psaní v cizím jazyce
- d) jiný cíl (uved'te): .....

15) Dosáhli jste tohoto cíle?

- a) ano
- b) ne

16) Pokud ne, co bylo největší příčinou?(možno i více odpovědí)

- a) neměl/a jsem dostatek času na studium
- b) vynechal/a jsem několik lekcí a látku se nedoučil/a
- c) kurz mne nebavil
- d) přecenil/a jsem úroveň svých jazykových schopností
- e) jiná příčina (doplňte): .....

17) Jste spokojeni s úrovní kvality výuky cizího jazyka v jazykové škole, kde právě studujete?

- a) jsem zcela spokojený/á
- b) spíše spokojený/á
- c) spíše nespokojený/á
- d) nespokojený/á

**18) Co podle Vás nejvíce přispívá ke zlepšení Vašich jazykových schopností?
(možno i více odpovědí)**

- a) kurzy, které navštěvuji
- b) návštěva země, kde se daným jazykem hovoří
- c) konverzace s rodilým mluvčím
- d) četba v daném jazyce
- e) poslech hudby v daném jazyce
- f) zhlédnutí filmu v originálním znění

- g) učení se slovíček
- h) jiné (doplňte): .....

Děkuji za Váš čas a ochotu.

Abstrakt

MALKUSOVÁ, L. *Vzdělávání dospělých v oblasti cizích jazyků v Českých Budějovicích*. České Budějovice 2012. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce PhDr. Otakar Jíra.

KLÍČOVÁ SLOVA: dospělost, vzdělávání dospělých, cizí jazyk, jazykové vzdělávání, motivace ve vzdělávání dospělých, bariéry ve vzdělávání dospělých.

Diplomová práce s názvem "Vzdělávání dospělých v oblasti cizích jazyků v Českých Budějovicích" se zabývá především charakteristikou jazykového vzdělávání dospělých, motivací a bariérami limitující toto vzdělávání. V práci jsou rovněž popsána specifika vzdělávání dospělých, jejich možnosti, smysl a cíle s důrazem na jazykové vzdělávání. V neposlední řadě práce poukazuje na dokumenty týkající se vzdělávání dospělých v oblasti cizích jazyků. Část práce je věnována cizímu jazyku, jeho vlivu na kulturu, prohlubování a zlepšování mezinárodních vztahů. V praktické části je prezentován kvantitativní výzkum, který pomocí dotazníkové metody zkoumal nejčastěji studované jazyky, motivaci a bariéry v jazykovém vzdělávání dospělých.

Abstract

Adult Education in the Area of Foreign Languages in České Budějovice. České Budějovice 2012. Thesis. University of South Bohemia in České Budějovice. Faculty of Theology. Department of Education. Supervisor PhDr. Otakar Jíra.

Key words: adulthood, adult education, foreign language, language education, motivation in adult education, barriers in adult education

This thesis which is called "Adult Education in the Area of Foreign Languages in České Budějovice" deals with characteristics of adult education, motivation, and barriers of this education. The thesis also examines particularities of adult education, their possibilities, purpose and aims with the emphasis on language education. Moreover, the thesis works with documents relating to adult education in the area of foreign languages. The part of the thesis deals with a foreign language, its effect on a culture, and intensification and improvement of international relations. The practical part presents quantitative research which examined the most learned languages, motivation and barriers of adult language education via questionnaire.